

BE-Rural

Strategia rozwoju
gospodarki cyrkularnej
poprzez wykorzystanie
zasobów ryb małowodnych
obszarów Zalewu
Szczecińskiego i Zalewu
Wiślanego na lata 2021-
2030

Morski Instytut Rybacki – Państwowy Instytut Badawczy
Gdynia, październik 2021 r.

Niniejszy dokument został przygotowany przez zespół ekspertów **Zakładu Ekonomiki Rybackiej Morskiego Instytutu Rybackiego – Państwowego Instytutu Badawczego** w ramach projektu BE-Rural finansowanego ze środków unijnych w ramach Programu badań i innowacji Horyzont 2020 grant nr 818478.

Strategia została opracowana zgodnie z zasadami zawartymi w aktualnej wersji Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 w szczególności Załącznika nr 2 Standardy dostępności dla polityki spójności 2014-2020.

Projekt otrzymał dofinansowanie z unijnego programu badań i innowacji „Horyzont 2020” w ramach umowy o grant nr 818478

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	4
RODZIAŁ I. WPROWADZENIE	5
ROZDZIAŁ II. OPIS WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY W TYM SPOŁECZNOŚCI RYBACKIEJ W PROCES TWORZENIA STRATEGII	9
ROZDZIAŁ III. SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ NA TERENIE NADZALEWOWYM I POTENCJAŁU RYB MAŁOCENNYCH	12
ROZDZIAŁ IV. ANALIZA SWOT – WSKAZANIE KLUCZOWYCH CZYNNIKÓW I BARIER ROZWOJU OBSZARÓW NADZALEWOWYCH	17
ROZDZIAŁ V. OPIS WIZJI STANU OBSZARU NADZALEWOWEGO PO PRZEPROWADZENIU DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH	22
ROZDZIAŁ VI. CEL GŁÓWNY I CELE STRATEGICZNE	23
Cel strategiczny 1 - Rozwój infrastruktury rybackiej i turystyki pozasezonowej	24
Cel strategiczny 2 – Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy	28
Cel strategiczny 3 – Stworzenie lokalnych łańcuchów dostaw i logistyki ryb małowodnych	31
Cel strategiczny 4 – Wsparcie energooszczędności i ochrony środowiska naturalnego	34
Cel strategiczny 5 – Zwiększenie świadomości o gospodarce cyrkularnej i poprawa wizerunku produktów z ryb małowodnych	38
ROZDZIAŁ VII. OPIS POWIĄZAŃ STRATEGII Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI NA POZIOMIE CENTRALNYM, REGIONALNYM I LOKALNYM	42
ROZDZIAŁ VIII. SYSTEM WDROŻENIA STRATEGII	50
ROZDZIAŁ IX. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO STRATEGII I KONSULTACJE Z WŁAŚCIWYMI PODMIOTAMI	53
ANEKS 1 DO STRATEGII – DIAGNOZA UWARUNKOWAŃ SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH OBSZARU NADZALEWOWEGO I DOSTĘPNYCH BIOZASOBÓW W TYM RYB MAŁOCENNYCH	54
Uwarunkowania gospodarcze Zalewu Wiślanego.....	54
Uwarunkowania gospodarcze Zalewu Szczecińskiego	56
Uwarunkowania sektora turystycznego na obszarze nadzalewowym.....	58
Prognozy dotyczące ruchu turystycznego	60
Podaż ryb lokalnych na obszarze nadzalewowym.....	60
Analiza cen ryb poławianych na obszarach nadzalewowych	62
Definicja pojęcia ryb małowodnych.....	63
Uwarunkowania środowiskowe połowu ryb małowodnych	65
Uwarunkowania formalno-prawne prowadzenia działalności przemysłowej na terenach nadzalewowych	65
Uwarunkowania formalno-prawne połowu ryb.....	65
Przetwarzanie wyładowywanych ryb	66
Luka podażowo-popytowa na ryby małowodne	66
Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ	70
Spis ilustracji	71

WYKAZ SKRÓTÓW

BDL GUS	Bank Danych Lokalnych - Główny Urząd Statystyczny
BE-Rural	Projekt badawczy pn. Strategie biogospodarcze i mapy drogowe na rzecz lepszego rozwoju obszarów wiejskich i regionów w UE (BE-Rural). Projekt otrzymał dofinansowanie z unijnego programu badań i innowacji „Horyzont 2020” w ramach umowy o dotację nr 818478
CAPI	Badania ankietowe wspomagane komputerowo - połączenie zalet kwestionariuszowych pomiarów bezpośrednich (PAPI) i ankietyzacji elektronicznej (CAWI)
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
MIR-PIB	Morski Instytut Badawczy – Państwowy Instytut Badawczy
LGR	Lokalna Grupa Rybacka
LGD	Lokalna Grupa Działania
LSR	Lokalna Strategia Rozwoju
EMFAF	Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury (ang. European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund)
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny+
FE dla Rybactwa 2021-2027	Fundusze Europejskie dla Rybołówstwa 2021-2027 program finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (EFMRA)
FE dla Pomorza Zachodniego 2021-2027	Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027 program finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS+)
FE dla Warmii i Mazur 2021-2027	Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027 program finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS+)
FE dla Pomorza 2021-2027	Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 program finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS+)
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
SSF	ang. Small Scale Fishery – Rybołówstwo Małej Skali
SDG	ang. Sustainable Development Goals – Cele Zrównoważonego Rozwoju zawarte w Agendzie na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 przyjęte przez wszystkie 193 państwa członkowskie ONZ Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego 25 września 2015 roku w Nowym Jorku
UE	Unia Europejska

RODZIAŁ I. WPROWADZENIE

Niniejszy rozdział stanowi wprowadzenie do dokumentu strategiczne oraz pokazując strukturę Strategii

Strategia rozwoju gospodarki cyrkularnej poprzez wykorzystanie zasobów ryb małowodnych obszarów Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego na lata 2021-2030 (dalej Strategia) jest instrumentem długofalowego zarządzania. Strategia odnosi się do terenu Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego, nazwanego na potrzeby strategii terenem nadzalewowym. Określa ona strategiczne kierunki rozwoju rybactwa małoskolowego na tym terenie w perspektywie do 2030 roku oraz pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości działania interesariuszy Strategii, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych i politycznych. Wyznacza ona również kierunki efektywnego i skutecznego gospodarowania biozasobami jakimi są ryby małowodne, zwłaszcza płoci i leszczy.

Zaprezentowana Strategia stanowi zwieńczenie pracy mającej na celu pokazanie kierunków rozwoju biogospodarki na terenach nadzalewowych w oparciu o ryby małowodne zgodnie z Celami Zrównoważonego Rozwoju (ang. SDG - Sustainable Development Goals) oraz Europejskiej Strategii Biogospodarczej¹. Cele SDG zostały zapisane w Agendzie na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 przyjętej przez przywódców państw ONZ w dniu 25 września 2015 r. Dokument ten określa ambitny plan służący transformacji w pięciu dziedzinach mających kluczowe znaczenie dla ludzkości, do których należą: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo. Realizację założeń globalnej agendy rozwojowej przez Polskę monitoruje Ministerstwo Rozwoju. Z kolei w wymiarze międzynarodowym wysiłki krajów rozwijających się na rzecz wypełniania Agendy 2030 wspiera Ministerstwo Spraw Zagranicznych, w ramach działań Polskiej pomocy. Niniejsza strategii pozwoli na oddziaływanie na przedmiotowe cele w zakresie wykorzystania ryb małowodnych.

Koncepcja biogospodarki jest terminem bardzo szerokim i pomimo że KE wydała Komunikat w 2012 roku, potocznie nazywany Europejską Strategią Biogospodarczą, w którym podany jest zakres oddziaływania w obszarze biogospodarki, w dalszym ciągu pojęcie biogospodarki jest w różny sposób rozumiane i interpretowane. Wynika to przede wszystkim z różnej specyfiki działających branż i sektorów w obszarze biogospodarki w poszczególnych państwach członkowskich (np. różnych źródeł biomasy i jej dostępności, organizacji sektora bioprzemysłu, zaangażowania regionów oraz zainteresowania i sposobu organizacji różnych interesariuszy). Na potrzeby niniejszej Strategii pojęcie „biogospodarki” rozumiane będzie jako produkcja towarów, usług lub energii z materiału biologicznego jako głównego zasobu. Jest silnie powiązana ze zrównoważonym rozwojem, ponieważ zasoby ulegające biodegradacji są często wykorzystywane, a odpady są często całkowicie wyłączone z systemu. Może zapobiec wyczerpywaniu się zasobów dla przyszłych pokoleń i chronić stabilność planety. Przedstawione poniższej propozycje działań realizujących cele strategiczne spójne będą z Europejską Strategią Bioróżnorodności. Na poziomie

¹ Innovating for Sustainable Growth. A Bioeconomy for Europe, European Commission, Directorate – General for Research and Innovation B-1049 Brussels, 2012. Przedstawiona w 2012 roku strategia obejmowała trzy główne cele:

- Inwestycje w badania, innowacje i umiejętności związane z biogospodarką, finansowanie z środków unijnych i krajowych oraz prywatnych, jak również zwiększanie synergii z innymi inicjatywami.
- Rozwój rynków i konkurencyjności w sektorach biogospodarczych dzięki zrównoważonemu wzrostowi produkcji podstawowej oraz przekształcaniu strumieni odpadów w produkty o wartości dodanej, a także mechanizmom wzajemnego uczenia się w celu udoskonalenia produkcji i poprawy zasobooszczędności.
- Lepsza koordynacja polityczna i większy udział zainteresowanych stron dzięki ustanowieniu panelu biogospodarczego i obserwatorium biogospodarki oraz organizowaniu regularnych konferencji zainteresowanych stron

ogólnoeuropejskim działania mają sprzyjać bardziej zrównoważonemu wykorzystaniu zasobów odnawialnych w gospodarce europejskiej. Celem tego rozwiązania jest stworzenie bardziej innowacyjnej i niskoemisyjnej gospodarki, w której można pogodzić ze sobą zrównoważone rolnictwo i rybołówstwo, bezpieczeństwo żywnościowe i zrównoważone wykorzystywanie zasobów odnawialnych dla celów przemysłowych, przy jednoczesnej ochronie różnorodności biologicznej i środowiska. Zaproponowane cele strategiczne będą również spójne z wyznaczonymi w grudniu 2015 r. przez Komisję Europejską kierunkami działań na rzecz rozwoju biogospodarki o obiegu zamkniętym tzw. *circular economy*².

Niniejsza Strategia została oparta o diagnozę terenów nadzalewowych w celu wykorzystania potencjału gospodarczego ryb małowartościowych. Strategia odpowiadać ma na problem braku wykorzystania ryb małowartościowych na terenach nadzalewowych w oparciu o zasady gospodarki cyrkularnej i dostępnych biozasobów lokalnych.

W obu regionach funkcjonują Rybackie Lokalne Grupy Działania (LGR), które stanowią doskonały punkt wyjścia do bliższej współpracy w celu lepszego wykorzystania mało wartościowych gatunków ryb zamieszkujących Zalewy. Obszar Zalewu Szczecińskiego jest otoczony przez cztery gminy reprezentowane przez LGR Zalew Szczeciński oraz dwie gminy pozostające niestowarzyszonymi w ramach LGR. Rejon Zalewu Wiślanego otaczają trzy gminy nadmorskie reprezentowane przez LGR Rybacka Brać Mierzei i trzy gminy reprezentowane przez LGR Zalew Wiślany. Łącznie na obszarach zamieszkuje ponad 200 tys. osób, dla których głównymi miejscami pracy są rybołówstwo lub turystyka.

Strategia stanowić ma podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych. Potencjalnym źródłem finansowania projektów realizujących cele strategiczne Strategii będą środki unijne w perspektywie na lata 2021-2027. Głównym źródłem finansowania mają być środki Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (ang. *European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund* – EMFAF). Uzupełnieniem tych środków powinny być środki polityki regionalnej dostępne w regionach objętych strategią w ramach FE dla Pomorza Zachodniego 2021-2027, FE dla Pomorza 2021-2027, FE dla Warmii i Mazur 2021-2027 finansowane ze środków EFRR i EFS+. Kolejnym źródłem finansowania projektów strategicznych będą środki kierowane na tereny wiejskie w ramach Wspólnej Polityki Rolnej dostępne dla samorządów, organizacji pozarządowych i lokalnych przedsiębiorców w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej do 2027 roku.

Wspólna Polityka Rybołówstwa wymagała zakończenia nadmiernych połowów najpóźniej do 2020 roku. Choć ten ostateczny termin już minął, Unia Europejska nadal boryka się z problemem przetłowienia, narażając zdrowie ekosystemów morskich, bezpieczeństwo żywności przyszłych pokoleń swoich obywateli, a także sam sektor rybacki. Zmniejszenie się zasobów ryb na Bałtyku to nie tylko problem na poziomie kraju czy regionu. Dzięki zrównoważonemu rybołówstwu wszyscy wygrywamy – odtworzone stada zapewnią zarówno pracę dla rybaków, jak i lokalne produkty dla konsumentów pozyskane w sposób odpowiedzialny względem ludzi i środowiska. Programy europejskie wspierają Rybołówstwo Małej Skali (SSF) jako ważny czynnik dziedzictwa wybrzeża i gospodarki wiejskiej. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 zakłada rozwój usług turystycznych jako wiodącej roli dla regionu nadmorskiego. W FE dla Rybactwa 2021-2027 przewiduje się parytet dla inwestycji wspierających SSF. Strategie lokalne nastawione są na rozwój usług związanych z aktywnością turystyczną. Cały obszar Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego objęty jest programem Natura 2000.

² Pakiet dotyczący budowania gospodarki o obiegu zamkniętym (tzw. *circular economy*). Prezentuje ona zupełnie nowe podejście, odchodzi od modelu – weź, użyj, wyrzuć, na rzecz bardziej proekologicznego. Cała idea polega na wykorzystaniu odpadów już na etapie cyklu życia produktu, ograniczając tym samym zużycie surowców poprzez odzysk i recykling. Z założenia nie występuje więc zjawisko gromadzenia odpadów.

Intencją autorów Strategii było zapewnienie możliwości uwzględnienia przedsięwzięć realizowanych w ramach Lokalnych Strategii Rozwoju przez Lokalne Grupy Rybackie (LGR) i Lokalne Grupy Działania (LGD) w ramach instrumentu RLKS w przyszłym okresie programowania 2021+. Cele strategiczne mogą również być wprowadzone do realizacji do strategii rozwoju gmin z terenów nadzalewowych.

Strategia powstała w ramach projektu naukowego *Strategie biogospodarcze i mapy drogowe na rzecz lepszego rozwoju obszarów wiejskich i regionów w UE* o akronimie „BE-Rural”. Celem projektu był rozwój biogospodarki na obszarach wiejskich wykorzystujący mocne strony tych regionów. Projekt badawczy obejmował pięć krajów: Bułgarii, Łotwie, Macedonii Północnej, Polsce i Rumunii. W Polsce badaniem objęty został teren Zalewu Szczecińskiego i Zalew Wiślanego liczący 1 097 km². Oba regiony położone są w obszarach przybrzeżnych na peryferiach stosunkowo dużych miast (odpowiednio Szczecin i Elbląg). W obu przypadkach obszar połowowy podzielony jest granicą państwową – Zalew Szczeciński graniczy z Unią Europejską (Meklemburgia-Pomorze Przednie, Niemcy), a ponad połowa powierzchni Zalewu Wiślanego należy do Rosji. W chwili obecnej nie istnieje żaden wspólny transgraniczny plan zarządzania wodami pomiędzy Polską a Rosją.

Niniejszy dokument został opracowany przez zespół ekspertów Zakładu Ekonomiki Rybackiej MIR-PIB. Ważnym elementem prac nad Strategią był udział, doradztwo i wsparcie Grupy Sterującej obejmującym dwie grupy robocze złożone z przedstawicieli organizacji i podmiotów sektora rybackiego Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego oraz ze strony partnera wiodącego (MIR-PIB) odpowiedzialnego za doradztwo zespół Zakładu Ekonomiki Rybackiej i przedstawicieli stacji badawczej w Świnoujściu w składzie:

- Małgorzata Całka - Zespół ds. Zalewu Szczecińskiego
- Waldemar Krupiński - Zespół ds. Zalewu Szczecińskiego
- Ryszard Mróz - Zespół ds. Zalewu Szczecińskiego
- Mateusz Flotyński - Zespół ds. Zalewu Szczecińskiego
- Barbara Michalska - Zespół ds. Zalewu Szczecińskiego
- Katarzyna Kutereba-Gnitecka - Zespół ds. Zalewu Szczecińskiego
- Sylwester Kramek - Zespół ds. Zalewu Wiślanego
- Małgorzata Chinc – Zespół ds. Zalewu Wiślanego
- Monika Czajkowska – Zespół ds. Zalewu Wiślanego
- Józef Zamojcin – Zespół ds. Zalewu Wiślanego
- Andrzej Wiśniewski – Zespół ds. Zalewu Wiślanego
- Barbara Burczy – Zespół ds. Zalewu Wiślanego
- Justyna Rumocka – Zespół ds. Zalewu Wiślanego
- Michał Marczak – Zespół ds. Zalewu Wiślanego
- Monika Modzelewska-Kozioł – Zespół ds. Zalewu Wiślanego
- Marcin Rakowski – Kierownik Projektu - Zakład Ekonomiki Rybackiej MIR-PIB
- Adam Mytlewski - Zakład Ekonomiki Rybackiej MIR-PIB
- Olga Szulecka - Zakład Ekonomiki Rybackiej MIR-PIB
- Tomasz Kulikowski - Zakład Ekonomiki Rybackiej MIR-PIB
- Dorota Skrzyńska - Zakład Ekonomiki Rybackiej MIR-PIB
- Joanna Krupska - Zakład Ekonomiki Rybackiej MIR-PIB
- Michał Marciniak - Zakład Ekonomiki Rybackiej MIR-PIB
- śp. Tadeusz Krajniak – Stacja badawcza w Świnoujściu

Niniejsza strategia obejmuje część wprowadzającą gdzie znajduje się opis metod włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych w proces tworzenia Strategii. Następny rozdział opisuje syntetyczne wnioski z diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter obszarów

nadzalewowych i potencjału dostępnych biozasobów lokalnych w celu wskazania możliwych kierunków wykorzystania ich zgodnie z zasadami gospodarki cyrkularnej. W kolejnym rozdziale wskazano analizę SWOT i wynikającą z niej wizję Strategii. Następnie wskazano cel główny i cele strategiczne. Kolejny rozdział przedstawia sposób realizacji Strategii. Opracowanie zawiera ponadto aneks zawierający szczegółową diagnozę społeczno-gospodarczą.

Powyższe działania miały na celu ewaluację trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji Strategii. Dokument został sporządzony z uwzględnieniem zapisów ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 poz. 1378).

ROZDZIAŁ II. OPIS WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY W TYM SPOŁECZNOŚCI RYBACKIEJ W PROCES TWORZENIA STRATEGII

Niniejszy rozdział opisuje mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych w proces tworzenia Strategii.

Prowadzone działania partycypacyjne polegały m.in. na poznaniu oczekiwań i potrzeb interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami, prowadzeniu dla interesariuszy działań edukacyjnych i informacyjnych o założeniach Strategii. W ramach pracy nad Strategią wykorzystano liczne narzędzia partycypacji oraz gromadzenia i analizy danych od mieszkańców i grup docelowych celów strategicznych. Poniżej zaprezentowano poszczególne metody włączenia interesariuszy w tym przedstawiciele sektora rybackiego, mieszkańców, przedstawiciele sektora gastronomii i gmin z terenu nadzalewowego w pracę nad przygotowaniem Strategii.

Ustanowienie Grupy Roboczej

Prace nad Strategią miały charakter partycypacyjno-eksperycki. Dokument Strategii opracowany został w wyniku pracy Grupy Roboczej złożonej z przedstawicieli organizacji i podmiotów sektora rybackiego Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego oraz ze strony partnera wiodącego (MIR-PIB) odpowiedzialnego za doradztwo zespół Zakładu Ekonomiki Rybackiej i przedstawiciela stacji badawczej w Świnoujściu.

W pierwszej kolejności odbyły się spotkania bilateralne z LGR, wybranymi rybakami i organizacjami. LGR, jako partnerzy lokalni byli w kontakcie z władzami lokalnymi – członkami LGR. Na pierwsze oficjalne spotkania w regionach zaproszono wybranych przedstawicieli wspomnianych wcześniej grup. Uczestnictwo w organizowanych w ramach projektu seminariach, warsztatach, działalności edukacyjnej i spotkaniach on-line, jak również wystawie produktów biopochodnych zorganizowanej w Świnoujściu zbliżyło obie grupy i zaowocowało nawiązaniem współpracy i decyzją o wspólnym procedowaniu strategii dla obu regionów. Wsparciem okazały się wizyty studyjne przedstawicieli obu regionów, zarówno wzajemne, wizyty u partnerów projektu (Strumica w Macedonii, Covasna w Rumunii), jak i organizowane przez MIR-PIB wizyty w regionach mocniej zaawansowanych w wykorzystaniu biozasobów lokalnych (Dolina Baryczy, Dolina Karpia). Wspólna grupa zdecydowała się pracować w mniejszym gronie, w oparciu o przedstawicieli LGR, a pozostali członkowie wspierali „core team” w zależności od potrzeb, poprzez czynne uczestnictwo w spotkaniach Zespołów ds. Zalewu Szczecińskiego i ds. Zalewu Wiślanego, lub kontakt bilateralny i odpowiedzi na konkretne pytania branżowe.

Spotkania koordynacyjne Grupy Roboczej

W ramach całego cyklu pracy nad Strategią odbyło się szereg spotkań koordynacyjnych Grupy Roboczej oraz zaproszonych przedstawicieli interesariuszy Strategii. Spotkania miały miejsce 5.02.2020, Nowy Dwór, 17.02.2020, Świnoujście; 5.06.2020, spotkanie on-line; 18.09.2020, Kadyny, 18.02.2021, Kadyny; 27-28.05.2021, Milicz; 25.06.2021, Braniewo oraz 1-2.07.2021, Zator. Łącznie w spotkaniach udział wzięło 75 zaproszonych osób spoza Grupy Sterującej.

Seminaria programowe

W celu zaprezentowania założeń naukowo-badawczych projektu i koncepcji pracy nad Strategią zorganizowano seminaria programowe. Udział w nich wzięło 104 różnego rodzaju interesariuszy. Spotkania odbyły się w dniach 2.08.2020, Świnoujście; 17.09.2020, Kadyny; 19.02.2021, spotkanie on-line; 23.03.2021, spotkanie on-line; 19.03.2021, Frombork; 9.04.2021, Stepnica; 16.04.2021, spotkanie on-line oraz 29.06.2021, spotkanie on-line. Łącznie w seminariach udział wzięło 104 uczestników.

Spotkania informacyjno-edukacyjne

W celu przedstawienia informacji na temat biogospodarki cyrkularnej i uzyskania informacji zwrotnej o uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych obszarów nadzalewowych zorganizowano cykl spotkań informacyjno-edukacyjnych. Spotkania odbyły się w dniach 18.02.2021, Kadyń; 5.03.2021, Nowy Dwór; 9.03.2021 Braniewo spotkanie on-line oraz 19.04.2021 Sopot (Uniwersytet Gdańsk). W spotkaniach tych uczestniczyło 109 mieszkańców i przedstawicieli lokalnej społeczności z terenów nadzalewowych.

Spotkania z sektorem rybackim

Szczególnie ważnym narzędziem budowania Strategii były spotkania z przedstawicielami sektora rybackiego. Spotkania odbyły się w dniach 12.02.2021, Stara Pasłęka; 17.03.2021, Świnoujście; 19.03.2021, Stara Pasłęka; 20.05.2021, Krynica Morska; 17-18.06.2021, Świnoujście, Wolin oraz 17.08.2021, Kołobrzeg. Łącznie w tych spotkaniach udział wzięło 17 rybaków i przedstawicieli organizacji rybackich.

Ankieta ankietowe sektora gastronomii

W ramach projektu badawczego BE-Rural przeprowadzono badanie ankietowe metodą CAPI na próbie 59 podmiotów, czego 29 przedsiębiorców z tereny Zalewu Szczecińskiego i 30 z terenu Zalewu Wiślanego. Badanie zostało skierowane do przedstawicieli sektora gastronomii tj. smażalnie, bary i restauracje, serwujące ryby) na terenie działania gmin nadzalewowych będących członkami Lokalnych Grup Rybackich zaangażowanych w projekt BE-Rural: LGR „Zalew Szczeciński”, LGR „Brać Mierzei” oraz LGR „Zalew Wiślan”. Przeprowadzono podobną liczbę wywiadów w obu regionach, co pozwoli w przyszłości na porównanie wyników w przekroju geograficznym. Uzyskane liczebności ankiet wg rodzaju obiektu, pozwolą w przyszłości do dokonanie pogłębionych analiz, w przekroju charakteru prowadzonego punktu gastronomicznego (bary ver. restauracje). Wyniki nie mogą natomiast zostać uznane za reprezentatywne dla stołówek, i w takim przekroju nie będą analizowane.

Badanie lokalnego rynku ryb i produktów rybnych, ze szczególnym uwzględnieniem podaży, popytu i kanałów dystrybucji dla przeprowadzone zostało w dniach 12 maja 2020 r. – 31 października 2021 r. Badania dotyczyły prowadzonej w tym regionie gospodarki rybnej, a jej celem było wskazanie kierunków rozwoju i zwiększenia wartości dodanej tego sektora.

Grupy fokusowe z konsumentami

W ramach pracy nad Strategią wykorzystano badania jakościowe przeprowadzone w formie grup fokusowych z konsumentami w Stepnicy, Świnoujściu, Wolinie i Międzyzdrojach. W spotkaniach FGI uczestniczyły osoby w wieku powyżej 18 lat, regularnie spożywające ryby i produkty ryby. Cztery spotkania miały miejsce w miesiącach maj-czerwiec 2021 r. Spotkania odbywały się w ramach projektu badawczego MIR Badanie lokalnego rynku ryb i produktów rybnych, ze szczególnym uwzględnieniem podaży, popytu i kanałów dystrybucji dla ryb z lokalnych dostaw³.

³ Celem projektu było opracowanie raportu i przekazanie wiedzy wspierające wzrost kompetencji lokalnych rybaków na obszarze sprzedaży ryb. Wsparcie to odbędzie się przez kompleksowe badania i analizę lokalnego (tj. obejmujące gm. Świnoujście, Międzyzdroje, Wolin i Stepnica) rynku ryb i produktów rybnych; stworzenie raportu z badań i dyseminację tej wiedzy wśród społeczności lokalnej (w formie wydania i dystrybucji broszury informacyjnej oraz przeprowadzenie dwóch konferencji podsumowujących wyniki badań rynku, w których łączna liczba uczestników nie będzie niższa niż 70. Projekt realizowany w ramach działania Realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność, w zakresie Priorytetu 4. Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej, zawartego w Programie Operacyjnym „Rybacko i Morze” na lata 2014-2020.

Warsztaty strategiczne

Na etapie programowania Strategii odbyły się cztery warsztaty strategiczne w miejscowości Kadyny w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie elbląskim, w gminie Tolkmicko. Pierwsze dwa warsztaty odbyły się w I kwartale 2021 r. Trzecie spotkanie odbyło się 7-9.10.2021. Czwarte spotkanie miało miejsce w dniach 27-29.10.2021.

W spotkaniach udział brali członkowie Grupy Roboczej w składzie obejmującym dwie grupy robocze złożone z przedstawicieli organizacji i podmiotów sektora rybackiego Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego oraz ze strony partnera wiodącego (MIR-PIB) odpowiedzialnego za doradztwo zespół Zakładu Ekonomiki Rybackiej.

Praca podczas warsztatów odbywała się metodami aktywizującymi. W trakcie pierwszego warsztatu zastosowanie szeregu technik heurystycznych, opartych na wykorzystywaniu kreatywnej siły procesu grupowego: burzy mózgów, metaplanu, metody śnieżnej kuli, kruszenia i innych⁴. Spotkanie to miało na celu omówienie dostępnych materiałów zastanych niezbędnych do prac analitycznych na potrzeby opracowania diagnozy. Kolejne warsztaty miały na celu określenie uwarunkowań społeczno-gospodarczych badanego obszaru nadzalewowego. Podczas prac warsztatowych zastosowano metodę SMART⁵. Przedmiotem trzecich warsztatów strategicznych było skuteczne wyznaczenie długoterminowych celów, misji i wizji rozwoju obszaru oraz na przeanalizowanie aktualnych trendów rozwojowych oraz wypracowania szczegółowych kierunków rozwoju tego obszaru w oparciu o dostępne zasoby. Praca podczas trzecich warsztatów prowadzona była metodą Design thinking⁶. Ostatnie czwarte spotkanie służyło omówieniu projektu dokumentu strategicznego. Plan pracy przewidywał prace nad częścią operacyjną strategii i określenie możliwości jej wdrożenia. Wyniki pracy z każdego z warsztatów strategicznych zostały uwzględnione w finalnym dokumencie Strategii.

⁴ Heurystyka jest nauką zajmującą się kreatywnym rozwiązywaniem problemów. Warsztat heurystyczny jest metodą umożliwiającą krytyczną refleksję nad pierwszymi wynikami badania, dzięki skonfrontowaniu tych wyników z opiniami interesariuszy. Opisy metod heurystycznych m.in. w: Antoszkiewicz J., Metody heurystyczne. Twórcze rozwiązywanie problemów, Warszawa 1990

⁵ Metoda SMART polegała na precyzyjnym określaniu swoich celów w taki sposób, abyśmy wiedzieli, do czego dokładnie dążymy. Planując działania, warto bowiem skonkretyzować w jaki sposób, za pomocą czego i w jakim czasie osiągniemy założony cel.

⁶ Design thinking to metoda twórczego rozwiązywania problemów, która po raz pierwszy została zdefiniowana w latach 60. w Stanach Zjednoczonych. Jej celem jest dostarczanie innowacyjnych rozwiązań poprzez wykorzystywanie specyficznych metod pracy, pobudzających kreatywność. Design thinking jest o tyle uniwersalną metodą, że można z niej korzystać nie tylko w kwestii projektowania nowych produktów, ale również na przykład szukania innowacyjnych rozwiązań dla danej sytuacji.

ROZDZIAŁ III. SYNTETA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ NA TERENIE NADZALEWOWYM I POTENCJAŁU RYB MAŁOCENNYCH

Niniejszy rozdział opisuje syntezę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter obszarów nadzalewowych i potencjału dostępnych biozasobów lokalnych w celu wskazania możliwych kierunków wykorzystania ich zgodnie z zasadami gospodarki cyrkularnej

Obszar opracowania, dla którego sporządzona jest „Strategia” obejmuje obszar nadzalewowy, który stanowi dwa odrębne regiony o podobnej strukturze gospodarczej - Zalew Szczeciński i Zalew Wiślany. Tereny te położone są administracyjnie w terenie województwa zachodniopomorskiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Obszar nadzalewowy nie jest ściśle powiązany z granicami okręgów administracyjnych, choć ten pierwszy znajduje się w większości w województwie zachodniopomorskim i obejmuje cztery gminy reprezentowane są przez Rybacką Lokalną Grupę Działania "Zalew Szczeciński" (LGR Zalew Szczeciński) - organizację wybraną do realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Rybackich w ramach Programu Operacyjnego finansowanego z Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR). Region Zalewu Wiślanego obejmuje trzy gminy nadmorskie należące do Stowarzyszenia LGR Rybacka Brać Mierzei oraz trzy gminy zalewowe będące członkami LGR Zalew Wiślany.

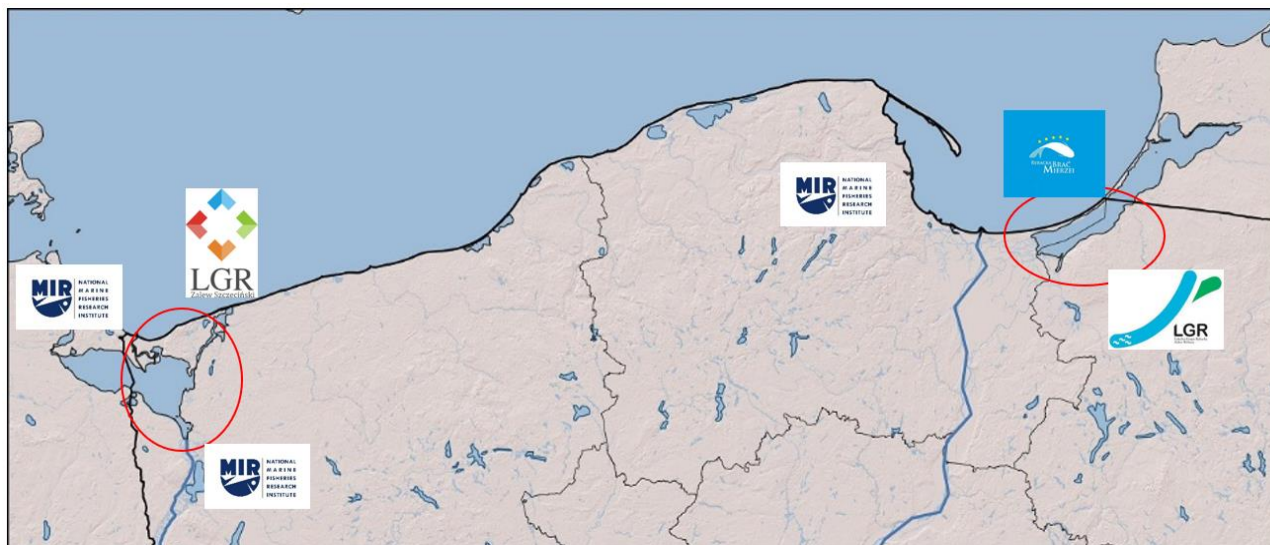
Należy wskazać, że przyjęta na potrzeby niniejszej Strategii definicja obszaru nadzalewowego nie jest definicją legalną, choć na przestrzeni ostatnich lat podejmowano próby opracowania spójnych koncepcji rozwoju gmin nadzalewowych. Przykładem może być przyjęta w 2007 r. Strategia Rozwoju Obszaru Gmin Nadzalewowych do roku 2020⁷ oraz opracowana w 2014 r. Strategia przyszłych wspólnych działań na obszarze Zalewu Wiślanego⁸. Dokumenty te obejmują jednak swoim zasięgiem jedynie teren Zalewu Wiślanego, nie uwzględniając obszaru Zalewu Szczecińskiego.

W obu regionach istnieje kilka Rybackich Lokalnych Grup Działania (LGR), które stanowią doskonały punkt wyjścia do bliższej współpracy w celu lepszego wykorzystania mało wartościowych gospodarczo gatunków ryb zamieszkujących Zalewy. Obszar Zalewu Szczecińskiego jest otoczony przez cztery gminy stowarzyszone w ramach LGR Zalew Szczeciński oraz dwie gminy niestowarzyszone. Rejon Zalewu Wiślanego otaczają trzy gminy nadmorskie reprezentowane przez LGR Rybacka Brać Mierzei i trzy gminy reprezentowane przez LGR Zalew Wiślany. Łącznie na obszarach zamieszkuje ponad 200 tys. osób, które pracują głównie w rybołówstwie lub turystyce. Obszar obejmuje 1 097 km². Na poniższym rysunku wskazano lokalizację LGR i placówek MIR-PIB.

⁷ Strategia rozwoju obszaru gmin nadzalewowych do 2020 r. przyjęta w dniu 18 grudnia 2007 r. uchwałą nr II/16/2007 Zgromadzenia Komunalnego Związku Gmin Nadzalewowych w Elblągu

⁸ Strategia przyszłych wspólnych działań na obszarze Zalewu Wiślanego. Dokument opracowany w ramach projektu „Wspólne korzyści rozwoju potencjału Zalewu Wiślanego” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej EISP Litwa-Polska-Rosja 2007-2013”

Mapa 1 Mapa obszarów objętych Strategią terenów Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego

Źródło: ESRI (2019) <https://server.arcgisonline.com/>

Dostępność wód Zalewu Wiślanego jest obecnie mocno ograniczona ze względu na konieczność uzyskania pozwolenia na przepłynięcie Cieśniny Pilawskiej, która jest kontrolowana przez Rosję. Ta ostatnia sytuacja graniczna stanowi poważną przeszkodę w dostępie do polskich portów i ma negatywny wpływ na rozwój działalności turystycznej w rejonie Zalewu Wiślanego. Władze polskie podjęły decyzję o budowie kanału żeglugowego w południowej części Zalewu - prace nad nim zmierzają do końca. Budowa przekopu Mierzei Wiślanej może być szansą rozwoju terenów nadzalewowych⁹. Przekop Mierzei Wiślanej polegający na połączeniu drogą morską Zalewu Wiślanego z Zatoką Gdańską w obrębie terytorium Polski zapewni skrócenie, pogłębienie i uproszczenie morskiego szlaku na Bałtyk. Przekop Mierzei Wiślanej pozwoli na wykorzystanie naszego potencjału przeładunkowego przede wszystkim portu w Elblągu, rozwój kolejnych terminali, ale także infrastruktury turystycznej.

Największymi atutami obszarów nadzalewowych są bogactwo przyrody i piękno krajobrazu. Turystyka i związane z nią usługi są podstawowym źródłem dochodów dla tych obszarów. Bliskość wody, występowanie cennych obszarów przyrodniczych, różnorodność krajobrazu, rozwijająca się baza hotelowa i gastronomiczna oraz mnogość obiektów zabytkowych, które tworzą ciekawą ofertę turystyczną. Turystyka krótkookresowa napędzana jest przez bliskość stosunkowo dużych ośrodków miejskich, szlaków turystycznych i tras tranzytowych. Rozwój przemysłu jest jednak ograniczony, ponieważ cały obszar obu regionów leży w obrębie obszarów chronionych Natura 2000. Wyspa Wolin, ograniczająca Zalew Szczeciński od Północy, obejmuje Woliński Park Narodowy o powierzchni 10 937,40 ha. Podobnie obszar ochrony ptaków "Kąty Rybackie" zajmuje 102,54 ha powierzchni Zalewu Wiślanego.

Gminy położone w obszarze nadzalewowym łączą duży akwen, wykorzystywany do celów gospodarczych: rybołówstwa, transportu i turystyki. Tereny położone nad zalewem stanowią bogate różnorodne zasoby przyrody i cenne dziedzictwo kulturowe. Teren połączony siecią dróg wodnych, dróg kołowych i kolejowych, które w powiązaniu z siecią dróg regionalnych, krajowych i międzynarodowych świadczą o

⁹ Na program "Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską" zaplanowano na rok 2021 kwotę w wysokości 700 mln zł. Wartość samego przekopu to 992 mln zł. Natomiast na realizację całości inwestycji, łącznie z rozbudową portu w Elblągu, modernizacją rzeki Elbląg i budową mostu w Nowakowie oraz budową drogi wodnej zarezerwowano ponad 1,9 mld zł.

dostęp do obszaru. Dobry jest stan środowiska naturalnego. Istotny wpływ na czystość środowiska ma dobre wyposażenie w infrastrukturę techniczną miast i wielu osiedli wiejskich.

Poza turystyką, rybołówstwo jest ważną działalnością gospodarczą, która trwa przez prawie cały w obu regionach przez prawie cały rok (z wyjątkiem okresu zamrażania zalewów). Ryby rodzime dla charakterystycznych słonawych wód Zalewu Szczecińskiego i Wiślanego jest źródłem utrzymania wielu rodzin z miejscowości nadmorskich. Rybołówstwo na małą skalę generuje dochód dla regionu nie tylko za swój produkt (ryby) ale także poprzez zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu. Przemysł regionalny ukierunkowany na przetwórstwo ryb jest słabo rozwinięty, ponieważ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 główny krajowy dokument strategiczny dotyczący zarządzania planowaniem przestrzennym w Polsce, nie pozwala w tych regionach inwestycje przemysłowe - przeznacza je natomiast na rozwój turystyki. Większość z przedsiębiorstw w obu regionach jest zarejestrowana dla celów statystycznych jako działająca w obszarach gospodarczych związanych z handlem detalicznym, hotelarstwem i obsługą nieruchomości.

Prowadzone badania pokazały, że intensyfikacja wykorzystania połowów ryb, w szczególności gatunków uznawanych za mało wartościowe pod względem handlowym (np. płóc, leszcz) może przyczynić się do rozwoju regionalnego również poza sezonem letnim, przy rosnącym zainteresowaniu konsumentów tradycyjną, regionalną kuchnią w stylu slow-food. Światowe trendy pokazują, że konsumenci coraz bardziej interesują się zrównoważonymi praktykami w rybołówstwie, a preferencje zakupowe kierują się w stronę lokalnych ryb poławianych w sposób jak najmniej inwazyjny do dobrostanu ryb. Logika zrównoważonej innowacji zakłada poszukiwanie nieoczywistych smaków, sezonowości, tradycji w nowoczesnym wydaniu. Promocja przeżyć kulinarnych w regionie ma w założeniu doprowadzić do zwiększenia udziału ryb małowartościowych w menu i wspierać rozwój regionu zgodny z zasadami gospodarki cyrkularnej.

Połowy dokonywane na Zalewach Szczecińskim i Wiślanym stanowią relatywnie niewielką część połowów polskiej floty rybackiej na Morzu Bałtyckim. W latach 2015-2020 było to 1,3 do 4,1% połowów, jednak przyrównując te wielkości do połowów dokonywanych przez łodzie (do 12 m długości) udział ten stanowił od 9 do 24,8%. W 2020 roku na wielkość połowów wpływ miały ograniczenie związane z pandemią COVID-19, a w 2018 roku na skutek zmian legislacyjnych jednostki do 8 m długości nie miały obowiązku raportowania połowów i dane nie są pełne.

Liczba jednostek rybackich łowiących na zalewach pozostawała stabilna i stanowiła około 25% liczby jednostek ogółem w kraju (30% liczby jednostek do 12 m długości nazywanych w opracowaniu łodziami, stanowiącymi 100% jednostek zalewowych), co przy zmniejszającej się liczbie jednostek w całej flocie bałtyckiej wskazywało na chęć pozostania rybaków w zawodzie i dostarczania ryb.

Na obszarach nadzalewowych poławianych jest corocznie około 4,7 tys. ton ryb. Największy udział w połowach na terenie Zalewu Szczecińskiego miały śledzie (22%) i okonie (21%), natomiast na obszarze Zalewu Wiślanego śledzie (39%) i leszcze (22%).

Tereny objęte Strategią bogate są w biozasoby, które mogą być lepiej wykorzystane tj. w sposób prowadzący do wygenerowania wyższej wartości dodanej na terenie regionów. Tymi zasobami są tzw. ryby małowartościowe. W 2005 roku w opracowaniu dla FAO¹⁰ autorzy stwierdzili, iż ryby małowartościowe określane w języku angielskim jako *low value fish* lub *trash fish* to ryby o różnych cechach, jednak zazwyczaj gatunki o małych rozmiarach, nie preferowane przez konsumentów, mające niewielką bezpośrednią wartość handlową lub nie mające żadnej wartości handlowej. Rybacy w obu regionach rocznie poławiają ponad 3

¹⁰ Funge-Smith S., Lindebo E., Derek Staples D. 2005. Asian fisheries today: The production and use of low value/trash fish from marine fisheries in the Asia-Pacific region. ASIA-PACIFIC FISHERY COMMISSION, FAO, Bangkok. <http://www.fao.org/3/ae934e/ae934e00.htm#Contents>

tys. ton ryb z około 30 gatunków ryb uznawanych za mało znaczące komercyjnie, m. in. leszcz, płóc, okoń, karaś, krąp, ciosa, lin, boleń, sieja, stynka, miętus, certa, jazgarz, itp. Średnia cena uzyskiwana w skupie za 1 kg takich ryb oscyluje wokół 0,08-5,50 zł. Potencjał ryb małowartościowych może być uzupełnieniem potencjału turystycznego regionów.

Analizując potencjał ryb małowartościowych należy wskazać na uwarunkowania środowiskowe zmieniające się w ciągu ostatnich pięciu lat wraz ze zmianami w wielkości zasobów rybnych związanych ze zmianami klimatycznymi i biochemicznymi w morzu. Te z kolei miały negatywny wpływ na dochody rybaków, co spowodowało wzrost zainteresowania gatunkami, które wcześniej były zaniedbywanymi.

Niskowartościowe ryby są trudne w obróbce. Początkowo zakładano, że ryby o niskiej wartości komercyjnej mogą być wykorzystywane jako surowiec paszowy, oleje rybne (bogate w kwasy tłuszczowe omega 3 i omega 6), nawozy, kolagen, guanina, klej rybny, dodatki wzbogacające do potraw z innych składników (wkład białkowy) oraz jako substrat w produkcji biogazu. Niektóre zastosowania okazały się nieefektywne przy rzeczywistej wielkości połowów (wyładunków). Ponadto zakwalifikowanie całego obszaru nadzalewowego do obszarów Natura 2000 znacznie ograniczyło stosowanie technologii mających wpływ na środowisko. Obecnie produkcja paszy dla zwierząt wydaje się być najbardziej opłacalnym sposobem wykorzystania ryb o niskiej wartości. Stosowana technologia to produkcja mączki i silorybu, a możliwa jest również liofilizacja, która ma na celu wydłużenie okresu przydatności do spożycia, zmniejszenie wagi i ułatwienie transportu produktu - zamiast obecnej praktyki zwykłego karmienia zwierząt resztkami i resztkami i ścinkami dla zwierząt.

Regiony, których częścią są obszary nadzalewowe są regionami o największym zagęszczeniu miejsc noclegowych w Polsce, co wynika przede wszystkim z rozwiniętej bazy noclegowej dużych ośrodków turystycznych oraz miejscowości nadmorskich. Największymi zasobami noclegowymi dysponują województwa zachodniopomorskie i pomorskie, oferując turystom w 2019 r. odpowiednio 145,4 tys. i 119,5 tys. miejsc noclegowych, przy czym w województwach tych dominuje zakwaterowanie sezonowe. Wartość wzrostu liczby podróży krajowych (3,7%) może być wykorzystana jako potencjalna dynamika wzrostu turystyki w Polsce. Dostępne statystyki nie pozwalają jednak na agregację ruchu turystycznego wyłącznie dla Zalewu Wiślanego i Zalewu Szczecińskiego, dlatego badaniem objęto trzy województwa, w których znajdują się te regiony (pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie). Województwo zachodniopomorskie jest jednym z najatrakcyjniejszych regionów turystycznych w Polsce. Potwierdzają to dane statystyczne dotyczące ruchu turystycznego i bazy noclegowej. Według raportu Statistics Poland "Tourism 2019", w województwie zachodniopomorskim w 2019 roku udzielono najwięcej noclegów w Polsce (16,1 mln noclegów, o prawie milion więcej niż w 2018 roku - 15,15 mln noclegów, 2017 - 14,06 mln, 2016 - 13,12 mln). W województwie warmińsko-mazurskim ruch turystyczny w postaci udzielonych noclegów był o około 40% niższy niż w województwie zachodniopomorskim (choć dynamika była podobna). Liczba turystów krajowych, mierzona liczbą udzielonych noclegów w województwie warmińsko-mazurskim, wyniosła w 2019 roku 1 377 tys. osób. Do województwa warmińsko-mazurskiego w 2019 r. przyjechało 2 784 tys. turystów krajowych. Wynik ten plasuje województwo na 8 miejscu w kraju.

Turystyka w Polsce jest jednym z sektorów bezpośrednio dotkniętych pandemią COVID-19.

Wprowadzone w 2020 r. ograniczenia w przemieszczaniu się osób oraz ograniczenia w działalności hotelarskiej spowodowały znaczny spadek liczby noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w stosunku do 2019 r. W związku z pandemią COVID-19 branża turystyczna zmieniła swoje szacunki dotyczące prognozy na rok 2021. Zamiast spodziewanego wcześniej wzrostu, prognozowane są spadki. Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO) szacuje, że straty mogą wynieść nawet 50 miliardów dolarów. analizowane województwa należą do najpopularniejszych kierunków podróży, a ruch turystyczny

wykazuje (poza okresem pandemii) tendencje wzrostowe na poziomie 4-5% rocznie. Obszary te są jednak zróżnicowane pod względem masy odwiedzin.

Usługi turystyczne są głównym źródłem dochodów w regionie, ale cechują się dużą sezonowością. Sezon turystyczny rozpoczyna się w maju i trwa do połowy września. Duże zróżnicowanie ruchu turystycznego wiąże się także ze znaczną koncentracją usług turystycznych w kilku miejscowościach, najczęściej nadmorskich. Takie niedostatki stwarzają jednak wyzwania dla lepszej alokacji ruchu turystycznego poprzez promocję mniej masowych form wypoczynku oraz większego kontaktu z przyrodą i kulturą regionów. Rybołówstwo jest tradycyjną działalnością w regionie, nie przerwana nawet przez migrację ludności po II Wojnie Światowej. Małe miasta i wsie były uzależnione od rybołówstwa. Wzrost aktywności turystycznej i usług (bardziej opłacalnych dla lokalnej społeczności) spowodował spadek zainteresowania rybołówstwem i starzenie się pracowników sektora. Dochody z rybołówstwa (ciężka i niebezpieczna praca) nie są wystarczające (atrakcyjne) dla młodych ludzi.

Analizy prowadzone na potrzeby projektu BE-Rural pokazały, że obszar Zalewu Wiślanego charakteryzuje się znacznie niższym poziomem rozwoju gospodarczego niż przeciętnie w kraju oraz niewykorzystanym potencjałem ludzkim (aktywności gospodarczej). Stąd też konieczne staje się poszukiwanie form lepszego wykorzystania zasobów i możliwości, jakie daje Zalew Wiślany. Z kolei - potencjał regionu Zalewu Szczecińskiego jest stosunkowo niewielki z punktu widzenia średniej krajowej i w porównaniu z obszarami rozwiniętymi przemysłowo, jednak można zaobserwować wyraźne tendencje wzrostowe, szczególnie w miejscach atrakcyjnych turystycznie, takich jak gminy nadmorskie.

Na potrzeby opracowania niniejszej Strategii prowadzono liczne badania terenowe. Badania ankietowe z przedstawicielami gastronomii z obszaru nadzalewowego pokazują, że 40% podmiotów gastronomicznych w Regionie Zalewu Wiślanego, ale jedynie 17% podmiotów w Regionie Zalewu Szczecińskiego dokonuje zakupu ryb świeżych całych. Mimo więc, że większość gastronomów nie uznała „nieatrakcyjnej formy przetworzenia” za istotny problem, to widać, że większość gastronomii nie ma odpowiedniego zaplecza lub nie ma ochoty na pracochłonną obróbkę ryb świeżych całych – a więc nie widzi bariery, ale i tak nie dokona zakupu produktu w formie, jaka jest oferowana przez rybaka. 90% respondentów nie spotyka się z jakąkolwiek ofertą na ryby „małowartościowe”. Gastronomiczy uważają, że te ryby w ogóle nie są oferowane. Tylko co dziesiąty respondent spotkał się z ofertą na leszcza i okonia, co dwunasty – z ofertą na płoć. Wyniki dla pozostałych ryb są na granicy błędów statystycznego badania. W tym świetle za największą barierę wprowadzenia ryb małowartościowych do gastronomii trzeba uznać brak świadomości, że takie ryby są oferowane, brak komunikacji między rybakami a gastronomią, czy też brak fizycznej oferty.

Poniżej zaprezentowano analizę SWOT kluczowych czynników i barier rozwoju obszarów nadzalewowych.

ROZDZIAŁ IV. ANALIZA SWOT – WSKAZANIE KLUCZOWYCH CZYNNIKÓW I BARIER ROZWOJU OBSZARÓW NADZALEWOWYCH

Niniejszy rozdział opisuje analizę SWOT odnoszącą się do obszaru nadzalewowego i potencjału ryb małowodnych

Analiza SWOT to jedno z narzędzi służących porządkowaniu Diagnozy, to swoisty pomost między Diagnozą a pracą nad strategią, a konkretnie celami. Nazwa SWOT to akronim utworzony z pierwszych liter wyrazów: **S** – strengths (silne strony, atuty), **W** – weaknesses (słabe strony), **O** – opportunities (szanse), **T** – threats (zagrożenia). Analiza pozwala na porządkowanie różnych aspektów związanych z rozwojem. Może być także wykorzystywana do tworzenia scenariuszy (w dalszej części prac nad strategią). Zgodnie z założeniami wstępnymi przyjętymi dla opracowania Diagnozy, analizę SWOT przeprowadzono w następujący sposób:

- mocne i słabe strony wskazano w pierwszym etapie jako wynik pracy eksperckiej;
- szanse i zagrożenia podzielono natomiast na dwie kategorie – związaną z trendami ogólnymi (np. wynikającymi z uwarunkowań lokalnych i regionalnych) oraz kategorie odnoszącą się do czynników otoczenia bliższego.

W opracowaniu końcowej wersji analizy SWOT zastosowano podejście ekspercko-partycypacyjne, dwustopniowe. Pierwsza wersja SWOT – opracowana przez ekspertów na podstawie Diagnozy oraz ogólnej wiedzy specjalistycznej i naukowej o procesach rozwojowych, zaprezentowana została w czasie warsztatu, który miał miejsce w Kadynach w dniach 7-9.10.2021 r. W warsztatach udział wzięli przedstawiciele LGR Zalew Szczeciński, LGR Zalew Wiślan, LGD Rybacka Brać Mierzei oraz pracownicy MIR.

Podczas kolejnych warsztatów strategicznych, które odbyło się w Kadynach w dniach 27-29.10. 2021 r. grupa interesariuszy strategii przedyskutowała z wykorzystaniem metody dyskusji moderowanej i burzy mózgów katalog elementów SWOT zaproponowany przez ekspertów, poszerzając go o swoje propozycje. Wynikiem pracy warsztatowej było nadanie poszczególnym pozycjom analizy SWOT wagi wyrażonej w nasyceniu koloru, rozumiejąc kolor najbardziej wyrazisty jako najbardziej istotną pozycję i wagę z wyższą wartością, z kolei – mniej wyrazisty kolor oznacza mniejszą istotność danego problemu i niższą wartością. Przypisywanie wag problemom wynikało z przyznania punktów w skali od 1 do 4. Przypisanie wag nastąpiło na podstawie analizy wyników dyskusji uczestników warsztatów wskazujących istotność tych problemów wskazując wagi problemów.

Przeprowadzona analiza SWOT jednoznacznie wskazuje, że **obszar nadzalewowy charakteryzuje się spójnością uwarunkowań przestrzennych, kulturowych i historycznych**. Obszar zróżnicowany jest jednak pod względem poziomu rozwoju gospodarczego i intensywności turystyki. Biorąc pod uwagę zakres tematyczny programu Fundusze Europejskie dla Rybactwa na lata 2021-2027 w dalszej analizie problemów obszaru i budowaniu celów, za grupy docelowe należy uznać **rybaków, jednostki samorządu terytorialnego oraz mieszkańców miejscowości związanych ze środowiskiem wodnym**.

Na podstawie wyników analizy SWOT sformułowano cele ogólne, szczegółowe oraz przedsięwzięcia.

Tabela 1 Analiza SWOT dla obszaru nadzalewowego i możliwości wykorzystania potencjału ryb małowcennych do rozwoju społeczno-gospodarczego regionów nadzalewowych

MOCNE STRONY	Waga	SŁABE STRONY	Waga
Wysoka biomasa wybranych ryb małowcennych (leszcze, płocie i okonie) i możliwość dostępu do taniego surowca na terenie nadzalewowym	3	Marginalna podaż ryb małowcennych w ofercie gastronomii na obszarach nadzalewowych - produkty z ryb małowcennych tj. leszcz, płoć, okoń, karaś, krąg, ciosa, lin, boleń, sieja, stynka, miętus, certa, jazgarz, itp. są co najwyżej sporadycznie dostępne w handlu detalicznym i gastronomii	2
Wysokie walory smakowe i zdrowotne ryb, w tym ryb lokalnych udowodnione badaniami naukowymi i subiektywną oceną przedstawicieli gastronomii	2	Nieatrakcyjny wizerunek ryb małowcennych wśród przedstawicieli gastronomii wynikające z pracochłonności obróbki i braku stabilności dostaw	3
Pozytywne postrzeganie ryb poławianych przez lokalnych rybaków jako ryby świeżej, wyższej jakości a przez to zdrowej, smacznej i niedrożej	2	Nieatrakcyjne formy sprzedaży ryb małowcennych (ryba cała, oścista, nieoskrobana, która musi zostać przetworzenia do postaci marynat lub farszu, co dodatkowo negatywnie wpływa na preferencje zakupowe) (bariera istotna dla 31% respondentów), powodująca niski popyt na ryby małowcenne	2
Rozwinięta baza noclegowa dużych ośrodków i miast turystycznych oraz miejscowości nadmorskich	3	Brak odpowiedniego zaplecza technologicznego lub umiejętności obróbki ryb świeżych całych	1
Zróżnicowanie regionów nadzalewowych obejmujących dwie odmienne części: nadmorską – ukierunkowaną na masowych turystów i produkty popularne – to obszar tzw. turystyki masowej (<i>mass tourism</i>) oraz rolniczą – bez wyraźnych koncepcji rozwoju turystyki, predystynowaną do obsługi turystów o odmiennych wymaganiach (<i>slow tourism</i>)	1	Brak informacji, co i kiedy jest oferowane przez rybaków w ramach oferty sprzedaży ryb małowcennych, co znacznie ogranicza zakupy tych ryb (bariera istotna dla 24% respondentów)	2
Postrzeganie rybaków jako ludzi przyjaznych i kontaktowych	1	Sezonowość oferty sprzedaży ryb małowcennych (bariera istotna dla 19% respondentów).	2

Postrzeganie ryb małowartościowych przez przedstawicieli sektora gastronomii jako lokalnych produktów atrakcyjnych dla potencjalnych konsumentów pod warunkiem odpowiedniego przygotowania surowca	2	Niska wiedza gastronomii i konsumentów o dostępnych lokalnych gatunkach ryb, co przekłada się na niski popyt na ryby małowartościowe	2
Łatwy dostęp do dużej liczby receptur na przygotowanie potraw z ryb małowartościowych i produktów rybołówstwa	2	Niedostateczny przepływ informacji i system komunikacji połączony z brakiem odpowiedniej logistyki świeżych ryb, co wpływa na niski poziom współpracy poszczególnych ogniw łańcuchów dostaw	3
Bliskość dużych miast (Gdańsk, Szczecin, Elbląg, Świnoujście) oraz bliskość międzynarodowych szlaków komunikacyjnych stanowiąca potencjalny rynek zbytu na ryby i produkty rybołówstwa	3	Niewielka skłonność gastronomii do kupowania u lokalnych rybaków (na co wskazuje 7% badanych przedstawicieli gastronomii) wynikająca z nieatrakcyjnych warunków dostaw	1
Niska cena oferowanych ryb małowartościowych	3	Niska rentowność rybołówstwa małoskalowego/przybrzeżnego, jako segmentu rybołówstwa	1
Silnie rozwinięty sektor gastronomiczny, który jest potencjalnie bardziej perspektywicznym kanałem dystrybucji od lokalnego handlu detalicznego (niewielka liczba sklepów rybnych, handel detaliczny zdominowany przez sieci międzynarodowe).	2	Niewielki potencjał regionu Zalewu Szczecińskiego z punktu widzenia średniej krajowej i w porównaniu z obszarami rozwiniętymi przemysłowo, jednak można zaobserwować wyraźne tendencje wzrostowe, szczególnie w miejscach atrakcyjnych turystycznie, takich jak gminy nadmorskie	3
Nowoczesna infrastruktura portowa w Elblągu oraz porty na Zalewie Wiślanym we Fromborku, Krynicy Morskiej, Tolknicku i Kątach Rybackich	1	Niższy poziom rozwoju gospodarczego regionu Zalewu Wiślanego niż przeciętna w kraju oraz niewykorzystany potencjał ludzki na cele aktywności gospodarczej	3
Istniejące przejścia graniczne drogowe, kolejowe i wodne, ułatwiające przepływ ludzi i towarów	1	Ograniczenia prawne i wymagania weterynaryjne utrudniające sprzedaż żywych ryb lub produktów rybołówstwa obejmujących sprzedaż bezpośrednią (SB), rolniczy handel detaliczny (RHD) oraz działalność marginalną, lokalną i ograniczoną (MLO)	2
Bogactwo kulturowe obszaru w postaci zachowanych stanowisk archeologicznych, obiektów kultury materialnej: sakralnej, świeckiej oraz obiektów technicznych i hydrotechnicznych.	1	Problemem jest nadmiernie rozwinięta kolonia kormorana i zbyt niskie zarybienie gatunkami takimi jak węgorz czy szczupak itp. Konieczna jest restytucja ichtiocenozy Zalewu Wiślanego.	1

SZANSE	Waga	ZAGROŻENIA	Waga
Pozytywne doświadczenia w realizacji modelu <i>slow tourism</i> w kraju i wzrost zainteresowania aktywnym wypoczynkiem opartym o lokalne zasoby oraz zainteresowanie spędzaniem aktywnego wypoczynku w kraju	3	Bardzo ograniczona obiektywna wiedza zarówno konsumentów, jak i gastronomów, odnośnie tego jakie ryby lokalne są poławiane i oferowane, jak i tego jak ryby te odpowiednio przygotować (zwłaszcza tzw. ryby małowodne)	4
Przekop Mierzei Wiślanej polegający na połączeniu drogą morską Zalewu Wiślanego z Zatoką Gdańską w obrębie terytorium Polski, mający na celu skrócenie, pogłębienie i uproszczenie morskiego szlaku na Bałtyk	1	Negatywne tendencje konsumentów w procesach zakupowych ryb, które kupowane są rzadko i głównie w supermarketach, a sama ryba postrzegana jest jako produkt drogi	3
Wzrost zainteresowania regionem nadzalewowym, produktami lokalnymi i zdrową żywnością	3	Inwestycje w zakresie infrastruktury transportowej ograniczające obszary połowów oraz negatywnie oddziałujące na dobrostan ryb	2
Potencjał turystyczny regionów nadmorskich – woj. zachodniopomorskie jest jednym z najatrakcyjniejszych regionów turystycznych w Polsce, w woj. warmińsko-mazurskim ruch turystyczny w postaci udzielonych noclegów był o około 40% niższy niż w województwie zachodniopomorskim (choć dynamika była podobna) - tendencje wzrostowe na poziomie 4-5% rocznie	1	Występowanie obszarów Natura 2000 ograniczające możliwości inwestycyjne w regionie nadzalewowym	1
Występowanie obszaru Natura 2000 na całym wybrzeżu szansą dla rozwoju europejskiej turystyki, zwłaszcza turystyki przyrodniczej	4	Ograniczenia prawne i wymagania weterynaryjne utrudniające sprzedaż żywych ryb lub produktów rybołówstwa obejmujących sprzedaż bezpośrednią (SB), rolniczy handel detaliczny (RHD) oraz działalność marginalną, lokalną i ograniczoną (MLO)	2
Dynamiczny rozwój turystyki kulinarnej, wzrost zapotrzebowania na zdrową i lokalną żywność, moda na dobrą kuchnię niczym magnes przyciągającą nie tylko prawdziwych smakoszy, ale i turystów poszukujących nowych, oryginalnych wakacyjnych doświadczeń	1	Brak świadomości konsumentów, że ryby i przetwory rybne są bardzo istotnym składnikiem w żywieniu człowieka zawierającym wysokowartościowe i łatwo przyswajalne białko, charakteryzujące się wysoką zawartością wielonienasyconych kwasów tłuszczowych (ponad 80% Polaków spożywa maksymalnie jeden posiłek rybny tygodniowo lub mniej)	3

<p>Korzystne uwarunkowania polityczne zakładające rozwój usług turystycznych jako wiodącej roli dla regionu nadmorskiego wyrażone w koncepcji przestrzennej zagospodarowania Kraju 2030 oraz Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020</p>	<p>3</p>	<p>Ograniczenia prawne wynikające z obowiązujących zasad transportu i przetrzymywanie żywych ryb wskazujące, że transport żywych ryb lub ich przetrzymywanie w celu sprzedaży bez dostatecznej ilości wody umożliwiającej oddychanie uznawane jest za znęcanie się nad zwierzętami</p>	<p>1</p>
<p>Możliwość pozyskania środków pomocowych na rozwój przedsiębiorczości oraz infrastruktury turystycznej regionów nadzalewowych w oparciu o wykorzystanie zasad gospodarki cyrkularnej i dostępnych biozasobów lokalnych w ramach FE, głównie Funduszy Europejskich dla Rybactwa na lata 2021-2027, polityki spójności dostępnych w ramach programów regionalnych CP5 Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych i środków na rozwój obszarów wiejskich</p>	<p>4</p>	<p>Negatywny trend depopulacji mieszkańców z terenów wiejskich do terenów większych aglomeracji połączony z odpływem młodych, wykształconych osób</p>	<p>1</p>
<p>Zasoby ryb o największym znaczeniu ekonomicznym poławiane w zalewach są silnie eksploatowane. Ich połowy podlegają ograniczeniom czasowym i obszarowym co rodzi szansę dla większego wykorzystania zasobów ryb małowcennych</p>	<p>2</p>	<p>Postępujący spadek dochodów rybaków związanych z działalnością połowową, co może wpływać na chęć pozostania w zawodzie i wielkość dostaw</p>	<p>2</p>
		<p>Zanieczyszczenie wód Zalewu Wiślanego skutkujące zmniejszeniem liczebności populacji ryb eksploatowanych rybacko i negatywnie wpływających na wizerunek ryb jako zdrowych</p>	<p>2</p>
		<p>Duże zróżnicowanie ruchu turystycznego związane z sezonowością, jak i ze znaczną koncentracją usług turystycznych w kilku miejscowościach, najczęściej nadmorskich</p>	<p>1</p>
		<p>Wysokie koszty wprowadzenia nowych produktów opartych o ryby małowcenne na rynek lokalny, głównie dotyczące kosztów kampanii informacyjno-promocyjnych</p>	<p>1</p>

ROZDZIAŁ V. OPIS WIZJI STANU OBSZARU NADZALEWOWEGO PO PRZEPROWADZENIU DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH

Niniejszy rozdział opisuje wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu działań strategicznych (planowany efekt wdrożenia Strategii)

Na podstawie wyników analizy SWOT sformułowano wizję. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu działań strategicznych zrealizowana zostanie poprzez cele szczegółowe oraz przedsięwzięcia rekomendowane do wsparcia w ramach dostępnych funduszy pomocowych. Działania wskazane w ramach Strategii nie mogą być odseparowane od mieszkańców terenów nadzalewowych, gastronomii i samych rybaków, którzy świadomi zmian zachodzących w ich otoczeniu muszą być włączani w ciąg przemian.

Celem jest nie tylko zagospodarowanie obszaru będącego polem działań, lecz również aktywizacja społeczności lokalnych. Dzięki takiemu podejściu nastąpi zagospodarowanie potencjału poławianych ryb, w tym szczególnie ryb małowalnych. Tak uporządkowana analiza stanowi podstawę sformułowania celów i przedsięwzięć, które z kolei powinny być zinstrumentalizowane w postaci wiązki celów szczegółowych Strategii.

Zadaniem wizji jest pozytywne oddziaływanie na procesy integracji społeczności lokalnej, wokół zadań ważnych zarówno dla rozwoju całego obszaru, jak też społeczności lokalnej poszczególnych gmin oraz województw: województwa zachodniopomorskiego, warmińsko-mazurskiego i województwa pomorskiego.

Wizja stanu obszaru nadzalewowego po przeprowadzeniu działań strategicznych

- ❖ Dzięki wdrożeniu zasad gospodarki cyrkularnej i wykorzystaniu dostępnych biozasobów lokalnych ryb małowalnych rybacy z obszaru nadzalewowego posiadają dodatkowe stałe źródło dochodu ze sprzedaży tych ryb do lokalnej gastronomii. Wielu rybaków przebranżowiło się i pozyskuje dochody z turystyki przyrodniczej. Na obszarze nadzalewowym powstała nowa infrastruktura publiczna turystyczna, rekreacyjna i kulturalna oparta o historyczne lub terytorialnie związki z działalnością rybacką.
- ❖ Posiadamy konkurencyjne produkty turystyczne, a turystyka stanowi jedną z głównych dziedzin rozwoju gospodarczego.
- ❖ Rybołówstwo zalewowe rozwija się, a ryby małowalne stały się ważnym sektorem gospodarki rybackiej. Sprawnie działa łańcuch dostaw świeżej ryby do gastronomii, która oferuje ryby małowalne w ofercie dnia.
- ❖ Obszar nadzalewowy jest atrakcyjny dla mieszkańców, ograniczono proces migracji osób młodych.
- ❖ Żyjemy w obszarze o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych w czystym środowisku.
- ❖ Doprowadzono do stworzenia solidnej sieci kontaktów między rybakami, przedsiębiorstwami i władzami lokalnymi oraz zainicjować bliższe stosunki i współpracę między nimi.
- ❖ Mieszkańcy i turyści wiedzą o potencjale ryb małowalnych i chwalą sobie produkty z tych ryb wykorzystywane w codziennej diecie. Konsumenty wiedzą, że ryby i przetwory rybne są bardzo istotnym składnikiem w żywieniu człowieka zawierającym wysokowartościowe i łatwo przyswajalne białko.

Planowanym efektem będzie położenie nacisku na jakościowy wymiar procesów rozwojowych oraz zbudowanie trwałych podstaw do zwiększania wykorzystania potencjału wykorzystania zasad gospodarki cyrkularnej i dostępnych biozasobów lokalnych. Rekomendowane działania długofalowe można podzielić na cztery obszary: **infrastrukturalny, produktowy, organizacyjny i informacyjno-edukacyjny** zaprezentowany w poniższym rozdziale.

ROZDZIAŁ VI. CEL GŁÓWNY I CELE STRATEGICZNE

Niniejszy rozdział opisuje cele strategiczne oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom sektora ryb małowodnych kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk

Wyznaczone cele, określają rezultaty o najważniejszym znaczeniu w długiej perspektywie, i jednocześnie wyznaczają kierunki działań, co do przedsięwzięć właściwych dla koncepcji realizacji celu ogólnego zaś przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji ich konkretyzacją możliwą do podjęcia interwencji w danym obszarze. Cele odnoszą się wprost do Diagnozy obszaru określonej w *Rozdziale. Synteza diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej na terenie nadzalewowym i potencjału ryb małowodnych* i Wizji obszaru określonej w *Rozdziale. Opis wizji stanu obszaru nadzalewowego po przeprowadzeniu działań strategicznych*.

Analiza diagnozy pokazuje, że obszar nadzalewowy charakteryzuje się niższym poziomem rozwoju gospodarczego niż przeciętnie w kraju oraz niewykorzystanym potencjałem ludzkim (aktywności gospodarczej) i lokalnych zasobów ryb małowodnych. Stąd też konieczne staje się poszukiwanie form lepszego wykorzystania zasobów i możliwości, jakie daje obszar nadzalewowy. Każdy z celów realizowany jest przez kilka różnych przedsięwzięć, dzięki czemu możliwe jest uzyskanie efektu synergii. Realizacja kilku przedsięwzięć równocześnie w jednym obszarze lub też kilku projektów w różnych obszarach daje większe możliwości osiągnięcia wskazanych celów strategicznych:

Wykres 1 Cel główny i cele strategiczne Strategii rozwoju gospodarki cyrkularnej poprzez wykorzystanie zasobów ryb małowodnych obszarów Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego na lata 2021-2030

Cel główny				
Rozwój biogospodarki na obszarach Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego poprzez wykorzystanie zasobów ryb małowodnych				
INFRASTRUKTURA	BIZNES	LOGISTYKA	ŚRODOWISKO NATURALNE I BIOGOSPODARKA	MARKETING
Cel strategiczny 1 – Rozwój infrastruktury rybackiej i turystyki pozasezonowej	Cel strategiczny 2 – Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy	Cel strategiczny 3 – Stworzenie lokalnych łańcuchów dostaw i logistyki ryb małowodnych	Cel strategiczny 4 - Wsparcie energooszczędności i ochrony środowiska naturalnego	Cel strategiczny 5 – Zwiększenie świadomości o gospodarce cyrkularnej i poprawa wizerunku produktów z ryb małowodnych

Źródło: opracowanie własne

Cel strategiczny 1 - Rozwój infrastruktury rybackiej i turystyki pozasezonowej

Główne wyzwania: Pierwszym wyzwaniem będzie wsparcie ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej na terenach nadzalewowych. Obszar nadzalewowy posiada duży potencjał do rozwoju usług czasu wolnego, w tym związanych z turystyką oraz ofertą kulturalną. Jego wykorzystanie wiąże się jednak z zapewnieniem różnorodnej oraz kompleksowej oferty, przyciągającej zarówno osoby spoza regionu, jak i mieszkańców. Korzystne uwarunkowania polityczne zakładające rozwój usług turystycznych jako wiodącej roli dla regionu nadmorskiego wyrażone w Koncepcji Przestrzennej Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. W Programie Rozwoju Turystyki do 2020 roku opracowanym przez Ministerstwo Sportu i Turystyki wskazano, że w Strategii silnie odzwierciedlono priorytety UE zapisane w Strategii Europa 2020, m.in. rozwój innowacji w sektorze turystyki jako element gospodarki opartej na wiedzy i innowacji, rozwiązania w zakresie zrównoważonego rozwoju sektora turystyki czy uwzględnienie działań prorozwojowych, włączających określone grupy podmiotów w system gospodarki, celem zapewnienia stabilnego rozwoju opartego na specjalizacjach regionalnych oraz efektywności gospodarki turystycznej i na markowych produktach regionalnych oraz krajowych turystyki. Coraz większa presja turystyczna na środowisko naturalne oraz negatywne zjawisko „overtourismu”, skutkują potrzebą uwzględnienia w planowanych działaniach zasad racjonalnego gospodarowania przestrzenią oraz korzystnego oddziaływania na klimat i środowisko. Efektywne wsparcie turystyki przyczynia się do generowania wzrostu gospodarczego. Cechą rozwoju turystycznego jest aktywizacja regionalnych potencjałów i specjalizacji opartych na usługach turystycznych i sektorach powiązanych z turystyką. Dzięki wsparciu turystyki następuje zagospodarowanie przestrzeni i zrównoważony rozwój danego obszaru Korzyścią wsparcia rozwoju opartego na turystyce jest osiągnięcie dużej skali efektów synergii pomiędzy rozwojem funkcji gospodarczych, kulturalnych, rekreacyjnych oraz rozwojem infrastruktury i przestrzeni dla aktywności gospodarczej i społecznej.

Obszar interwencji

Infrastruktura

Typy działań

1. Wzbogacanie portowej oferty turystycznej
2. Budowa infrastruktury magazynowej i przechowalniczej
3. Wykorzystanie łodzi do obsługi turystów (przejażdżki, łowienie ryb, live cooking)
4. Poprawa infrastruktury portów, w kierunku rozwoju funkcji turystycznych i gastronomicznych, w tym budowa nowych i modernizacja istniejących portów i przystani oraz budowa marin wraz z niezbędną infrastrukturą
5. Przygotowanie terenów pod inwestycje gospodarcze oparte na walorach turystycznych i rekreacyjnych
6. Wyznaczenie nowych i utrzymanie istniejących szlaków turystycznych opartych o walory przyrodnicze i kulturowe
7. Zorganizowanie i wdrożenie przestrzennych form informacji turystycznej: znaki, witacze, tablice informacyjne, formy przestrzenne przedstawiające elementy kulturowe obszaru, mapy.

8. Wzmocnienie całorocznej i atrakcyjnej oferty turystycznej w oparciu o zasoby o dziedzictwo kulturowe rybactwa walory przyrodniczo kulturowe, krajobrazowe i funkcje

Operacje zrealizowane w ramach LSR LGR z terenów nadzalewowych finansowane ze środków PO RYBY 2014-2020 odpowiadające zakresowi planowanych działań – stan na koniec 2020 r.:

LGR Zalew Szczeciński

- Liczba nowych, przebudowanych, rozbudowanych lub wyremontowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej – 16 szt.

LGR Zalew Wiślan

- Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej – 6 szt.
- Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze z zachowaniem lokalnego dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego obszaru – 3 szt.
- Liczba nowych miejsc noclegowych – 35 szt.

LGR Rybacka Brać Mierzi

- Liczba wspartych podmiotów Całoroczne produkty turystyczne – 10 szt.
- Liczba nowopowstałej i/lub rozwiniętej infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej – 8 szt.

 Stan zastany

 Wskaźniki

Wskaźnik	Jednostka miary	Trend w perspektywie do 2030 roku	Źródło danych
Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	Szt.	↑	Dane własne UG Sprawozdanie roczne LGR / LGD
Liczba osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury społeczno-rekreacyjnej	osoby	↑	Dane własne UG Sprawozdanie roczne LGR / LGD
Liczba nowych obiektów małej architektury	osoby	↑	Dane własne UG Sprawozdanie roczne LGR / LGD

 Źródło finansowania

- Środki własne gmin

	<ul style="list-style-type: none"> — Środki pomocowe UE i krajowe
 Odbiorcy działań strategicznych	<ul style="list-style-type: none"> — JST — Prywatni przedsiębiorcy — Mieszkańcy terenów nadzalewowych — Turyści
 Podmiot monitorujący wdrożenie	MIR-PIB LGR z obszaru nadzalewowego
 Odniesienie do celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDGs)	<div data-bbox="507 568 1187 792" style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="background-color: #e67e22; padding: 5px; text-align: center;"> <p>9 INNOWACYJNOŚĆ, PRZEMYSŁ, INFRASTRUKTURA</p> </div> <div style="background-color: #8e44ad; padding: 5px; text-align: center;"> <p>8 WZROST GOSPODARCZY I GODNA PRACA</p> </div> <div style="background-color: #f1c40f; padding: 5px; text-align: center;"> <p>11 ZRÓWNOWAŻONE MIASTA I SPOŁECZNOŚCI</p> </div> </div> <p>Zadania zamieszczone w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030</p> <p>8.2 Osiągnąć wyższy poziom wydajności gospodarczej poprzez dywersyfikację, modernizację technologiczną i innowacje, a także poprzez skupienie się na sektorach o wysokiej wartości dodanej oraz o wysokim wskaźniku pracochłonności.</p> <p>8.3 Promować polityki rozwojowe wspierające działalność produkcyjną, tworzenie godziwych miejsc pracy, przedsiębiorczość, kreatywność i innowacje. Zachęcać do formalizacji i rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, w tym poprzez dostęp do usług finansowych.</p> <p>8.4 Do 2030 roku stopniowo zwiększać efektywność wykorzystania bogactw naturalnych w globalnej konsumpcji i produkcji oraz dążyć do zerwania z zależnością między wzrostem gospodarczym i degradacją środowiska, zgodnie z dziesięcioletnimi programami ramowymi na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji, z wiodącą rolą krajów rozwiniętych.</p> <p>9.1 Rozwijać niezawodną, zrównoważoną i odporną infrastrukturę dobrej jakości, w tym infrastrukturę regionalną i transgraniczną, wspierającą rozwój gospodarczy i dobrobyt ludzi. Zapewnić wszystkim ludziom równy dostęp do infrastruktury po przystępnej cenie.</p> <p>9.2 Promować inkluzywną i zrównoważoną industrializację; do 2030 roku znacznie zwiększyć udział przemysłu w zatrudnieniu i wytwarzaniu PKB, biorąc pod uwagę uwarunkowania krajowe; podwoić ten udział w krajach najstabiliej rozwiniętych.</p> <p>9.4 Do 2030 roku podwyższyć jakość infrastruktury i wprowadzić zrównoważony rozwój przemysłu przez zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów oraz stosowanie czystych i przyjaznych dla środowiska technologii i procesów produkcyjnych, przy udziale wszystkich krajów, zgodnie z ich możliwościami.</p>

9.5 Do 2030 roku wzmocnić badania naukowe i podnieść poziom technologiczny sektora przemysłowego we wszystkich krajach, szczególnie w rozwijających się, w tym poprzez innowacje, znaczne zwiększenie liczby pracowników sektora badawczo-rozwojowego na każdy milion osób oraz poprzez zwiększanie publicznych i prywatnych nakładów finansowych na rozwój.

11.A Wspierać korzystne ekonomicznie, społecznie i środowiskowo połączenia pomiędzy obszarami miejskimi, podmiejskimi i wiejskimi poprzez wzmocnienie krajowego i regionalnego planowania rozwoju.

11.B Do 2020 roku znacząco zwiększyć liczbę miast i osiedli ludzkich korzystających z opracowań i wdrażających zintegrowane polityki i plany dążących do zwiększenia inkluzji i wydajności wykorzystywania zasobów, łagodzenia skutków i przystosowania do zmian klimatycznych, odporności na skutki katastrof. Należy rozwijać i wdrażać kompleksowe zarządzanie ryzykiem katastrof na wszystkich poziomach, zgodnie z Ramami Działania na Rzecz Ograniczania Ryzyka Katastrof na lata 2015 – 2030 (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015- 2030).

Cel strategiczny 2 – Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy

Główne wyzwania: Drugim wyzwaniem jest stworzenie oferty produktowej wyrobów z ryb lokalnych w formie gotowej lub łatwej do przyrządzenia. Takie produkty pojawiają się w różnych regionach kraju i cieszą się dużą popularnością. Mowa tu o przetworach gotowych do spożycia (słoiki, konserwy itd.) o lokalnym charakterze promujących pochodzenie oraz naturalny skład. Drugą grupą produktową mogą być półprodukty w opakowaniach – łatwe do przyrządzenia i doprawienia (wsad rybny do potraw np. w formie mielonej). Takie zapotrzebowanie wykazywali zarówno właściciele restauracji jak i konsumenci. Stałość oferty, jej powtarzalność, gwarancja jakości są dla odbiorców w gastronomii kluczowe. Jedynym rozwiązaniem jakie widzą przedstawiciele gastronomii dla lokalnych ryb małowartościowych - jest ich przetwórstwo do postaci wyrobów gotowych do spożycia.

Kolejnym obszarem działań strategiczny powinno być wykorzystanie ryb małowartościowych do przemysłu np. farmaceutycznego czy kosmetycznego. Lepsze wykorzystanie dostępnych zasobów jest możliwe dzięki rozwojowi lub zastosowaniu nowych technologii, a także dzięki a także powrót do tradycji wykorzystywania małowartościowych ryb do żywienia ludzi. Analiza uwarunkowań społeczno-gospodarczych pozwala na wskazanie korzystnego kierunku rozwoju tego obszaru jakim powinno być skupienie się na promocji zapomnianych receptur oraz poszukiwaniu nowych technologii przetwarzania ryb dla przemysłu kosmetycznego i farmaceutycznego. Działania te mogą stać się dodatkowym bodźcem ekonomicznym dla lokalnej społeczności, a jednocześnie atrakcją turystyczną. Docelowo należy doprowadzić do stworzenia solidnej sieci kontaktów między rybakami, przedsiębiorstwami i władzami lokalnymi oraz zainicjować bliższe stosunki i współpracę między nimi.

Obszar interwencji	Biznes
Typy działań	<ol style="list-style-type: none">1. Wsparcie przedsięwzięć związanych z zagospodarowaniem ryb małowartościowych2. Stworzenie oferty produktowej wyrobów z ryb małowartościowych w formie gotowej lub łatwej do przyrządzenia oraz do wykorzystania w przemyśle3. Organizacja rynku sprzedaży ryby świeżej, wstępnie przetworzonej oraz wędzonej (wsparcie dla MLO)4. Tworzenie miejsc pracy na obszarach rybackich5. Reorientacja i różnicowanie działalności rybaków oraz rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR6. Tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości7. Opracowanie pakietu ułatwień administracyjnych i proceduralnych dla rozwoju przedsiębiorczości8. Współpraca lokalna oraz ponadlokalna na rzecz wymiany doświadczeń powrót do tradycji, przepisów znanych od pokoleń, małe, rzemieślnicze metody produkcji

9. Promocja lokalnych biozasobów w sektorze HoReCa

Operacje zrealizowane w ramach LSR LGR z terenów nadzalewowych finansowane ze środków PO RYBY 2014-2020 odpowiadające zakresowi planowanych działań – stan na koniec 2020 r.:

LGR Zalew Szczeciński

- Liczba nowych, przebudowanych lub wyremontowanych punktów usługowych lub handlowych – 3 szt.
- Liczba utworzonych miejsc pracy – 29 szt.
- Utworzone przedsiębiorstwa – 12 szt.

LGR Zalew Wiślan

- Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa – 7 szt.

LGR Rybacka Brać Mierzi

- Liczba utworzonych miejsc pracy – 37 szt.
- Liczba wspartych podmiotów Działalność turystyczna i okoloturystyczna – 5 szt.
- Liczba wspartych podmiotów Wykorzystanie wodnego potencjału obszaru – 4 szt.

Stan zastany

Wskaźniki

Wskaźnik	Jednostka miary	Trend w perspektywie do 2030 roku	Źródło danych
Liczba utworzonych miejsc pracy	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGI
Utworzone przedsiębiorstwa	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGI
Liczba armatorów rybackich, którzy podnieśli swoją wiedzę w obszarze lokalnych uwarunkowań rynkowych	Szt.	↑	Badanie własne MIR-PIB
Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy poza sektorem rybołówstwa	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGI

Źródło finansowania

- Środki własne przedsiębiorców
- Środki pomocowe UE i krajowe

Odbiorcy działań strategicznych

- Prywatni przedsiębiorcy
- NGO's

 <p>Podmiot monitorujący wdrożenie</p>	<p>MIR-PIB LGR z obszaru nadzalewowego</p>
 <p>Odniesienie do celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDGs)</p>	<div data-bbox="544 344 1222 562"> </div> <p>Zadania (zamieszczone w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030)</p> <p>1.A Zapewnić znaczną mobilizację środków pochodzących z różnych źródeł, w tym ze zwiększonej współpracy rozwojowej, by zapewnić odpowiednie i przewidywalne środki dla krajów rozwijających się, w szczególności dla państw najmniej rozwiniętych, umożliwiającym wdrażanie programów i polityk dotyczących wyeliminowania głodu we wszystkich jego formach.</p> <p>9.B Wspierać krajowy rozwój technologiczny, badania i innowacyjność w krajach rozwijających się, w tym poprzez prowadzenie sprzyjającej polityki m.in. dla dywersyfikacji przemysłowej i zwiększania wartości dodanej dla dóbr.</p> <p>12.A Wspierać kraje rozwijające się we wzmacnianiu ich zdolności naukowych i technologicznych dążących do utworzenia bardziej zrównoważonych wzorców konsumpcyjnych i produkcyjnych.</p> <p>12.B Rozwijać i wdrażać narzędzia monitorujące wpływ zrównoważonego rozwoju na zrównoważoną turystykę tworzącą miejsca pracy oraz promującą lokalną kulturę i produkty.</p>

Cel strategiczny 3 – Stworzenie lokalnych łańcuchów dostaw i logistyki ryb małowartościowych

Główne wyzwania: Trzecim wyzwaniem jest organizacja i logistyka dystrybucji ryb lokalnych, w tym ryb małowartościowych. W toku badania wyraźnie zarysował się dysonans pomiędzy oczekiwaniami i możliwościami rybaków a potrzebami i przyzwyczajeniami gastronomii oraz obraz chaotycznego kształtowania się relacji rynkowych na tym rynku. Wyzwaniem staje się tu wirtualizacja handlu rybami lokalnymi od momentu połowu do transakcji zakupu przez konsumenta. Taka wirtualizacja wymaga stworzenia odpowiedniej aplikacji obsługującej relację B2B, wsparcia procesów transportem, opakowaniami i odpowiednim magazynowaniem. Wszystkie elementy obecnie istnieją jednak wymagają koordynacji. Kolejnym obszarem działania powinna być budowa współpracy sektora rybackiego. Współpraca pomiędzy odpowiednimi jednostkami administracyjnymi i zainteresowanymi przedsiębiorcami oraz naukowymi istnieje już na poziomie lokalnym. Główną grupą wiążącą poszczególne podmioty są LGR.

Regionalne powiązania różnych podmiotów gospodarczych i społecznych w oparciu o LGR będą podstawą do tworzenia wizji rozwoju regionalnego w oparciu o biogospodarkę cyrkularną. LGR powinny promować i wspierać tworzenie grup roboczych różnych interesariuszy i promować kampanie informacyjne. Kampanie te powinny promować główną inicjatywę w kierunku biogospodarczego rozwoju regionu oraz wspieranie lokalnych inicjatyw w zakresie wykorzystania ryb o niskiej wartości. Wykorzystanie tradycyjnych, często zapomnianych receptur oraz zastosowanie innowacyjnych technologii, takich jak liofilizacja, są aspektami tych działań. Zagrożeniem jest uzależnienie gospodarki regionu od turystyki oraz niechęć do wprowadzania innowacji w zakresie wykorzystania zasobów rybnych. Stosunkowo niewielka ilość połowów w lagunach oraz niezdolność do planowania i zapewnienia zrównoważonego rozwoju stanowi zagrożenie dla potencjalnych inwestorów. Kluczem do sukcesu będzie integracja i wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw. Upowszechnianie zasad biogospodarki cyrkularnej wśród lokalnej społeczności jest ważnym elementem skutecznej realizacji celów strategii.

 Obszar interwencji	Logistyka
 Typy działań	<ol style="list-style-type: none">1. Wspieranie współpracy sektora rybackiego z lokalnymi przedsiębiorcami2. Programy wsparcia lokalnych łańcuchów dostaw ryb małowartościowych3. Organizacja systemu wymiany informacji o dostępnych produktach/surowcach4. Wsparcie dla doradztwa organizacyjno-technologicznego dystrybucji ryb5. Opracowanie katalogu produktów lokalnych
 Stan zastany	Operacje zrealizowane w ramach LSR LGR z terenów nadzalewowych finansowane ze środków PO RYBY 2014-2020 odpowiadające zakresowi planowanych działań – stan na koniec 2020 r.:

LGR Zalew Szczeciński

	<p>— Liczba podmiotów tworzących sieć dostaw i sprzedaży – 6 szt.</p> <p>LGR Zalew Wiślany – brak odpowiadających zakresowi wskaźników produktu</p> <p>LGR Rybacka Brać Mierzei</p> <p>— Liczba wspartych podmiotów Tworzenie lub rozwijanie łańcucha dostaw produktów sektora rybołówstwa, rybactwa śródlądowego i akwakultury – 3 szt.</p>																				
 Wskaźniki	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Trend w perspektywie do 2030 roku</th> <th>Źródło danych</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Liczba podmiotów tworzących sieć dostaw i sprzedaży</td> <td>Szt.</td> <td>↑</td> <td>Sprawozdanie roczne LGR / LGR</td> </tr> <tr> <td>Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie w zakresie stworzenia lokalnych łańcuchów dostaw i logistyki ryb małowodnych</td> <td>Szt.</td> <td>↑</td> <td>Sprawozdanie roczne LGR / LGI / badanie własne</td> </tr> <tr> <td>MŚP wprowadzające innowacje marketingowe lub organizacyjne</td> <td>Szt.</td> <td>↑</td> <td>Sprawozdanie roczne LGR / LGI / badanie własne</td> </tr> <tr> <td>Liczba wprowadzonych innowacji produktowych/ procesowych/ marketingowych / organizacyjnych</td> <td>Szt.</td> <td>↑</td> <td>Sprawozdanie roczne LGR / LGI / badanie własne</td> </tr> </tbody> </table>	Wskaźnik	Jednostka miary	Trend w perspektywie do 2030 roku	Źródło danych	Liczba podmiotów tworzących sieć dostaw i sprzedaży	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGR	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie w zakresie stworzenia lokalnych łańcuchów dostaw i logistyki ryb małowodnych	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGI / badanie własne	MŚP wprowadzające innowacje marketingowe lub organizacyjne	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGI / badanie własne	Liczba wprowadzonych innowacji produktowych/ procesowych/ marketingowych / organizacyjnych	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGI / badanie własne
	Wskaźnik	Jednostka miary	Trend w perspektywie do 2030 roku	Źródło danych																	
	Liczba podmiotów tworzących sieć dostaw i sprzedaży	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGR																	
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie w zakresie stworzenia lokalnych łańcuchów dostaw i logistyki ryb małowodnych	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGI / badanie własne																	
	MŚP wprowadzające innowacje marketingowe lub organizacyjne	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGI / badanie własne																	
Liczba wprowadzonych innowacji produktowych/ procesowych/ marketingowych / organizacyjnych	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGI / badanie własne																		
 Źródło finansowania	<p>— Środki własne przedsiębiorców</p> <p>— Środki pomocowe UE i krajowe</p>																				
 Odbiorcy działań strategicznych	<p>— Gminy</p> <p>— Prywatni przedsiębiorcy</p>																				
 Podmiot monitorujący wdrożenie	<p>MIR-PIB</p> <p>LGR z obszaru nadzalewowego</p>																				
 Odniesienie do celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDGs)	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>2 ZERO GŁODU</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>12 ODPOWIEDZIALNA KONSUMPCJA I PRODUKCJA</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>14 ŻYCIE POD WODĄ</p> </div> </div>																				

Zadania (zamieszczone w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030)

2.C Wprowadzić mechanizmy zapewniające prawidłowe funkcjonowanie rynków towarów żywnościowych i ich pochodnych oraz ułatwić dostęp do aktualnych informacji rynkowych, w tym do informacji o rezerwach żywnościowych, by ograniczyć ekstremalną niestabilność cen żywności.

12.2 Do 2030 roku zapewnić zrównoważone zarządzanie i efektywne zużycie zasobów naturalnych.

12.3 Do 2030 roku zmniejszyć o połowę globalną ilość marnowanej żywności per capita w sprzedaży detalicznej i konsumpcji, zmniejszyć straty żywnościowe w procesie produkcji i dystrybucji, w tym straty powstałe podczas zbiorów.

14.B Zapewnić lokalnym rybakom łowiącym na małą skalę dostęp do rynków i zasobów morskich.

Cel strategiczny 4 – Wsparcie energooszczędności i ochrony środowiska naturalnego

Główne wyzwania: Kolejnym wyzwaniem będzie ochrona i poprawa stanu zasobów przyrodniczo-krajobrazowych oraz różnorodności biologicznej, a także rozwój terenów zieleni. Obszary nadzalewowe charakteryzują się dużą, ale zagrożoną różnorodnością środowiska krajobrazowo-przyrodniczego. Stąd, dla zachowania zasobów przyrodniczo-krajobrazowych regionu dla przyszłych pokoleń, oprócz działań stricte z zakresu czynnej ochrony przyrody, niezbędne jest zmniejszanie presji działalności gospodarczej i rozwoju sieci osadniczej na środowisko, w szczególności na obszary cenne przyrodniczo. Prowadzenie skutecznych działań zmniejszających wpływ antropopresji na środowisko, przełoży się na wyższy komfort życia i poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców regionu. Ze względu na rozporozszony i różnorodny charakter działań, konieczne jest włączenie i współpraca wszystkich szczebli administracji, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz mieszkańców.

Kolejnym rekomendowanym działaniem będzie rozwój biogospodarki opartej na "odpadach" z sektora rybnego. Komisja Europejska podejmuje działania na rzecz zrównoważonej biogospodarki i dysponuje strategią na rzecz biogospodarki, której celem jest promowanie biogospodarki i unikanie przekraczania granic ekologicznych. Oprócz powiązań ze zrównoważonym rozwojem i łagodzeniem zmian klimatu, kluczowe znaczenie ma to, aby biogospodarka działała w bezpiecznych granicach ekologicznych. W ramach nowej strategii dotyczącej biogospodarki Komisja Europejska wspiera inicjatywy na szczeblu krajowym i regionalnym mające na celu rozwój wydajnej i zrównoważonej biogospodarki, w tym: wdrożenie ogólnounijnego systemu monitorowania w celu śledzenia postępów na drodze do zrównoważonej i cyrkularnej biogospodarki. Zapewnienie wytycznych dotyczących najlepszego sposobu prowadzenia biogospodarki w bezpiecznych granicach ekologicznych. Bioprodukty pochodzą z odnawialnych zasobów biologicznych. Biogospodarka wykorzystuje wiele różnych zasobów biomasy, od upraw po lasy i mikroorganizmy. Bez tych surowców nie byłoby biogospodarki. Istotne jest, aby biogospodarka nie konkurowała z produkcją żywności i nie wpływała na różnorodność biologiczną. Na przykład grunty marginalne nie mogą być wykorzystywane do produkcji żywności, ale mogą być ważne dla różnorodności biologicznej. Przeprowadzenie oceny różnorodności biologicznej ma zatem zasadnicze znaczenie.

W ramach prowadzonych analiz wskazano na możliwość wykorzystania bioproduktów opartych na "odpadach" z sektora rybnego na cele produkcji **kosmetyków** w formie kolagenu naturalnego - wytworzonego z najwyższej jakości materiałów ekologicznych, głównie skóry ryb słonowodnych czy pelerki do paznokci - naturalna i płynna pelerka do paznokci wykonana z glonów. Kolejnym potencjalnym kierunkiem będzie **pożywienie** poprzez odzyskanie kwasów Omega-3, produkcja mąk i proszków na bazie ryb lub ekstrakcja oleju rybnego. Następnym kierunkiem może być wykorzystanie na potrzeby produkcji **opakowań**. W tym zakresie można wskazać na przykłady zrównoważonego opakowania wykonanego z połączenia brązowych wodorostów i roślin, jadalne i bezsmakowe opakowania czy domowe kompostownice będące alternatywą dla tworzyw sztucznych wykonane z odpadów rybnych i materiałów nadających się do kompostowania. Następnie **Ubrania** poprzez możliwość produkcji pianki o różnych zastosowaniach wykonana z odpadów glonów w zanieczyszczonej wodzie. Materiał jest biodegradowalny i pomaga złagodzić negatywny wpływ nadmiernego wzrostu glonów. Kolejnym obszarem mogą być **Akcesoria** w postaci tworzywa typu skórzanego, wykonane w całości ze skóry ryb np. łososiowych. Pośród możliwego wykorzystania bioproduktów opartych na "odpadach" z sektora rybnego wskazać można także biogaz, wzbogacacze proteinowe do żywności (dodatki) i guanina. Mając jednak na uwadze wielkość połowów ryb małowartościowych na obszarze nadzalewowym (na obszarach nadzalewowych poławianych jest

corocznie około 4,7 tys. ton ryb) rekomendowanymi kierunkami będzie zwiększenie wykorzystania ryb na cele żywienia ludzi oraz **wykorzystywanie części ryb do produkcji wyrobów artystycznych**.

 <p>Obszar interwencji</p>	<p>Środowisko naturalne i Bigospodarka</p>
 <p>Metodologia</p>	<p>Działania wspierające energooszczędność i ochronę środowiska</p>
 <p>Typy działań</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ochrona i poprawa stanu zasobów przyrodniczo-krajobrazowych oraz różnorodności biologicznej 2. Edukacja przyrodnicza i ekologiczna 3. Wspieranie projektów zagospodarowania odpadów i projektowanie produktów bezodpadowych 4. Regeneracja systemów naturalnych 5. Utrzymanie produktów i materiałów w użyciu 6. Przyjazne środowisku opakowania 7. Wsparcie inwestycji w energooszczędne metody produkcji 8. Wsparcie wykorzystania energii odnawialnej 9. Wsparcie inwestycji w zamykanie obiegu poprzez wykorzystanie odpadów rybnych (np. skóry, szkielety, krew jako surowce) 10. Zmniejszenie eutrofizacji wód morskich/zalewowych poprzez akwakulturę roślin wodnych, omułków i glonów 11. Pomiary dostępności biomasy 12. Monitoring środowiska 13. Przechodzenie na gospodarkę o obiegu zamkniętym (gospodarka odpadami, ekoinnowacje, gospodarka zasobooszczędna, zielona przedsiębiorczość, czystsza produkcja, przedłużanie czasu życia obecnych na rynku produktów itp.)
 <p>Stan zastany</p>	<p>Operacje zrealizowane w ramach LSR LGR z terenów nadzalewowych finansowane ze środków PO RYBY 2014-2020 odpowiadające zakresowi planowanych działań – stan na koniec 2020 r.:</p> <p>LGR Zalew Szczeciński</p> <ul style="list-style-type: none"> — Liczba uczestników konferencji podsumowującej wyniki badań – 40 os. — Liczba działań informacyjnych oraz wydarzeń zwiększających poziom świadomości ekologicznej wędkarzy – 4 szt. — Liczba działań z zakresu edukacji pro-ekologicznej związanych ze środowiskiem wodnym – 2 szt. <p>LGR Zalew Wiślany</p> <ul style="list-style-type: none"> — Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje – 3 szt.

	<p>LGR Rybacka Brać Mierzei</p> <ul style="list-style-type: none"> — Liczba wydarzeń Dialog społeczny i udział lokalnych społeczności w badaniu i zarządzaniu zasobami rybołówstwa – 1 szt. — Liczba wydarzeń Edukacja w zakresie rybackiego dziedzictwa kulturowego dla rozwoju regionu – 10 szt. — Liczba wydarzeń Rozwój i udoskonalenie północnego szlaku rybackiego – 1 szt. 																								
<p> Wskaźniki</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Trend w perspektywie do 2030 roku</th> <th>Źródło danych</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Liczba uczestników konferencji podsumowującej wyniki badań</td> <td>osoby</td> <td>↑</td> <td>Sprawozdanie roczne LGR / LGD</td> </tr> <tr> <td>Liczba powstałych ekspertyz</td> <td>Szt.</td> <td>↑</td> <td>Sprawozdanie roczne LGR / LGD</td> </tr> <tr> <td>Liczba działań informacyjnych oraz wydarzeń zwiększających poziom świadomości ekologicznej wędkarzy</td> <td>Szt.</td> <td>↑</td> <td>Sprawozdanie roczne LGR / LGD</td> </tr> <tr> <td>Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje</td> <td>Szt.</td> <td>↑</td> <td>Sprawozdanie roczne LGR / LGD</td> </tr> <tr> <td>Naukowcy pracujący we wspieranych obiektach badawczych</td> <td>Szt.</td> <td>↑</td> <td>Badanie własne</td> </tr> </tbody> </table>	Wskaźnik	Jednostka miary	Trend w perspektywie do 2030 roku	Źródło danych	Liczba uczestników konferencji podsumowującej wyniki badań	osoby	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD	Liczba powstałych ekspertyz	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD	Liczba działań informacyjnych oraz wydarzeń zwiększających poziom świadomości ekologicznej wędkarzy	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD	Naukowcy pracujący we wspieranych obiektach badawczych	Szt.	↑	Badanie własne
Wskaźnik	Jednostka miary	Trend w perspektywie do 2030 roku	Źródło danych																						
Liczba uczestników konferencji podsumowującej wyniki badań	osoby	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD																						
Liczba powstałych ekspertyz	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD																						
Liczba działań informacyjnych oraz wydarzeń zwiększających poziom świadomości ekologicznej wędkarzy	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD																						
Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD																						
Naukowcy pracujący we wspieranych obiektach badawczych	Szt.	↑	Badanie własne																						
<p> Odbiorcy działań strategicznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Gminy — Prywatni przedsiębiorcy — NGO's — Jednostki naukowo-badawcze 																								
<p> Podmiot monitorujący wdrożenie</p>	<p>MIR-PIB LGR z obszaru nadzalewowego</p>																								
<p> Odniesienie do celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDGs)</p>	<table border="0"> <tr> <td data-bbox="624 1854 823 2047"> <p>12 ODPOWIEDZIALNA KONSUMPCJA I PRODUKCJA</p> </td> <td data-bbox="823 1854 1023 2047"> <p>13 DZIAŁANIA W DZIEDZINIE KLIMATU</p> </td> <td data-bbox="1023 1854 1222 2047"> <p>14 ŻYCIE POD WODĄ</p> </td> <td data-bbox="1222 1854 1422 2047"> <p>17 PARTNERSTWA NA RZECZ CELÓW</p> </td> </tr> </table>	<p>12 ODPOWIEDZIALNA KONSUMPCJA I PRODUKCJA</p> 	<p>13 DZIAŁANIA W DZIEDZINIE KLIMATU</p> 	<p>14 ŻYCIE POD WODĄ</p> 	<p>17 PARTNERSTWA NA RZECZ CELÓW</p> 																				
<p>12 ODPOWIEDZIALNA KONSUMPCJA I PRODUKCJA</p> 	<p>13 DZIAŁANIA W DZIEDZINIE KLIMATU</p> 	<p>14 ŻYCIE POD WODĄ</p> 	<p>17 PARTNERSTWA NA RZECZ CELÓW</p> 																						

Zadania (zamieszczone w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030)

12.B Rozwijać i wdrażać narzędzia monitorujące wpływ zrównoważonego rozwoju na zrównoważoną turystykę tworzącą miejsca pracy oraz promującą lokalną kulturę i produkty.

13.2 Włączyć działania na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatycznym do krajowych polityk, strategii i planów.

13.3 Zwiększyć poziom edukacji oraz potencjał ludzki i instytucjonalny, podnieść poziom świadomości na temat łagodzenia zmian klimatycznych, adaptacji i skutków zmian klimatycznych oraz systemów wczesnego ostrzegania przed zagrożeniami.

14.1 Do 2025 roku zapobiegać i znacznie zmniejszyć poziom wszelkich rodzajów zanieczyszczeń morza, w szczególności powstałych w wyniku działalności na lądzie, w tym śmieci i odpadków żywnościowych zrzucanych do morza.

14.2 Do 2020 zarządzać i chronić morskie i przybrzeżne ekosystemy w sposób zrównoważony, tak by uniknąć znacznych, niekorzystnych skutków, w tym poprzez wzmocnienie ich odporności i działania na rzecz odtworzenia ich zasobów oraz zapewnić dobry stan i produktywność oceanów.

14.4 Do 2020 roku skutecznie uregulować kwestie pozyskiwania owoców morza oraz wyeliminować nadmierne połowy ryb, nielegalne, niezarejestrowane i nieuregulowane rybołówstwo oraz destrukcyjne praktyki połowów, oraz wdrożyć poparte naukowo plany zarządzania, tak by w możliwie najkrótszym czasie odbudować populację ryb, co najmniej do poziomu umożliwiającego maksymalny, odnawialny poziom zrównoważonych połowów, zgodnie z charakterystyką poszczególnych gatunków.

14.5 Do 2020 roku objąć ochroną co najmniej 10% wybrzeży i obszarów morskich, zgodnie z krajowym i międzynarodowym prawem i korzystając z najlepszych źródeł informacji naukowych.

14.B Zapewnić lokalnym rybakom łowiącym na małą skalę dostęp do rynków i zasobów morskich.

17.17 Zachęcać do tworzenia i promować efektywne partnerstwa publiczne, publiczno – prywatne i z udziałem społeczeństwa obywatelskiego, budowane na doświadczeniu i niezbędnych strategiach partnerstwa.

Cel strategiczny 5 – Zwiększenie świadomości o gospodarce cyrkularnej i poprawa wizerunku produktów z ryb małowcennych

Główne wyzwania: Kolejnym wyzwaniem będzie odpowiednia promocja ryb lokalnych i edukacja konsumentów. Brak wiedzy jest jedną z przyczyn, dla których ani mieszkańcy regionu nadzalewowego ani turyści nie interesują się tym surowcem. Najlepszą formą upowszechniania takiej wiedzy wydaje się być aktywowanie działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży szkolnej, wpisane w zrównoważone cele środowiskowe (gospodarka cyrkularna) oraz prezentujące pomysły na biznes. Drugim aspektem jest odpowiednia promocja jedzenia lokalnych ryb.

Dla realizacji tego celu konieczne jest stworzenie odpowiedniej oferty produktowej bo trudno promować produkty, których nie ma i nie wiadomo jak wyglądają. Efektem prowadzonych działań powinno być skojarzenie regionu z pewnymi gatunkami ryb i oparcie na nich jego promocji tzw. *slow tourism*, jak ma to miejsce np. w regionie Doliny Baryczy. W ramach celu strategicznego prowadzone powinny być również działania informacyjne i promocyjne dotyczące produktów turystycznych oferowanych na obszarze nadzalewowym. Niezbędne jest również wykorzystanie nowoczesnych i spójnych form informacji i promocji oferty turystycznej i czasu wolnego, mające na celu zwiększenie zainteresowania turystów oraz mieszkańców, a w efekcie pozwalające na wzmocnienie turystycznej marki regionu.

 Obszar interwencji	Marketing
 Metodologia	Zwiększenie świadomości o gospodarce cyrkularnej i poprawa wizerunku produktów z ryb małowcennych
 Typy działań	<ol style="list-style-type: none">1. Organizacja wydarzeń i akcji promocyjnych zachęcających do kupowania i spożywania lokalnych produktów rybołówstwa i akwakultury2. Prezentacje kulinarne, konkursy, audycje w lokalnych mediach, promocja w Internecie i na portalach społecznościowych itp.3. Usprawnianie systemu informacji turystycznej poprzez wdrażanie nowych technologii w systemie informacji i rezerwacji turystycznej4. Wzbogacenie oferty punktów informacji turystycznej ze wszechstronnym rozpoznaniem zasobów i usług turystycznych5. Identyfikacja i kreacja wspólnych produktów gastronomicznych opartych o ryby, w tym ryby małowcenne6. Wspólna zintegrowana promocja turystyki kulinarnej i turystyki tzw. <i>slow tourism</i>7. Organizacja i wspieranie imprez kulturalnych, turystycznych, sportowych i integracyjnych już istniejących oraz organizowanie nowych8. Edukacja przyrodnicza i ekologiczna9. Projekty sieciujące i animacyjne o charakterze spotkań, wymian międzykulturowych pomiędzy różnymi grupami społecznymi, samorządami, instytucjami, rybakami, gastronomią10. Tworzenie marki lokalnej z systemem certyfikacji

	<p>11. Realizacja projektów badawczo-naukowych wspierających wykorzystanie ryb małowartościowych</p> <p>12. Promowanie oryginalności i sezonowości, a także odnajdywanie zapomnianych smaków.</p> <p>13. Poszerzanie bazy wiedzy na temat konkretnych obszarów biogospodarki poprzez gromadzenie danych i zapewnienie lepszego do niej dostępu</p>
<p>Stan zastany</p>	<p>Operacje zrealizowane w ramach LSR LGR z terenów nadzalewowych finansowane ze środków PO RYBY 2014-2020 odpowiadające zakresowi planowanych działań – stan na koniec 2020 r.:</p> <p>LGR Zalew Szczeciński</p> <ul style="list-style-type: none">— Liczba podmiotów tworzących sieć dostaw i sprzedaży – 6 szt.— Liczba wydarzeń służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji rybackiego dziedzictwa kulturowego – 16 szt. <p>LGR Zalew Wiślany</p> <ul style="list-style-type: none">— Liczba operacji obejmujących promocję obszaru – 11 szt. <p>LGR Rybacka Brać Mierzei</p> <ul style="list-style-type: none">— Liczba wydarzeń Edukacja w zakresie rybackiego dziedzictwa kulturowego dla rozwoju regionu – 10 szt.— Liczba wydarzeń Rozwój i udoskonalenie północnego szlaku rybackiego – 1 szt.

Wskaźniki	Wskaźnik	Jednostka miary	Trend w perspektywie do 2030 roku	Źródło danych
	Liczba kampanii edukacyjno-informacyjnych zwiększających świadomość o gospodarce cyrkularnej i poprawa wizerunku produktów z ryb małowodnych	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD
	Liczba wydarzeń służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji rybackiego dziedzictwa kulturowego	Szt.	↑	Sprawozdanie roczne LGR / LGD
Odbiorcy działań strategicznych	<ul style="list-style-type: none"> — Rybacy — Gastronomia — Klienci i mieszkańcy — Turyści — Jednostki naukowo-badawcze 			
Podmiot monitorujący wdrożenie	MIR-PIB LGR z obszaru nadzalewowego			
Odniesienie do celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDGs)	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>2 ZERO GŁODU</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>4 DOBRA JAKOŚĆ EDUKACJI</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>11 ZRÓWNOWAŻONE MIASTA I SPOŁECZNOŚCI</p> </div> </div> <p>Zadania (zamieszczone w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030)</p> <p>2.A Zwiększyć inwestycje, w tym poprzez wzmocnioną współpracę międzynarodową, w infrastrukturę obszarów wiejskich, badania w dziedzinie rolnictwa i usług, rozwój technologii oraz banki zasobów genetycznych roślin i inwentarza żywego, by zwiększyć zdolność produkcyjną gospodarstw rolnych w krajach rozwijających się, zwłaszcza w tych najstabiliej rozwiniętych.</p> <p>4.7 Do 2030 roku zapewnić, że wszyscy uczący się przyswoją wiedzę i nabędą umiejętności potrzebne do promowania zrównoważonego rozwoju, w tym między innymi przez edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju i zrównoważonego stylu życia,</p>			

praw człowieka, równości płci, promowania kultury pokoju i niestosowania przemocy, globalnego obywatelstwa oraz docenienia różnorodności kulturowej i wkładu kultury w zrównoważony rozwój

11.A Wspierać korzystne ekonomicznie, społecznie i środowiskowo połączenia pomiędzy obszarami miejskimi, podmiejskimi i wiejskimi poprzez wzmocnienie krajowego i regionalnego planowania rozwoju.

ROZDZIAŁ VII. OPIS POWIĄZAŃ STRATEGII Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI NA POZIOMIE CENTRALNYM, REGIONALNYM I LOKALNYM

Niniejszy rozdział zawiera opis powiązań Strategii z dokumentami strategicznymi na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym

Proces programowania Strategii został opracowany w sposób, który uwzględnia zakres planowanych projektów w ramach celów strategicznych wynikający z dokumentów strategicznych krajowych, regionalnych oraz lokalnych. Kierując się zapisami ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 poz. 1378) dokonano analizy spójności i zgodności Strategii z ww. dokumentami.

Polska jako kraj nie ma strategii dedykowanej biogospodarce, ale w *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2020*¹¹ obejmującej obszar Zalewu Szczecińskiego jest mowa o biogospodarce opartej na biogospodarce w oparciu o zasoby naturalne regionu, jego potencjał gospodarczy i naukowy, a także wykorzystanie jego naturalnego krajobrazu i dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystyki. Strategia Regionalna 2020 obszaru Zalewu Wiślanego obejmująca teren województwa warmińsko-mazurskiego koncentruje się natomiast na gospodarce wodnej (w tym wykorzystanie środowiska naturalnego) i wysokiej jakości żywności (w tym produkcja ryb i przemysł przetwórczy), a nie na turystyce i kulturze. Poniżej przedstawiono syntetyczne wyniki analizy Powiązanie Strategii z dokumentami strategicznymi na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym.

Powiązanie Strategii z dokumentami strategicznymi na poziomie centralnym

Krajowe polityki i strategie istotne dla biogospodarki to przede wszystkim *Strategia Rozwoju Kraju 2020*¹². Strategia wskazuje, że priorytetem Polski jest szybszy i zrównoważony rozwój kraju w celu poprawy jakości życia i zrównoważony rozwój kraju w celu poprawy jakości życia ludności. Obszar strategiczny II strategii (cel II.2.4.) dąży do poprawy warunków ramowych prowadzenia działalności gospodarczej - w tym rozwoju przemysłu czasu wolnego i turystyki, w tym rozwój przemysłu czasu wolnego i turystyki. Działania zaplanowane w ramach Obszaru Strategicznego III (Cel III.3.3.) są również istotne dla biogospodarki, gdyż dotyczą spójności społecznej i terytorialnej. Działania te obejmują rozwój ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienie potencjału obszarów wiejskich poprzez tworzenie nowych funkcji i nowych typów miejsc pracy związanych z turystyką.

Kolejnym dokumentem strategicznym poddanym analizie jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Strategia¹³ jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. oraz dokumentem łączącym strategie określone na poziomie krajowym i regionalnym, które są zgodne z działaniami na rzecz rozwoju obszarów nadzalewowych z działaniami rozwojowymi tych obszarów. Dokument ten wyznacza trzy cele szczegółowe: wspieranie wzrostu konkurencyjności regionów, budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych oraz tworzenie warunków dla efektywnej partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie, wpisujących się w planowane działania rozwojowe obszarów nadzalewowych.

¹¹ Program rozwoju pn. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2020 został przyjęty Uchwałą nr 409/11 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 22 marca 2011 r

¹² Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 września 2012 roku w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kraju 2020”

¹³ Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie przyjęcia „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejski

Uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. przyjęta została *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*. W Strategii wskazano cel 3. Aktywne gospodarczo i przyjazne mieszkańcom Miasta, a w ramach celów operacyjnych cel 3.1. Poprawa warunków rozwojowych polskich miast, działania do 2020 r. Pośród działań tych określono konieczność dążenia do rozwoju infrastrukturalnego terenów kraju. Wspierania realizacji zintegrowanych działań rewitalizacyjnych na podstawie programów rewitalizacji ukierunkowanych na przekształcenie obszarów zdegradowanych (w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym). Drugim kierunkiem działania w ramach celu skierowanego na rozwój terenów zurbanizowanych jest promowanie podejścia partycypacyjnego w podejmowaniu decyzji oraz w zakresie zarządzania miastami i realizacji działań rewitalizacyjnych, w tym nacisk na realizację niskoemisyjnych strategii miejskich oraz strategii zrównoważonej mobilności miejskiej na funkcjonalnych obszarach zurbanizowanych.

Biorąc pod uwagę specyfikę działalności gospodarczej na obszarze nadzalewowym, *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020*¹⁴ jest ważnym dokumentem. Jej długookresowym celem głównym jest poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybołówstwa. Z kolei - *Strategia Rozwoju Transportu w Polsce do 2030 roku*¹⁵ wskazuje, że rozwijające się porty powinny zwiększać swój udział w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin i regionów nadmorskich. W przypadku mniejszych polskich portów, takich jak porty wiślane, priorytetem rozwojowym jest wzmocnienie ich funkcji gospodarczych jako ważnych punktów rozwoju lokalnego i regionalnego. Szanse dla małych portów morskich i przystani jachtowych są dostępne poza tradycyjnymi funkcjami związanymi z rybołówstwem morskim i zalewowym, takie jak obsługa morskiego transportu pasażerskiego, żeglarstwa i turystyki.

Podsumowując, cele strategiczne Strategii są spójne z kierunkami rozwoju kraju w zakresie objętym Strategią. Realizacja celów wskazanych w niniejszej Strategii będzie możliwa dzięki finansowaniu unijnemu z perspektywy 2021-2027 głównie EFMRA. W założeniu Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury na lata 2021-2027 ma spełniać te same cele, co w poprzednich okresach programowania (2007-2013 i 2014-2020), czyli wspierać Wspólną Politykę Rybacką Unii Europejskiej (WPR). Zakładana jest realizacja działań pogrupowanych w pięć priorytetów:

- Wspieranie zrównoważonego rybołówstwa oraz odbudowy i ochrony żywych zasobów wodnych, gdzie poza ochroną zasobów i ich różnorodności wspierana będzie efektywność produkcji i ograniczenie emisji CO₂, ale także wsparcie dla systemów(1) kontrolnych i gromadzenia danych,
- Wspieranie zrównoważonej działalności w zakresie akwakultury oraz przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rybołówstwa i akwakultury, przyczyniające się do bezpieczeństwa żywnościowego w Unii – czyli wspieranie zrównoważonej działalności w zakresie akwakultury, jej konkurencyjności przy zapewnieniu zrównowazenia środowiskowego; ułatwienia przy wprowadzaniu do obrotu, zapewnieniu jakości i wartości dodanej produktów rybołówstwa i akwakultury, a także przetwarzania tych produktów.
- Sprzyjanie zrównoważonej niebieskiej gospodarce na obszarach przybrzeżnych, wyspiarskich i śródlądowych oraz wspieranie rozwoju społeczności rybackich i sektora akwakultury, czyli np. biogospodarka cyrkularna.
- Wzmocnienie międzynarodowego zarządzania oceanami oraz przyczynianie się do zapewnienia bezpieczeństwa i czystości mórz i oceanów, ochrony na nich, a także zrównoważonego zarządzania nimi.

¹⁴ Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2012r. w sprawie przyjęcia „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa” na lata 2012-2020

¹⁵ Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku”

— Pomoc Techniczna – czyli zapewnienie systemowego wsparcia administracyjnego w realizacji programu.

Programy europejskie wspierają rybołówstwo na małą skalę (SSF) jako ważny czynnik dziedzictwa wybrzeża i gospodarki wiejskiej. W Programie Operacyjnym Rybactwo i Morze - PO RYBY 2014-2020 (współfinansowanym przez Europejski Fundusz Morski i Rybacki - EFMR), przewidziano parytet dla inwestycji wspierających SSF. W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 wskazano natomiast szereg działań zmierzających do budowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej. W nowym okresie programowania 2021+ również te kierunki rozwoju będą wspierane, co daje możliwość pozyskania środków na realizację inwestycji gminnych w turystykę i kulturę opartą o dziedzictwo terenów nadmorskich i zalewowych. W zależności od zakładanych celów szczegółowych krajowych Programów Operacyjnych w zakresie wsparcia rybactwa dostępne będą środki finansowe pozwalające na realizację projektów zgodnych z celami niniejszej Strategii.

Kolejnym źródłem realizacji projektów realizujących cele strategiczne będą fundusze spójności, przede wszystkim CP5 Europa bliżej obywateli. Wybrane wyzwania rozwojowe wg KE (Priorytety inwestycyjne wg Aneksu D) obejmują: transformację krajowej gospodarki celem produkcji zaawansowanych produktów i usług (Gospodarka Oparta na Wiedzy), Zwiększenie inwestycji wspierających innowacje, edukację oraz rozwój umiejętności umożliwiających długoterminowy rozwój, Unowocześnienie infrastruktury i „zazielenienie” energetyki dla stworzenia podstaw dla zrównoważonego rozwoju, Dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb transformacji krajowego przemysłu „Klimat inwestycyjny” – prawo, instytucje oraz Przeciwdziałanie starzeniu się społeczeństwa, które ma wpływ horyzontalny na procesy społeczne, gospodarcze oraz na poziomie budżetu. Celem oddziaływania na wyzwania rozwojowe UE określono w okresie programowania 2021-2027 poszczególne cele: CP1. Bardziej inteligentna Europa (EFRR) CP2. Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa (EFRR) CP3. Lepiej połączona Europa (EFRR) CP4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym (EFRR i EFS+) CP5. Europa bliżej obywateli (EFRR). Ostatni z celów będzie realizowany w zakresie rewitalizacji projektów obejmujących adaptację i wyposażenie istniejących zdegradowanych budynków, zagospodarowanie terenów i przestrzeni, budowa, rozbudowa i przebudowa podstawowej infrastruktury komunalnej, inwestycje dotyczące systemów poprawy bezpieczeństwa oraz dziedzictwo kulturowe i naturalne (konserwacja zabytków ruchomych, prace restauratorskie i konserwatorskie budynków zabytkowych, odbudowa, budowa, rozbudowa obiektów dziedzictwa naturalnego).

Powiązanie Strategii z dokumentami strategicznymi na poziomie regionalnym

Obszary analizowanych zalewów położone są na terenie trzech województw: zachodniopomorskiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Poniżej zaprezentowano wynik analizy powiązań celów strategicznych w ramach niniejszej Strategii z celami strategii rozwoju województwa na terenie których znajdują się obszar Zalewu Szczecińskiego i obszar Zalewu Wiślanego.

Strategia regionalna województwa zachodniopomorskiego do 2030 roku została przyjęta w Uchwałą Nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 czerwca 2019 r. Dokument stanowi kontynuację wcześniej obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z perspektywą do 2020 roku (SRWZ 2020), która została przyjęta 22 czerwca 2010 roku uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego nr XLII/482/10. Nowy dokument jest podstawą dla kształtowania i prowadzenia przez samorząd województwa polityki regionalnej w perspektywie średniookresowej. Określa misję Pomorza Zachodniego, jako „lidera niebieskiego i zielonego wzrostu, zapewniającego wysoką jakość życia mieszkańców”. Strategia wojewódzka zawiera się w 4 celach strategicznych, z których wyprowadzono 14 celów kierunkowych. W Strategii wskazuje się, że znaczne zasoby kulturowe regionu pozwalają na turystyczne wykorzystanie (także całoroczne) szlaków opartych na historii, kulinariach, odtwórstwie historycznym i rybołówstwie. Dodatkowo, przetwórstwo przemysłowe Pomorza Zachodniego opiera się na energetyce, przemyśle chemicznym, metalowym (dawniej stoczniowym, obecnie stoczniowym i *offshore*), drzewnym i

meblarskim, budownictwie oraz produkcji rolno-spożywczej, w tym rybołówstwie i przetwórstwie rybnym. Celem odpowiadającym celom strategicznym niniejszej Strategii będą cel kierunkowy 2.1. Rozwój potencjału gospodarczego województwa w oparciu o inteligentne specjalizacje oraz 3.2 Rozwój obszarów poza aglomeracyjnymi.

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 została przyjęta uchwałą nr 376/XXXI/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 12 kwietnia 2021 roku. Strategia wskazuje trzy cele strategiczne (CS), mające charakter ogólny i określające pożądane stany docelowe w ujęciu problemowym. Są one zoperacjonalizowane przez 12 celów operacyjnych (CO). W kontekście rozwoju rybactwa i bioróżnorodności istotny jest cel ogólny 3. Odporna gospodarka obejmujący swoim zakresem cel operacyjny 3.2. Rynek pracy i 3.3. Oferta turystyczna i czasu wolnego. W Strategii wskazuje się, że Pomorska gospodarka ma orientację usługową¹⁴⁸, w której istotną rolę odgrywa turystyka (w tym m.in. rozwijający się przemysł spotkań), przy jednoczesnym zachowaniu silnej pozycji przemysłu morskiego, branży petrochemicznej, drzewno-meblarskiej, budowlanej i elektromaszynowej. Do ważnych sektorów należą również: elektronika, logistyka, nowoczesne usługi dla biznesu, ICT, biotechnologia, chemia lekka oraz przetwórstwo rolno-spożywcze (w tym przetwórstwo rybne). Województwo posiada naturalny potencjał w zakresie hodowli ryb i rybołówstwa i skupia ponad 30% wszystkich zakładów przetwórstwa rybnego w Polsce. W Strategii wskazuje, że ważna jest kontynuacja działań zmierzających do dalszego rozwoju funkcji turystycznej małych portów morskich, które, obok obsługi rybołówstwa, realizują również funkcje związane, m.in. z obsługą żeglarstwa i żeglugi pasażerskiej. Jedną z barier ich rozwoju są znaczne potrzeby inwestycyjne dotyczące zarówno zwiększenia potencjału żeglarskiego, jak i dostępności transportowej. Kontynuacja współpracy z kluczowymi partnerami z zagranicy, w szczególności w zakresie rozwoju turystyki, rybołówstwa czy przedsiębiorczości, a także rozwoju innowacyjności oraz przewozów pasażerskich i towarowych stanowi ważny element kształtowania długofalowych warunków rozwojowych województwa.

Uchwała w sprawie przyjęcia strategii rozwoju województwa Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego została podjęta 18 lutego 2020 r. Strategia Warmińsko-Mazurskie 2030 należy do czwartej generacji dokumentów strategicznych przygotowywanych na poziomie województw w Polsce. Strategia Warmińsko-Mazurskie 2030, stanowiąca rozwinięcie i pewną modyfikację dotychczasowego podejścia do procesów rozwoju, jest odpowiedzią na zmieniające się otoczenie województwa. Strategia nie odnośni się do rybołówstwa, koncentruje się natomiast w dużym stopniu na turystyce poprzez tworzenie, rozwój oraz promocję sieciowych ponadregionalnych produktów turystycznych (głównie w oparciu o wspólne dziedzictwo kulturowe, międzynarodowe trasy rowerowe Euro Velo, krajową trasę rowerową Green Velo oraz międzynarodową drogę wodną: E-70) oraz zwiększanie popytu na ofertę turystyczno-kulturową regionu. W kontekście rozwoju rybactwa i bioróżnorodności istotny jest Cel strategiczny: Inteligentna produktywność w tym Międzynarodowe łańcuchy wartości.

Powiązanie Strategii z dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym

LSR obejmujące tereny Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego dotyczą przede wszystkim rybołówstwa: Strategie Rozwoju Obszarów Rybackich (wdrażane przez LGD), a także strategię na poziomie powiatów i gmin ukierunkowane są na rozwój turystyki. LSR nie odnoszą się bezpośrednio do biogospodarki, ale koncentrują się na zapobieganiu wykluczeniu społecznemu osób związanych z rybołówstwem. W LSR Zalewu Szczecińskiego realizowane są dwa cele główne LSR cel 1. Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy oraz cel 2. Poprawa wykorzystania walorów turystyczno-rekreacyjnych wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania. Pierwszy z celów odnosi się do wsparcia przedsiębiorczości na obszarze LSR, odpowiada zatem celowi strategicznemu nr 2. Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy poprzez stworzenie oferty produktowej wyrobów z ryb lokalnych w formie gotowej lub łatwej do przyrządzenia oraz do wykorzystania w przemyśle. Z kolei – cel strategiczny nr 1. jest spójny z celem 2 LSR Zalew Szczeciński.

Odnosnie LSR Zalew Wiślany Cel ogólny 1 Nowoczesne, konkurencyjne i zrównoważone rybołówstwo realizowany będzie przez cele szczegółowe Strategii nr 2 i 3. Natomiast Cel ogólny 2 Rozwój regionu związanego z rybołówstwem jako miejsca atrakcyjnego dla mieszkańców i gości strategiczny nr 1 odnoszący się do wsparcia infrastruktury realizowany będzie przez cel szczegółowy nr 1 niniejszej Strategii.

W ramach LSR Rybacka Brać Mierzei realizowane są dwa cele. Cel ogólny 1 LSR Turystyczne wykorzystanie rybackiego dziedzictwa kulturowego i zasobów naturalnych. W ramach celu ogólnego wyznaczono dwa cele szczegółowe, nawiązujące do rozwoju turystyki i przedsiębiorczości oraz wykreowania marki regionu, której brak wskazywany był przez mieszkańców jako słaba strona obszaru –Cel szczegółowy 1.1 Powstanie całorocznej infrastruktury turystycznej, który jest konsekwencją zdiagnozowanego problemu jakim jest sezonowość w turystyce oraz brak atrakcji turystycznych mających wpływ na generowanie ruchu turystycznego poza sezonem letnim. Cel ten będzie realizowany przez działania strategiczne w ramach celu szczegółowego nr 1 Strategii. Drugi z celów szczegółowych LSR Rybacka Brać Mierzei, 1.2 Ryba najlepszym produktem lokalnym obszaru LGR jest odpowiedzią na potrzebę wykreowania jednej, spójnej dla całego obszaru marki. Cel ten będzie realizowany przez cele szczegółowe nr 2-5 niniejszej Strategii.

Poniżej zaprezentowano zestawienie tabelaryczne odniesienia celów szczegółowych Strategii z celami dokumentów strategicznych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym:

Tabela 2 Zgodność celów Strategii z dokumentami dokumenty strategicznymi krajowymi

Dokumenty strategiczne na poziomie krajowym	Cele strategiczne Strategii / cele wskazane w dokumentach strategicznych na poziomie krajowym				
	Cel strategiczny 1– Rozwój infrastruktury rybackiej i turystyki pozasezonowej	Cel strategiczny 2– Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy	Cel strategiczny 3– Stworzenie lokalnych łańcuchów dostaw i logistyki ryb małowartościowych	Cel strategiczny 4 - Wsparcie energooszczędności i ochrony środowiska naturalnego	Cel strategiczny 5 – Zwiększenie świadomości o gospodarce cyrkularnej i poprawa wizerunku produktów z ryb małowartościowych
Strategia Rozwoju Kraju 2020	lii.3.1. Tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i finansowych dla realizacji działań rozwojowych w regionach lii.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich li.1.4. Rozwój eksportu towarów i usług lii.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług	lii.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej li.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami i.2.2. Wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie li.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej li.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych li.4.1. Zwiększanie	lii.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej li.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami	lii.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich li.6.4. Poprawa stanu środowiska	lii.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich li.6.4. Poprawa stanu środowiska

Strategia rozwoju gospodarki cyrkularnej poprzez wykorzystanie zasobów ryb małowartościowych obszarów Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego na lata 2021-2030

	publicznych lii.3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej	aktywności zawodowe			
Krajowa Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR)	Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”) Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”)	Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”)	Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”)	Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”)	Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”)
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie	Cel szczegółowy I - Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną Obszar: Małe i średnie przedsiębiorstwa	Cel szczegółowy I - Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną Obszar: Małe i średnie przedsiębiorstwa Cel szczegółowy III - Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu Obszar: Efektywność wykorzystania środków UE	Cel szczegółowy III - Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu Obszar: Efektywność wykorzystania środków UE Obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii Obszar: Środowisko	Cel szczegółowy III - Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu Obszar: Efektywność wykorzystania środków UE
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich, Rolnictwa i Rybnictwa na lata 2012-2020	Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej	Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich Cel 4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno- spożywczego Cel 3. Bezpieczeństwo żywnościowe	Cel 3. Bezpieczeństwo żywnościowe	Cel 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich	Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 3 Zgodność celów Strategii z dokumentami strategicznymi na poziomie regionalnym

Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym	Cele strategiczne Strategii / cele wskazane w dokumentach strategicznych na poziomie regionalnym				
	Cel strategiczny 1– Rozwój infrastruktury rybackiej i turystyki pozasezonowej	Cel strategiczny 2 – Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy	Cel strategiczny 3– Stworzenie lokalnych łańcuchów dostaw i logistyki ryb małowodnych	Cel strategiczny 4 - Wsparcie energooszczędności i ochrony środowiska naturalnego	Cel strategiczny 5 – Zwiększenie świadomości o gospodarce cyrkularnej i poprawa wizerunku produktów z ryb małowodnych
Strategia Regionalna Województwa Zachodniopomorskiego do 2030 roku	Cel kierunkowy 3.2 Rozwój obszarów poza aglomeracyjnych Cel kierunkowy 3.3 Zapewnienie zintegrowanej i wydolnej infrastruktury	Cel kierunkowy 2.1. Rozwój potencjału gospodarczego województwa w oparciu o inteligentne specjalizacje	Cel kierunkowy 2.1. Rozwój potencjału gospodarczego województwa w oparciu o inteligentne specjalizacje	2.1 Rozwój potencjału gospodarczego województwa w oparciu o inteligentne specjalizacje 2.2 Wzmocnienie gospodarki wykorzystującej naturalne potencjały regionu 4.3 Wykorzystanie potencjału makroregionu	Cel kierunkowy 3.2 Rozwój obszarów poza aglomeracyjnych
Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030	Cel operacyjny 3.3. Oferta turystyczna i czasu wolnego	Cel operacyjny 3.2. Rynek pracy	Cel operacyjny 3.2. Rynek pracy	Cel operacyjny 1.1. Bezpieczeństwo środowiskowe	Cel operacyjny 3.3. Oferta turystyczna i czasu wolnego
Warmińsko-Mazurskie 2030 Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego	Cel strategiczny: Mocne fundamenty Optymalna infrastruktura rozwoju	Cel strategiczny: Inteligentna produktywność	Cel strategiczny: Inteligentna produktywność	Cel strategiczny: Mocne fundamenty Wyjątkowe środowisko przyrodnicze	Cel strategiczny: Kreatywna aktywność Ukształtowana tożsamość

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 4 Zgodność celów Programu z dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym

Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym	Cele strategiczne Strategii / cele wskazane w dokumentach strategicznych na poziomie lokalnym				
	Cel strategiczny 1– Rozwój infrastruktury rybackiej i turystyki pozasezonowej	Cel strategiczny 2 – Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy	Cel strategiczny 3– Stworzenie lokalnych łańcuchów dostaw i logistyki ryb małowartościowych	Cel strategiczny 4 - Wsparcie energooszczędności i ochrony środowiska naturalnego	Cel strategiczny 5 – Zwiększenie świadomości o gospodarce cyrkularnej i poprawa wizerunku produktów z ryb małowartościowych
Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020 LGR Zalew Szczeciński	Cel ogólny 2. Poprawa wykorzystania walorów turystyczno–rekreacyjnych wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania	Cel ogólny 1. Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy	Cel ogólny 1. Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy	Cel 1. LSR Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy Cel ogólny 2. Poprawa wykorzystania walorów turystyczno–rekreacyjnych wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania	Cel ogólny 2. Poprawa wykorzystania walorów turystyczno–rekreacyjnych wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania
Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022 LGR Zalew Wiślany	Cel ogólny 2. Rozwój regionu związanego z rybołówstwem jako miejsca atrakcyjnego dla mieszkańców i gości	Cel ogólny 1. Nowoczesne, konkurencyjne i zrównoważone rybołówstwo	Cel ogólny 1. Nowoczesne, konkurencyjne i zrównoważone rybołówstwo	Cel ogólny 1. Nowoczesne, konkurencyjne i zrównoważone rybołówstwo Cel ogólny 2. Rozwój regionu związanego z rybołówstwem jako miejsca atrakcyjnego dla mieszkańców i gości	Cel ogólny 2. Rozwój regionu związanego z rybołówstwem jako miejsca atrakcyjnego dla mieszkańców i gości
Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność objęta Programem Operacyjnym Rybactwo i Morze 2014-2020 LGR Rybacka Brać Mierzei	Cel szczegółowy 1.1 Powstanie całorocznej infrastruktury turystycznej	Cel szczegółowy 1.2 Ryba najlepszym produktem lokalnym obszaru LGR	Cel szczegółowy 1.2 Ryba najlepszym produktem lokalnym obszaru LGR	Cel szczegółowy 1.1 Powstanie całorocznej infrastruktury turystycznej Cel szczegółowy 1.2 Ryba najlepszym produktem lokalnym obszaru LGR	Cel szczegółowy 1.1 Powstanie całorocznej infrastruktury turystycznej

Źródło: Opracowanie własne

ROZDZIAŁ VIII. SYSTEM WDROŻENIA STRATEGII

Poniższy rozdział opisuje system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu Strategii. Opisano tutaj metody oraz narzędzia badania i analizowania zmian zachodzących na obszarze oddziaływania Strategii będące wynikiem prowadzonych działań zaproponowanych do realizacji w ramach Strategii; ponadto określono instytucje/podmioty i ich zadania w systemie monitorowania; przewidziano możliwość wprowadzania w planie działań modyfikacji na podstawie rekomendacji wynikających z ewaluacji Strategii

Wdrożenie Strategii

Podstawowym elementem systemu realizacji (wdrożenia) Strategii będzie podmiot odpowiedzialny za monitoring i sprawozdawczość Strategii jaki będzie **MIR-PIB wraz z wydzieloną komórką odpowiedzialną za koordynację Strategii zespół Zakładu Ekonomiki Rybackiej Morskiego Instytutu Rybackiego**.

Zarządzanie wdrażaniem zapisów Strategii ułatwić może opracowanie LSR na nowy okres programowania 2021-2027 w ramach instrumentu RLKS zapewniających finansowanie ze środków EFMRiA. W LSR wskazane zostaną przedsięwzięcia w ramach których możliwe będzie wsparcie dotacyjne. W gminnych WPI pojawią się natomiast przedsięwzięcia infrastrukturalne, których realizacja może być również przedmiotem dotacji zewnętrznych. Źródłem finansowania działań realizujących cele strategiczne będą również inne środki przede wszystkim środki własne przedsiębiorców i JST z terenów nadzalewowych oraz zewnętrzne środki pomocowe, głównie pochodzące z Unii Europejskiej. Dzięki powołaniu się na zapisy celów strategicznych niniejszej Strategii możliwe będzie wskazanie priorytetu dla realizacji operacji obejmujących lub zbliżonych zakresem do działań realizujących cele strategiczne.

Monitoring strategii

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania danych dotyczących realizacji działania. Celem monitoringu jest bieżąca ocena realizacji zadań strategicznych, poprzez kontrolowanie, czy dane zadania zostały w pełny sposób zrealizowane w zakładanym czasie, czy osiągnięte zostały planowane rezultaty, oraz czy nie zostały przekroczone przeznaczone na realizację działań środki finansowe. Monitoring realizacji Strategii może zostać uregulowany procedurą wprowadzoną na drodze uchwały bądź zarządzenia.

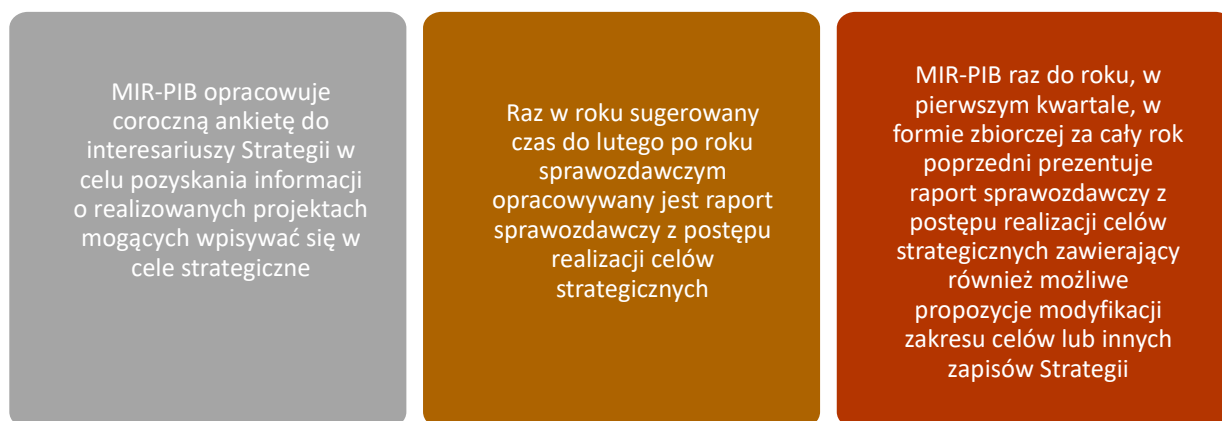
Skuteczne wdrażanie Strategii opierać się w dużej mierze na informacji zwrotnej ze sposobu realizacji zapisów strategicznych, którą zapewnia system monitoringu i ewaluacji. Prowadzony monitoring w postaci analizy wskaźników ilościowych i jakościowych w odniesieniu do wyznaczonych celów strategicznych pozwoli na sprawne zarządzanie rozwojem regionu, przez co wdrażanie Strategii będzie procesem ciągłym i dynamicznym. Analiza wskaźnikowa wraz z ogólnym opisem sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru nadzalewowego, oceną realizacji regionalnych dokumentów branżowych będzie stanowiła podstawę opracowania raportów monitoringowych (nie rzadziej niż co dwa lata) opracowywanych przez MIR-PIB.

Monitoring realizacji Strategii będzie realizowany w oparciu o ogólnodostępne dane statystyczne, które mogą zostać uzupełnione badaniami własnymi. Analizy będą prowadzone dla poziomu obszaru nadzalewowego w uzasadnionych przypadkach na niższym poziomie statystycznym (w zależności od dostępności danych).

Obiektywna ocena postępu realizacji założonych celów Strategii umożliwi podjęcie decyzji m.in. odnośnie kontynuacji lub zaprzestania działań w ramach realizowanych projektów, zweryfikowania poprawności zidentyfikowanych celów i kierunków działań, a także ich efektów w aspekcie zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego. W dokumencie Strategii analizę wskaźnikową ograniczono do niewielkiej liczby wskaźników, które najtrafniej obrazują procesy rozwojowe w zakresie wyznaczonych celów strategicznych.

W ramach prowadzonego monitoringu ujęte będą dwa typy wskaźników: generalne oraz dedykowane konkretnym celom strategii. Wskaźniki generalne w sposób horyzontalny odnoszą się do realizacji zapisów wizji rozwoju. Pozostałe wskaźniki monitoringowe zostały przypisane konkretnym celom strategicznym, co umożliwi ocenę kierunków dokonujących się zmian w ich obszarach. Uzupełnieniem przedstawionego zestawu wskaźników będą informacje przygotowywane w ramach monitorowania regionalnych dokumentów branżowych. Syntetyczne wyniki monitoringu branżowego, obejmujące m.in. analizę wskaźnikową, opis realizacji przedsięwzięć, będą zasilane przygotowywanym raportem monitoringowym z realizacji Strategii. Raport ten będzie zawierał zbiorcze zestawienie danych statystycznych oraz krótkie podsumowanie z realizacji strategicznych regionalnych dokumentów branżowych. Zaleca się następującą organizację procedury monitoringu Strategii:

Wykres 2 Schemat prowadzenia monitoringu wdrożenia Strategii

Źródło: opracowanie własne

Ewaluacja Strategii

Kolejnym etapem zapewnienia skuteczności realizacji Strategii będzie przeprowadzana ewaluacja, oceniająca spodziewane rezultaty Strategii na tle zapisanych w niej wizji i celów, a w efekcie podejmowanie ewentualnych działań korygujących. Punktem wyjścia dla dokonywanych ewaluacji powinna być ocena sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru nadzalewowego oraz wskaźników monitoringowych.

Ewaluacja jest badaniem szeroko rozumianego wpływu danego programu na otoczenie społeczno-ekonomiczne. Badanie takie spełnia funkcje poznawcze oraz dostarcza wiedzy na temat zmian, jakie zaszły w gminie poprzez realizację celów strategicznych. Ewaluacja buduje również mechanizmy zaufania, współpracy i współdziałania pomiędzy osobami realizującymi program, a innymi zainteresowanymi programem grupami (społeczność lokalna). Ewaluacja wykraczać będzie tym samym poza funkcje monitoringu, tj. nie tylko odpowiada na pytanie, czy działania zostały zrealizowane, ale też czy zostały zrealizowane skutecznie, efektywnie i odpowiednio dla istniejących potrzeb. Na podstawie badań ewaluacyjnych zarządzający otrzymują informacje, jakie działania należy podjąć, aby działania wykonane były w sposób pełny i skuteczny.

Nie przewiduje się realizacji ewaluacji śródkresowej (*mid-term*), lecz planuje się ewaluację końcową (*ex post*) wdrażania Strategii. Ewaluacja końcowa powinna zostać przeprowadzona w końcowym roku realizacji strategii, a jej wyniki mogą posłużyć jako podstawa do aktualizacji Strategii na kolejne lata. Ewaluacja powinna badać: *efektywność* wdrażania Strategii (czy nakłady czasowe, ludzkie i finansowe włożone w realizację działań są adekwatne do otrzymanych efektów), *skuteczność* (czy realizowane działania przyczyniają się do osiągnięcia wyznaczonych celów) oraz *adekwatność* (czy realizowane działania są adekwatne do potrzeb).

Aktualizacja Strategii

Aktualizacja Strategii ma na celu weryfikację i dostosowanie, wizji oraz celów strategicznych Strategii do zmieniających się warunków społeczno-ekonomicznych. Zaleca się aktualizowanie strategii z zastosowaniem metody partycypacyjnej, czyli z zaangażowaniem w proces zarówno pracowników administracji samorządowej jak i przedstawicieli lokalnych grup działających na rzecz rozwoju objętego niniejszą Strategią obszaru wykorzystanie zasad gospodarki cyrkularnej jak i dostępnych biozasobów lokalnych, przede wszystkim ryb małowcennych.

Promocja dokumentu Strategii

Upowszechnienie Strategii jest rzeczą istotną z punktu widzenia przejrzystości działań władz gminy oraz podnoszenia świadomości społeczności lokalnej na temat kierunków rozwojowych gminy. Interesariusze powinni mieć możliwość zaangażowania się w proces powstawania Strategii oraz mieć świadomość wagi dokumentu strategicznego dla rozwoju obszaru objętego Strategią.

Celem głównym działań promocyjnych i komunikacyjnych będzie zachęcenie społeczności rybackiej, gastronomii i mieszkańcom do aktywnego udziału we wdrożeniu i realizacji Strategii. Celem dodatkowym będzie promocja zrealizowanych projektów i przedsięwzięć do realizacji. Grupami docelowymi działań promocyjnych i komunikacyjnych będą: społeczność lokalna, organizacje pozarządowe, partnerzy społeczno-gospodarczy, lokalni przedsiębiorcy – rybacy, przetwórcy oraz media lokalne.

Wykres 3 Przykładowe działania promocyjne w ramach promocji Strategii

-
- Pobudzenie zaangażowania mieszkańców, rybaków, przedstawicieli lokalnej gastronomii w tym lokalnych liderów do planowania działań, na rzecz dobra wspólnego obszaru nadzalewowego
 - Pobudzenie aktywności mieszkańców do wspólnych działań służących poprawie jakości życia
 - Zachęcenie jak największej liczby mieszkańców, do zajęcia stanowiska wobec danego problemu społecznego i poprzez świadomą i aktywną postawę włączenia się do wspólnego działania na rzecz jego rozwiązania
 - Zapewnienie jawności procesu opracowania Strategii oraz zainteresowanie mieszkańców, rybaków, przedstawicieli lokalnej gastronomii jej efektami
 - Zwiększenie zainteresowania mieszkańców i rybaków oraz przedstawicieli lokalnej gastronomii udziałem w modyfikacji zakresu projektów i zadań wskazanych w Strategii w celu maksymalizacji

Źródło: opracowanie własne

Informacje o stanie realizacji Programu zamieszczane powinny być w mediach, na stronie internetowej MIR-PIB w materiałach i broszurach promocyjnych i informacyjnych. Poprzez stronę internetową prowadzona będzie promocja realizowanych projekt, tak aby zachęcić jak najwięcej osób do udziału w przedsięwzięciach i realizacji zamierzonych celów.

ROZDZIAŁ IX. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO STRATEGII I KONSULTACJE Z WŁAŚCIWYMI PODMIOTAMI

Niniejszy rozdział opisuje informację o przeprowadzeniu analizy jej zapisów pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących do oceny oddziaływania na środowisko i jej wynikach oraz wynik OOS w przypadku obowiązków jej przeprowadzenia

Rozdział do uzupełnienia po przeprowadzeniu konsultacji i uzgodnień z właściwymi podmiotami

Strategia z uwagi na swój ogólny charakter nie wyznacza jednocześnie ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz mając na uwadze wskazane uzasadnienie, że projekt dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko stwierdzić należy, że projekt nie spełnia przesłanek określonych w art. 46 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, a co za tym idzie nie jest dokumentem wymagającym przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. MIR-PIB uzgodnił odstąpienie od OOS Pomorskim Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym za pismem z dnia znak oraz Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska za pismem z znak Dyrektor MIR wydał obwieszczenie z dnia o odstąpieniu od przeprowadzenia OOS dla projektu dokumentu Strategii.

W ramach konsultacji projektu Strategii wystąpiono o opinię o zgodność Strategii z celami rozwojowymi województw na terenie których znajdują się tereny nadzalewowe. Dodatkowo pozyskano opinie Lokalnych Grup Rybackich zaangażowanych we współpracy w opracowaniu niniejszej Strategii.

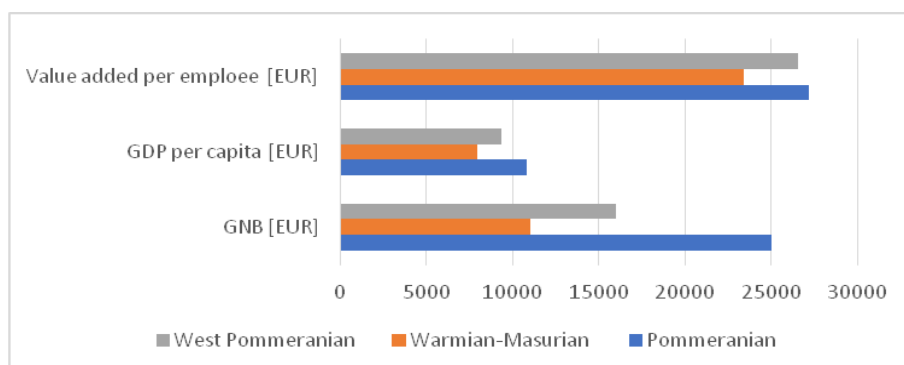
ANEKS 1 DO STRATEGII – DIAGNOZA UWARUNKOWAŃ SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH OBSZARU NADZALEWOWEGO I DOSTĘPNYCH BIOZASOBÓW W TYM RYB MAŁOCENNYCH

Zakres tematyczny diagnozy obejmuje syntetyczną analizę najważniejszych uwarunkowań gospodarczych, środowiskowych i społecznych charakteryzujących obszary nadzalewowe, opracowaną w oparciu o dostępne dane statystyczne oraz szereg dokumentów analitycznych na poziomie obszaru Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego.

Uwarunkowania gospodarcze Zalewu Wiślanego

Region Zalewu Wiślanego określony w projekcie znajduje się na terenie dwóch województw: **warmińsko-mazurskiego i pomorskiego**. Są to województwa o różnym potencjale przemysłowym, liczbie ludności i produkcie krajowym brutto.

Wykres 3 Główne parametry ekonomiczne województw nadmorskich (2017)

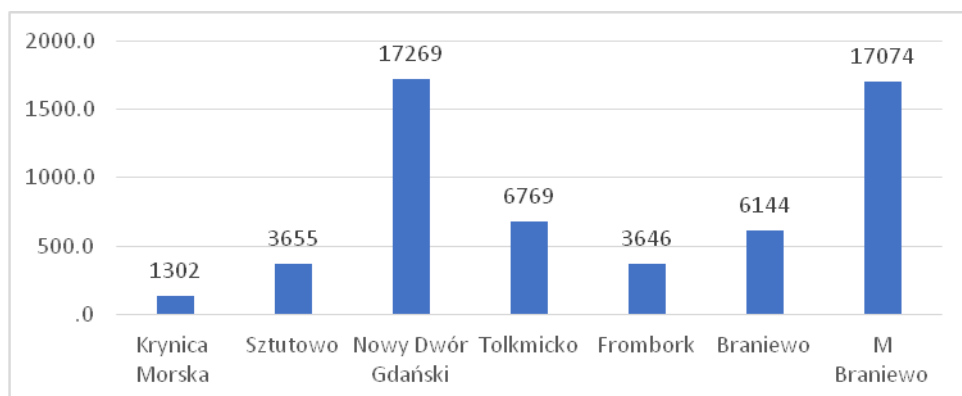
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Województwo pomorskie ma ponad 2,3 mln mieszkańców i dużą aglomerację Gdańsk-Sopot-Gdynia oraz dobrze rozwinięty przemysł i usługi, co przekłada się na wyższy w tym porównaniu PKB per capita (10,7 tys. euro vs. 7,9 tys. euro). Mimo większej powierzchni województwo warmińsko-mazurskie zamieszkuje znacznie mniejsza liczba ludności - 1,4 mln osób. Gospodarka oparta jest głównie na rolnictwie, leśnictwie i drobnych usługach. Przynależność do województw nie wpływa znacząco na dywersyfikację gospodarczą gmin położonych nad Zalewem Wiślanym. Do jednostek administracyjnych współpracujących w projekcie i w ramach LGD należą:

- 1) w województwie pomorskim:
 - a) Gmina miejska Krynica Morska (Krynica)
 - b) Gmina wiejska Sztutowo (Sztutowo)
 - c) Gmina miejsko-wiejska Nowy Dwór Gdański (Nowy Dwór Gdański).
- 2) w województwie warmińsko-mazurskim:
 - a) Gmina miejsko-wiejska Tolkmicko (Tolkmicko)
 - b) Gmina miejsko-wiejska Frombork (Frombork)
 - c) Gmina wiejska (Braniewo)
 - d) Gmina miejska Braniewo (M Braniewo).

Wszystkie wskazane gminy Zalewu Wiślanego zrzeszone są w Lokalnych Grupach Rybackich uznawane są za zależne od rybołówstwa. Potencjał ludnościowy tych gmin wynosi łącznie blisko 56 tys. mieszkańców, z czego około 1/3 stanowią mieszkańcy gminy miejskiej Braniewo.

Wykres 4 Liczba mieszkańców w gminach Zalewu Wiślanego

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Oprócz różnic ludnościowych, w analizowanym regionie występują również pewne różnice społeczno-ekonomiczne. W szczególności należy wspomnieć, że obszar ze względu na niskie uprzemysłowienie był i jest obszarem o wysokiej stopie bezrobocia i niskiej aktywności zawodowej. Dane na ten temat przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5 Parametry pracy i zatrudnienia w regionie Zalewu Wiślanego w 2017 r.

	Krynica Morska	Sztutowo	Nowy Dwór Gdański	Tolkmicko	Frombork	Braniewo	M Braniewo	Razem
liczba obywateli [osoby]	1 302	3 655	17 269	6 769	3 646	6 144	17 074	55 859
udział w bezrobociu [%]	10,0	7,6	6,9	8,00	11,30	13,50	8,00	9,3
wskaźnik aktywności (aktywni/1000obywateli)	184	83	144	106	127	119	132	128

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Przeciętny poziom bezrobocia w regionie wynosi 9,3% i jest zdecydowanie wyższy niż w kraju (6,6% w grudniu 2017 r.), co wynika z niskiego uprzemysłowienia tych regionów oraz niewielkiego udziału usług (poza turystyką w niektórych gminach). Stosunkowo niska jest również aktywność zawodowa, która wynosi średnio 128 pracujących na 1000 mieszkańców. Jest to wartość zdecydowanie niższa od średniej wartości dla kraju (152 osoby) - szczególnie widoczne jest to w gminach o małym znaczeniu turystyki (Sztutowo). Ze względu na brak oficjalnych statystyk dotyczących poziomu dochodu narodowego (PKB) przypadającego na gminę regionu Zalewu Wiślanego oraz struktury branżowej tego dochodu, wykorzystano informacje o dochodach poszczególnych gmin. Struktura ta została przedstawiona w poniższej tabeli.

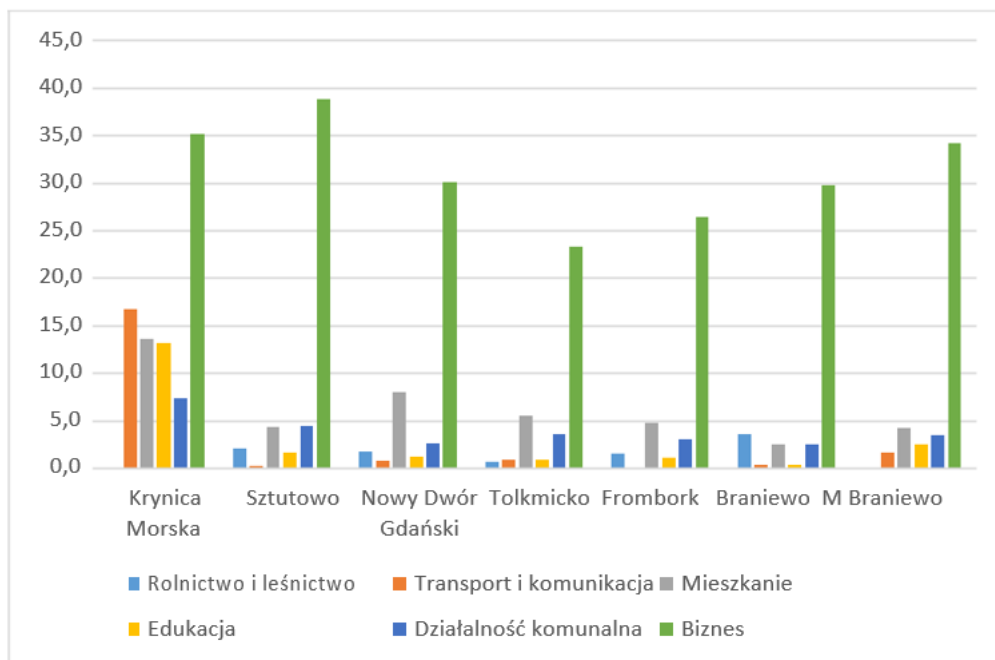
Tabela 6 Udział głównego źródła dochodów z perspektywy samorządów 2017 r.

	Krynica Morska	Sztutowo	Nowy Dwór Gdański	Tolkmicko	Frombork	Braniewo	M Braniewo	Średnia
Rolnictwo i leśnictwo	0,0%	2,0%	1,7%	0,6%	1,5%	3,5%	0,0%	1,3%
Transport i komunikacja	16,7%	0,2%	0,7%	0,8%	0,0%	0,3%	1,6%	2,9%
Mieszkanie	13,6%	4,3%	8,0%	5,5%	4,7%	2,5%	4,2%	6,1%
Edukacja	13,1%	1,6%	1,2%	0,8%	1,1%	0,3%	2,5%	2,9%
Działalność komunalna	7,3%	4,4%	2,6%	3,5%	3,0%	2,5%	3,4%	3,8%
Biznes	35,1%	38,8%	30,1%	23,3%	26,4%	29,7%	34,1%	31,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Struktura dochodów informuje o znaczeniu poszczególnych rodzajów działalności dla gmin. Z przedstawionego zestawienia wynika, że średnio jedna trzecia dochodów gmin pochodzi z działalności gospodarczej podmiotów gospodarczych. Gospodarka mieszkaniowa jest kolejnym takim miernikiem, związanym głównie ze wzrostem ilości mieszkańców i usług wynajmu w atrakcyjnych turystycznie gminach. Znaczenie poszczególnych źródeł dochodów przedstawiono na rysunku 3.

Wykres 5 Struktura źródeł dochodów w gminach Zalewu Wiślanego

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Podsumowując, można stwierdzić, że obszar Zalewu Wiślanego charakteryzuje się znacznie **niższym poziomem rozwoju gospodarczego niż przeciętnie w kraju oraz niewykorzystanym potencjałem ludzkim (aktywności gospodarczej)**. Stąd też konieczne staje się poszukiwanie form lepszego wykorzystania zasobów i możliwości, jakie daje Zalew Wiślany.

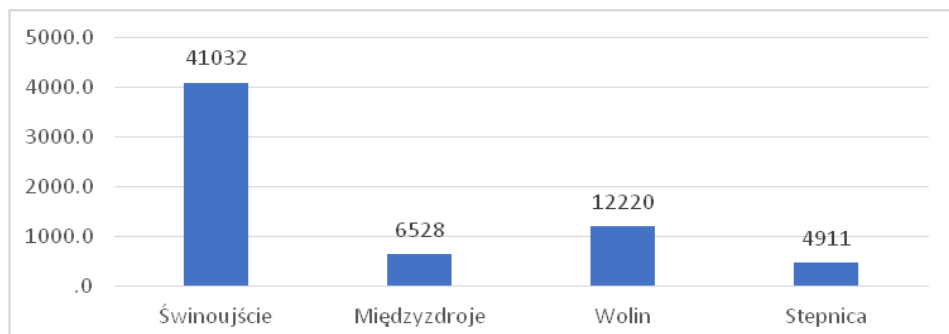
Uwarunkowania gospodarcze Zalewu Szczecińskiego

Analizowany w niniejszym projekcie potencjał Zalewu Szczecińskiego stanowią gminy województwa zachodniopomorskiego położone nad wodami zalewu. Województwo zachodniopomorskie liczy 1,7 mln mieszkańców, w tym 400 tys. w stolicy województwa - Szczecinie. Województwo nie jest silnym regionem pod względem PKB - jego udział w 2017 r. wyniósł 3,7% (pomorskie 5,8%, warmińsko-mazurskie 2,6%). Dochód PKB per capita jest niższy od średniej (krajowej 11 753 euro) i wynosi 9 374 euro. Niski poziom PKB jest wynikiem upadku lokalnego przemysłu stoczniowego w latach 2000-2005. Silną stroną gospodarki regionu jest inny sektor morski - działalność dwóch dużych portów morskich - Szczecin i Świnoujście oraz przemysł chemiczny w Policach. Przedmiotem badań w województwie zachodniopomorskim jest potencjał Zalewu Szczecińskiego skoncentrowany w czterech gminach o istotnym znaczeniu rybackim należących do LGR

- Gmina miejsko-wiejska Międzyzdroje (Międzyzdroje)
- Gmina miejsko-wiejska Wolin (Wolin)
- Gmina wiejska Stepnica (Stepnica)
- Gmina miejska Świnoujście (Świnoujście).

Łączna liczba ludności analizowanych gmin wynosi blisko 65 tys. mieszkańców, z czego ponad 41 tys. mieszka w gminie miejskiej Świnoujście. Pozostałe gminy to niewielkie społeczności lokalne o zróżnicowanych walorach gospodarczych.

Wykres 6 Liczba mieszkańców w społecznościach lokalnych na Zalewie Szczecińskim [osoby].

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Ze względu na dużą liczbę podmiotów gospodarczych, cały region wyróżnia się wysokim poziomem aktywności zawodowej. W najlepszych gminach regionu wynosi on 174-210 pracujących na 1000 mieszkańców, co jest wartością wyższą od średniej krajowej. Świadczy to o wysokiej przedsiębiorczości mieszkańców tych gmin. Z drugiej strony gmina Wolin charakteryzuje się znacznie niższym poziomem (około 40% średniej krajowej). Wyniki zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 7 Wskaźniki pracy w regionie Zalewu Szczecińskiego

Parametr	Świnoujście	Międzyzdroje	Wolin	Stepnica
liczba obywateli [osoby]	41 032	6 528	12 220	4 911
udział w bezrobociu [%]	5,0	6,6	9,6	4,5
wskaźnik aktywności	210	190	80	174

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Region charakteryzuje się zróżnicowanym poziomem bezrobocia - mimo ogólnie niskiej średniej (6,4) w 2017 roku, gmina Wolin wyraźnie odbiega od blisko 10% bezrobocia. Przedstawione dane wyraźnie pokazują zróżnicowanie regionu w poziomie przedsiębiorczości i potencjale zarobkowym mieszkańców. Gospodarka regionu to przede wszystkim działalność przedsiębiorców. Udział źródeł biznesowych jest tu wyraźnie wyższy niż w przypadku regionu Zalewu Wiślanego i wynosi średnio 38%. Gmina Świnoujście czerpie dochody z działalności portowej i turystyki, Międzyzdroje z turystyki, gminy te wykazują również wyższe zurbanizowanie i dochody z gospodarki mieszkaniowej. Pozostałe gminy z różnych działalności gospodarczych.

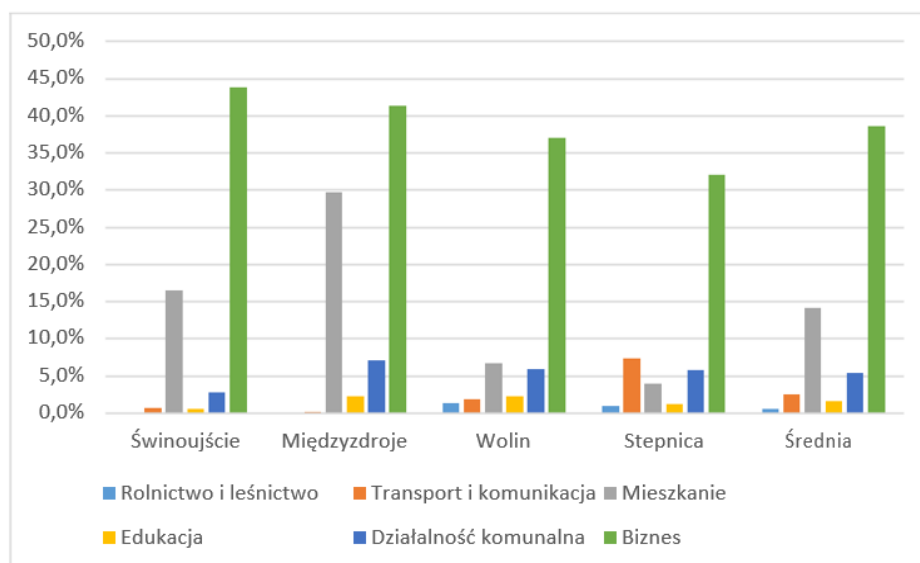
Tabela 8 Udział głównego źródła dochodów z perspektywy samorządów 2017 r.

	Świnoujście	Międzyzdroje	Wolin	Stepnica	Średnia
Rolnictwo i leśnictwo	0,0%	0,0%	1,3%	0,9%	0,6%
Transport i komunikacja	0,6%	0,2%	1,9%	7,3%	2,5%
Mieszkanie	16,4%	29,7%	6,7%	3,9%	14,2%
Edukacja	0,5%	2,2%	2,3%	1,2%	1,6%
Działalność komunalna	2,8%	7,0%	5,9%	5,7%	5,4%
Biznes	43,8%	41,3%	37,0%	32,0%	38,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Rybołówstwo jako przemysł jest społecznie i kulturowo ważnym elementem w regionie, ale lokalni rybacy zgłaszają potrzebę zwiększenia wartości dodanej rybołówstwa. Obecnie w regionie można zaobserwować stopniowe wypieranie działalności turystycznej związanej z rybołówstwem.

Wykres 7 Struktura źródeł dochodów w gminach Zalewu Szczecińskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Podsumowując można stwierdzić, że potencjał regionu Zalewu Szczecińskiego jest stosunkowo niewielki z punktu widzenia średniej krajowej i w porównaniu z obszarami rozwiniętymi przemysłowo, jednak można zaobserwować wyraźne tendencje wzrostowe, szczególnie w miejscach atrakcyjnych turystycznie, takich jak gminy nadmorskie.

Uwarunkowania sektora turystycznego na obszarze nadzalewowym

Kolejnym elementem analizy uwarunkowań społeczno-gospodarczych była charakterystyka sektora turystycznego na obszarze nadzalewowym. Analizę dokonano w podziale na potencjał turystyczny i stopień wykorzystania miejsc noclegowych oraz ruch turystyczny na badanym obszarze.

Analizowane województwa, których częścią są obszary zalewu bałtyckiego, są regionami o największym zagęszczeniu miejsc noclegowych w Polsce, co wynika przede wszystkim z rozwiniętej bazy noclegowej dużych ośrodków i miast turystycznych oraz miejscowości nadmorskich. Największymi zasobami noclegowymi dysponują województwa zachodniopomorskie i pomorskie, oferując turystom w 2019 r. odpowiednio 145,4 tys. i 119,5 tys. miejsc noclegowych, przy czym w województwach tych dominuje zakwaterowanie sezonowe. Województwo zachodniopomorskie dysponowało w 2019 r. największą liczbą ośrodków wczasowych i zespołów domków turystycznych (odpowiednio 32,3% i 25,4% obiektów tego typu w kraju). W województwie warmińsko-mazurskim infrastruktura noclegowa jest mniej rozwinięta (i bardziej rozdrobniona) i nie jest postrzegana przez pryzmat oficjalnych statystyk, ponieważ GUS w prowadzonych badaniach bada jedynie przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 10 osób.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach posiadających 10 lub więcej miejsc noclegowych wyniósł w Polsce 2019 r. 40,6% (w 2018 roku - 40,1%) i był najwyższy w województwie zachodniopomorskim - 51,5%. W województwie pomorskim wynosił 45%, a w warmińsko-mazurskim 38,6%. W obiektach dysponujących mniej niż 10 miejscami noclegowymi stopień wykorzystania miejsc noclegowych wyniósł ok. 18% i był nieznacznie wyższy niż przed rokiem.

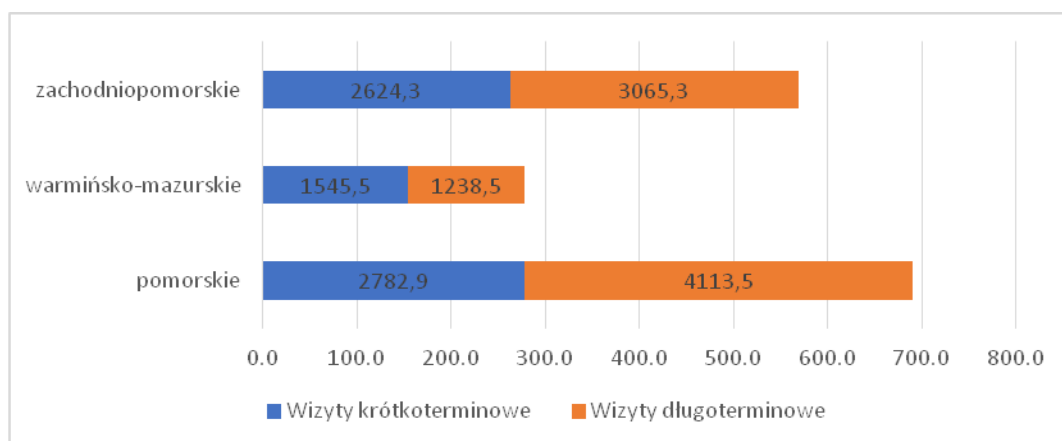
W 2019 r. mieszkańcy Polski odbyli łącznie 75,1 mln podróży z co najmniej jednym noclegiem (jedna osoba mogła odbyć kilka podróży) - o 4,2% więcej niż w 2018 r. Zdecydowanie przeważały wyjazdy krajowe - 59,8 mln (o 3,7% więcej niż w 2018 r.), z czego 34,5 mln (o 2,8% więcej niż w 2018 r.) stanowiły wyjazdy krótkookresowe (2-4 dni), a 25,3 mln (o 5,1% więcej niż w 2018 r.) wyjazdy długookresowe, tj. trwające 5 i więcej dni. Liczba wyjazdów zagranicznych mieszkańców Polski wyniosła 15,3 mln (o 6,2% więcej niż w 2018 r.)

i były to głównie wyjazdy na 5 dni i dłużej - 12,4 mln (o 5,5% więcej niż w 2018 r.). Wyjazdy zagraniczne trwające od 2 do 4 dni stanowiły 2,9 mln (o 9,5% więcej niż w 2018 r.). W 2019 roku, według danych Departamentu Turystyki Ministerstwa Rozwoju, Polskę odwiedziło o 3,0% więcej cudzoziemców i o 7,8% więcej turystów zagranicznych niż w 2018 roku. Łączna wartość wzrostu podróży krajowych (3,7%) może być wykorzystana jako potencjalna dynamika wzrostu turystyki w Polsce.

Głównymi celami podróży polskich turystów podczas krajowych wyjazdów krótkookresowych były miasta (62,8%), obszary wiejskie (24,8%) oraz góry (11,0%). W przypadku wyjazdów długookresowych również najpopularniejszym celem podróży były miasta (48,2%), następnie wybrzeże (30,5%) i obszary wiejskie (22,3%). Dostępne statystyki nie pozwalają jednak na agregację ruchu turystycznego dla Zalewu Wiślanego i Zalewu Szczecińskiego, dlatego badaniem objęto trzy województwa, w których znajdują się te regiony (pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie).

Liczba wizyt w analizowanych województwach w 2019 roku była zróżnicowana i wahała się od 2,7 do 6,8 mln. Tradycyjnie najczęściej odwiedzane ze względu na atrakcje w sezonie letnim są tereny nadmorskie i atrakcyjnie położone miasta (np. Gdańsk, czy w rejonach zalewowych Świnoujście, Międzyzdroje, Krynica Morska). Podkreślić należy silną koncentrację ruchu turystycznego, zarówno sezonową (sezon letni), jak i geograficzną - w kilku miejscowościach o rozwiniętej infrastrukturze turystycznej. Niewątpliwym wyzwaniem jest alokacja tego ruchu poprzez przyciąganie mniej popularnych destynacji w regionach.

Wykres 8 Liczba wizyt turystycznych w regionach nadmorskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Województwo zachodniopomorskie jest jednym z najatrakcyjniejszych regionów turystycznych w Polsce. Potwierdzają to dane statystyczne dotyczące ruchu turystycznego i bazy noclegowej. Według raportu Statistics Poland "Tourism 2019", w województwie zachodniopomorskim w 2019 roku udzielono najwięcej noclegów w Polsce (16,1 mln noclegów, o prawie milion więcej niż w 2018 roku - 15,15 mln noclegów, 2017 - 14,06 mln, 2016 - 13,12 mln). Średni wzrost mieścił się więc w przedziale 7-8%. W województwie zachodniopomorskim w 2019 roku liczba turystów korzystających z noclegów była prawie dwukrotnie wyższa niż liczba mieszkańców - na 100 mieszkańców przypadało 189 turystów. Nieco niższe statystyki wystąpiły w województwie pomorskim (ok. 90% wartości województwa zachodniopomorskiego), a dynamika wzrostu była podobna tj. 7%.

W województwie warmińsko-mazurskim ruch turystyczny w postaci udzielonych noclegów był o około 40% niższy niż w województwie zachodniopomorskim (choć dynamika była podobna). Liczba turystów krajowych, mierzona liczbą udzielonych noclegów w województwie warmińsko-mazurskim, wyniosła w 2019 roku 1 377 tys. osób. Do województwa warmińsko-mazurskiego w 2019 r. przyjechało 2 784 tys. turystów krajowych. Wynik ten plasuje województwo na 8 miejscu w kraju. Udział turystów odwiedzających województwo warmińsko-mazurskie wyniósł 5,57% w liczbie turystów krajowych 17 podróżujących po Polsce. Można stwierdzić, że turyści przyjeżdżający do województwa warmińsko-mazurskiego korzystali z innego rodzaju bazy noclegowej niż obiekty uwzględnione w

badaniach Statistics Poland. W dużej mierze korzystali oni z noclegów w obiektach małych, tj. na jachtach lub w domkach letniskowych, które nie są ujmowane w statystykach. W związku z tym analiza rzeczywistego ruchu turystycznego w analizowanych regionach jest utrudniona ze względu na brak wiedzy o małych podmiotach.

Prognozy dotyczące ruchu turystycznego

Branża turystyczna została dotknięta kryzysem pandemicznym COVID-19 w 2020 roku. Znaczny spadek liczby udzielonych noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania w Polsce według województw w 2020 roku nie spowodował zmian w klasyfikacji. Na pierwszym miejscu znalazło się województwo zachodniopomorskie z 9,947 mln noclegów, a następnie pomorskie z 6,701 mln. Jest to taka sama kolejność jak w latach 2012-2019, natomiast różnice pomiędzy tymi województwami w liczbie udzielonych noclegów znacznie się zmniejszyły.

W związku z pandemią COVID-19 branża turystyczna zmieniła swoje szacunki dotyczące prognozy na rok 2021. Zamiast spodziewanego wcześniej wzrostu, prognozowane są spadki. Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO) szacuje, że straty mogą wynieść nawet 50 miliardów dolarów.

Turystyka w Polsce jest jednym z sektorów bezpośrednio dotkniętych pandemią COVID-19. Wprowadzone w 2020 r. ograniczenia w przemieszczaniu się osób oraz ograniczenia w działalności hotelarskiej spowodowały znaczny spadek liczby noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w stosunku do 2019 r. W 2020 r. nastąpił spadek udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych do 9 947 125 (spadek o 38,1%) oraz znaczny spadek do 2 035 648 noclegów udzielonych turystom zagranicznym (spadek o 49,6%). Można jednak oczekiwać, że w 2021 roku parametry ruchu turystycznego powrócą do poziomu z 2019 roku.

Podsumowując, można stwierdzić, że analizowane województwa należą do najpopularniejszych kierunków podróży, a ruch turystyczny wykazuje (poza okresem pandemii) tendencje wzrostowe na poziomie 4-5% rocznie. Obszary te są jednak zróżnicowane pod względem masy odwiedzin. Duże zróżnicowanie ruchu turystycznego wiąże się zarówno z sezonowością, jak i ze znaczną koncentracją usług turystycznych w kilku miejscowościach, najczęściej nadmorskich. Takie niedostatki stwarzają jednak wyzwania dla lepszej alokacji ruchu turystycznego poprzez promocję mniej masowych form wypoczynku oraz większego kontaktu z przyrodą i kulturą regionów.

Podaż ryb lokalnych na obszarze nadzalewowym

Połowry dokonywane na Zalewach Szczecińskim i Wiślanym stanowią relatywnie niewielką część połowów polskiej floty rybackiej na Morzu Bałtyckim. W latach 2015-2020 było to 1,3 do 4,1% połowów, jednak przyrównując te wielkości do połowów łodzi udział ten stanowił od 9 do 24,8%. W 2020 roku na wielkość połowów wpływ miały ograniczenie związane z pandemią COVID-19, a w 2018 roku na skutek zmian legislacyjnych jednostki do 8 m długości nie miały obowiązku raportowania połowów i dane nie są pełne.

Tabela 9 Połowry polskiej floty rybackiej na Morzu Bałtyckim w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Morze Bałtyckie	134 725,2	138 899,3	137 574,1	154 561,8	145 962,9	130 028,1
Łódzie	26 996,8	28 199,4	19 613,1	19 051,1	19 804,2	18 548,2
ZW	3 390,5	3 270,0	2 056,4	935,8	2 446,8	784,3
ZS	2 146,3	2 112,5	1 897,3	2 062,1	2 472,3	889,2
Zalewy	5 536,7	5 382,5	3 953,8	2 997,9	4 919,1	1 673,4
ZW udział	2,5%	2,4%	1,5%	0,6%	1,7%	0,6%
ZS udział	1,6%	1,5%	1,4%	1,3%	1,7%	0,7%
Zalewy udział	4,1%	3,9%	2,9%	1,9%	3,4%	1,3%
Łódzie udział	20,5%	19,1%	20,2%	15,7%	24,8%	9,0%

Źródło: MIR-PIB na podstawie danych Centrum Monitorowania Rybołówstwa MRiRW

Liczba jednostek rybackich łowiących na zalewach pozostawała stabilna i stanowiła około 25% liczby jednostek ogółem (30% liczby jednostek do 12 m długości nazywanych w opracowaniu łodziami, stanowiącymi 100% jednostek zalewowych), co przy zmniejszającej się liczbie jednostek w całej flocie bałtyckiej wskazywało na chęć pozostania rybaków w zawodzie i dostarczania ryb.

Tabela 10 Liczba jednostek polskiej floty rybackiej na Morzu Bałtyckim w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Morze Bałtyckie	875	843	834	827	827	823
łódzie	682	672	670	665	665	662
ZW	96	96	98	99	100	101
ZS	108	107	107	107	107	107
Zalewy	204	203	205	206	207	208
ZW udział	11,0%	11,4%	11,8%	12,0%	12,1%	12,3%
ZS udział	12,3%	12,7%	12,8%	12,9%	12,9%	13,0%
Zalewy udział	23,3%	24,1%	24,6%	24,9%	25,0%	25,3%
łódzie udział	29,9%	30,2%	30,6%	31,0%	31,1%	31,4%

Źródło: MIR-PIB na podstawie danych Rejestru Statków Rybackich

Inwentaryzacja połowów lokalnych na terenie Zalewu Szczecińskiego, tj. w gm. Świnoujście, Międzyzdroje, Wolin i Stepnica, na podstawie danych Morskiego Instytutu Rybackiego - PIB, wykazała **malejącą dynamikę połowów ogółem na przestrzeni lat 2017-2019**. W 2017 roku złowiono 3,6 tys. ton ryb, a w 2019 r. wartość ta spadł do poziomu **2,1 tys. ton**, co oznacza ponad 41% spadek wolumenu połowów. W strukturze połowów ogółem w 2019 roku dominowały połowy śledzi (22% udziału) oraz okoni (21% udziału). Ponad 15% udziału w ogólnej strukturze połowów stanowiły także połowy szprotów, 12,4% stornia, a prawie 12% – płoci. Znikomy udział w ogólnej strukturze wolumenu połowów w 2019 r., tj. poniżej 2% miały takie gatunki jak sandacz, witlinek, gładzica, węgorz, dobijaki, sieja i inne. Z kolei – inwentaryzacja połowów na terenie Zalewu Wiślanego również **pokazuje stabilizację dynamiki połowów**. W 2017 roku złowiono 2,3 tys. ton ryb, w 2018 r. było to jedynie 1,1 tys. ton, ale już w 2019 r. złowiono **2,6 tys. ton**.

Tabela 11 Struktura wyładunków na terenie obszarów nadzalewowych Zalewu Szczecińskiego w latach 2017-2019

Gatunek	2017	2018	2019
Śledź	1 146,8	707,8	479,9
Stornia	774,4	333,1	269,0
Szprot	735,4	195,5	334,9
Okoń	416,7	356,4	456,0
Płoc	271,7	281,7	254,9
Dorsz	197,7	212,5	201,6
Sandacz	17,2	40,7	33,8
Węgorz	8,1	6,5	10,6
Witlinek	16,1	14,9	33,5
Dobijaki	51,4	4,3	0,5
Sieja	15,1	6994,2	4,8
Tomiasz	0,0	54100	39,9
Inne	14,3	27,6	15,8
Razem	3 681,8	2 256,1	2 163,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych MIR-PIB

Tabela 12 Struktura wyładunków na terenie obszarów nadzalewowych Zalewu Wiślanego w latach 2017-2019

Gatunek	2017	2018	2019
Śledź	1 418,7	382,0	1 040,4
Leszcz	286,3	317,6	600,0
Sandacz	122,9	68,2	377,4
Stornia	178,8	102,8	142,3
Płoc	73,9	50,9	145,2
Okoń	72,0	42,5	107,8
Dorsz	49,8	84,8	24,6
Węgorz	37,2	28,6	58,6
Karaś	33,6	21,0	64,2
Ciosa	40,6	14,5	11,1
Troć wędrowna	14,9	30,3	7,4
Krąp	7,0	12,2	7,2
Stynka	0,7	0,8	8,5
Łosoś atlantycki	0,6	1,0	6,5
Szczupak	0,6	1,1	1,5
Lin	0,5	0,5	1,8
Turbot	0,3	1,7	0,6
Gładzica	1,0	1,0	0,4
Pstrąg tęczowy	0,0	0,0	2,3
Miętus	0,1	0,5	0,5
Babkowate	0,4	0,2	0,3
inne ryby słodkowodne	0,1	0,4	0,3
Certa	0,1	0,0	0,6
Szprot	0,3	0,3	0,0
Jazgarz		0,3	0,1
Belona	0,1	0,0	0,2
inne ryby morskie	0,2	0,0	0,0
Karp	0,1	0,0	0,1
Boleń	0,0	0,0	0,1
Sum	0,0	0,0	0,0
Makrela	0,0	0,0	0,0
(puste)	0,0	0,0	0,0
Razem	2 340,7	1 163,3	2 610,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MIR-PIB

Łącznie na obszarach nadzalewowych poławianych jest corocznie około 4,7 tys. ton ryb. Poniższe zestawienie pokazuje, że największy udział w połowach na terenie Zalewu Szczecińskiego **Śledzia (22%) i Okonia (21%)**, natomiast na obszarze Zalewu Wiślanego **Śledzia (39%) i Leszcza (22%)**.

Analiza cen ryb poławianych na obszarach nadzalewowych

Kolejnym obszarem analizy sytuacji społeczno-gospodarczej obszarów nadzalewowych była analiza cen poławianych ryb na tym obszarze. Analizy prowadzone przez MIR-PIB na podstawie danych dostępnych za lata 2017-2019 pokazują, że wśród gatunków poławianych lokalnie najdroższy był sandacz, a rok wcześniej turbot. **Najtańszym w danej grupie gatunkiem na przestrzeni całego badanego okresu jest płoc.** Szczegółowe zestawienie pokazuje poniższa tabela.

Tabela 13 Średnie ceny ryb (zł/kg) w latach 2017 - 2019 – dane dla portów Świnoujście i Międzyzdroje

Gatunek	Średnia cena		
	2017	2018	2019
śledz	2,03	1,78	1,69
dorsz	5,73	6,12	7,58
stornia	1,76	1,61	1,80
gładzica	2,60	2,79	4,11
turbot	16,77	20,68	14,55
sandacz	18,42	18,76	17,29
okoń	8,65	9,17	9,86
płoc	1,30	1,19	1,43
witlinek	2,64	3,40	3,86

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MIR-PIB

Średnie ceny śledzi uległy obniżeniu z 2,03 zł w 2017 r. do 1,69 zł w 2019 r. co daje spadek o 17%. Najwięcej za śledzie płacono w marcu 2017 r. tj. 3,01 zł, a najmniej w grudniu 2019 r. 0,84 zł. Średnie ceny stornii ulegały nieznacznym wahaniom od 1,76 zł w 2017r, przez 1,61 zł w 2018r. i 1,80 zł w 2019 roku. Najwięcej za stornię trzeba było zapłacić w grudniu 2017 roku, a najmniej w kwietniu tego samego roku. Na przełomie 2018-2019 roku znacznie wzrosły średnie ceny gładzicy z 2,60 zł w 2017 r. do 4,11 zł w 2019 r. co daje wzrost o 58%. Gładzica najdroższa była w miesiącach październik-listopad 2019 r., kiedy kosztowała 5,50 zł/kg, a najtańsza w lutym 2017 r. kiedy można było ją kupić już po 0,94 zł/kg. Turbot najdroższy był w styczniu i kwietniu 2018 r. kiedy kosztował 25 zł/kg, a najtańszy w maju 2019 r. 12 zł/kg. Średnie ceny sandaczy ulegały jedynie nieznacznym wahaniom na przełomie okresu analizy. Najwyższą cenę za sandacza rybacy otrzymywali w lipcu 2018 r. 24,2 zł/kg, a najniższą w styczniu 2019 r. kiedy sandacz kosztował 14,32 zł/kg. Średnie ceny okoni wykazywały się dynamiką rosnącą w okresie poddanym analizie. W 2017 r. płacono średnio 8,65 zł/kg okonia, a w 2019 r. już 9,86 zł/kg. Daje to wzrost o 14%. Najwięcej za okonia trzeba było zapłacić w lipcu 2019 r. tj. 13,34 zł/kg, a najmniej we wrześniu 2017 r. oraz maju 2018 r. kiedy to okoń kosztował 7,12 zł/kg. W 2019 r. średnio za płoc trzeba było zapłacić 1,43 zł/kg. Najwyższą cenę uzyskano w czerwcu 2017 r. tj. 3,07 zł/kg, a najniższą bo jedynie 0,6 zł/kg w październiku 2018 r.

Uzupełnieniem danych ilościowych były badania sektora rybackiego prowadzone na terenie Zalewu Szczecińskiego, których wyniki można jednak odpowiednio przełożyć również na obszar Zalewu Wiślanego. Badania jakościowe prowadzone przez pracowników MIR-PIB w ramach projektu *Szanse i bariery rozwoju lokalnego rynku ryb na terenie LGR Zalew Szczeciński*¹⁶ wskazują, że

Podsumowując, na obszarach nadzalewowych tj. obszarach Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego wstępnie zidentyfikowano biozasoby, które mogą być lepiej wykorzystane tj. w sposób prowadzący do wygenerowania wyższej wartości dodanej na terenie regionów. Tymi zasobami są tzw. ryby małowartościowe, takie jak: płoc, krąp, leszcz, karaś, lin, itp. Rybacy w obu regionach rocznie połowią ponad 3 tys. ton ryb z około 30 gatunków ryb uznawanych za mało znaczące komercyjnie, m. in. leszcz, płoc, okoń, karaś, krąp, ciosa, lin, boleń, sieja, stynka, miętus, certa, jazgarz, itp. Średnia cena uzyskiwana w skupie za 1 kg takich ryb oscyluje wokół 0,08-5,50 zł.

Definicja pojęcia ryb małowartościowych

Na potrzeby prac analitycznych w przedmiocie Strategii obszarów nadzalewowych w oparciu o wykorzystanie zasad gospodarki cyrkularnej i dostępnych biozasobów lokalnych konieczne było podjęcie próby

¹⁶ Por. Krupska J., Kulikowski T. (red.), Mytlewski. A, Psuty I., Rakowski M. „Szanse i bariery rozwoju lokalnego rynku ryb na terenie LGR Zalew Szczeciński”, MIR-PIB Gdynia 2021

zdefiniowania ryb małowalnych. Zagadnienie ryb określanymi mianem „małowalnych” nie jest szeroko opisywane w literaturze przedmiotowej. Jedną z definicji ryb małowalnych podali Funge-Smith i in. W 2005 roku w opracowaniu dla FAO¹⁷ autorzy stwierdzili, iż ryby małowalne określane w języku angielskim jako *low value fish* lub *trash fish* to ryby o różnych cechach, jednak zazwyczaj gatunki o małych rozmiarach, nie preferowane przez konsumentów, mające niewielką bezpośrednią wartość handlową lub nie mające żadnej wartości handlowej. W raporcie FAO autorzy zaznaczają, że definiowanie gatunków ryb jako małowalnych jest często nieodpowiednie, gdyż dla jednej społeczności danych gatunek ryb może być małowalny dla innej zaś może stanowić wysoką wartość ekonomiczną.

W sześciu zbadanych krajach azjatyckich za małowalne ryby Funge-Smith i in. uznali ryby zawsze o niskiej wartości ekonomicznej, ogólnie o małych rozmiarach (choć mogą obejmować większe ryby, jeśli są niskiej jakości lub odpady z innych zastosowań) i mające niską preferencje konsumentów. Są one najczęściej poławiane jako przyłów podczas połowów gatunków cennych. Z kolei Mickiewicz rozpatruje pojęcie ryb małowalnych, szczególnie tych pochodzących z jezior, na 4 poziomach: środowiskowym (ekologicznym), konsumenckim, wędkarskim oraz rynkowym/ekonomicznym¹⁸.

Szczególnie istotne gospodarczo, a przez to i środowiskowo, są dwa z tych poziomów – konsumencki i rynkowy, które ściśle wiążą się ze sobą. Duży popyt konsumencki na dany gatunek ryb generuje też jego większą podaż na rynku, co ma wpływ na biomasę tych ryb. Ryby określane mianem małowalnych, w przypadku oferowania ich konsumentom jako surowiec do dalszej obróbki lub jedynie wstępnie przetworzone produkty, nie są szczególnie atrakcyjne, a tym bardziej poszukiwane przez konsumentów.

Podejście rynkowe, ekonomiczne, czyli niska cena sprzedaży tych ryb, która nie pokrywa kosztów pracy związanych z ich połowem oraz stosunkowo niska cena produktów niepokrywająca wysokiej kosztowności obróbki, wynikającej z małych rozmiarów ryb, trudności w odłuszczeniu czy filetowaniu, to ważne, jeśli nie najważniejsze spojrzenie pozwalające na rozdzielenie ryb na cenne i małowalne. Warto dodać, że w ramach jednego gatunku różne, szczególnie mniejsze, sortymenty wielkościowe ryb mogą być uznane za małowalne, zaś duże mogą być już rybami cennymi gospodarczo, właśnie z uwagi na mniejszą czasochłonność obróbki.

Należy także pamiętać, że ryby powszechnie uznawane w Polsce za małowalne, takie jak małe i średnie **leszcze, krapie, małe płocie**, należące do rodziny ryb Cyprinidae – karpowate, w przeciwieństwie do połowów na jeziorach, na zalewach – jako wodach morskich mają wymiary ochronne, co zmniejsza możliwości wykorzystania najmniejszych sortymentów tych ryb z zalewów. Na Zalewie Szczecińskim wymiary ochronne dla wymienionych ryb wynoszą: dla płoci (*Rutilus rutilus*) - 17 cm, dla leszcza (*Abramis brama*) - 40 cm, zaś na Zalewie Wiślanym wymiar ochronny dla leszcza wynosi 35 cm¹⁹.

Podsumowując, **na obszarze nadzalewowym produkty z ryb małowalnych są co najwyżej sporadycznie dostępne w handlu detalicznym i gastronomii**. Niemniej jednak na obszarze nadzalewowym funkcjonuje silnie rozwinięty sektor gastronomiczny, który jest potencjalnie bardziej perspektywnym kanałem dystrybucji od lokalnego handlu detalicznego (niewielka liczba sklepów rybnych, handel detaliczny zdominowany przez sieci międzynarodowe).

¹⁷ Funge-Smith S., Lindebo E., Derek Staples D. 2005. Asian fisheries today: The production and use of low value/trash fish from marine fisheries in the Asia-Pacific region. ASIA-PACIFIC FISHERY COMMISSION, FAO, Bangkok.
<http://www.fao.org/3/ae934e/ae934e00.htm#Contents>

¹⁸ Mickiewicz M. Problem zagospodarowania tzw. ryb małowalnych. I spotkanie Rybackie Województwa Podlaskiego, Suwałki, 22.09.2021r.

¹⁹ Zob. rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 21 sierpnia 2019 r. w sprawie wymiarów i okresów ochronnych organizmów morskich oraz szczegółowych warunków wykonywania rybołówstwa komercyjnego (Dz.U. 2019 poz. 1701 z późn. zm.).

Uwarunkowania środowiskowe połowu ryb małowartościowych

Rybołówstwo na małą skalę jest nadal działalnością opartą na tradycyjnym modelu technologicznym. Poszukiwanie ryb przypomina bardziej polowanie niż planowaną produkcję. W lagunie, gdzie woda jest płytka, używa się różnych rodzajów narzędzi pułapkowe. Rozwój technologiczny w zakresie narzędzi połowowych polega raczej na zapewnieniu odpowiedniej selektywności połowów, nawet kosztem wydajności. Struktura gatunkowa połowów jest planowana w oparciu o zasoby rybne, wielkość oczek sieci czy termin połowów, ale w większości przypadków nie udaje się uniknąć przyłowu niepożądanych gatunków. Dostępność pożądanego gatunku była na tyle zadowalająca, że przyłów traktowano jako śmieć lub pożywienie dla ubogich. Tradycyjne spożycie tych przełowionych ryb zanikło, co spowodowało również zmniejszenie popytu. To zaczęło się zmieniać w ciągu ostatnich pięciu lat wraz ze zmianami w wielkości zasobów rybnych związanych ze zmianami klimatycznymi i biochemicznymi w morzu. Te z kolei miały negatywny wpływ na dochody rybaków, co spowodowało wzrost zainteresowania gatunkami, które wcześniej były zaniechane. Niskowartościowe ryby są trudne w obróbce. Tradycyjne receptury są proste (w solance, pieczone, grillowane lub smażone), ale nowe technologie koncentrują się na najczęściej wykorzystywanych gatunkach ryb. Początkowo zakładano, że ryby o niskiej wartości rybne zakładano jako surowiec paszowy, oleje rybne (bogate w kwasy tłuszczowe omega 3 i omega 6), nawozy, oleje z ryb (bogate w kwasy lipidowe), kolagen, guanina, klej rybny, dodatki do potraw z innych składników (bułka tarta, wkład białkowy) oraz jako substrat w produkcji biogazu. Niektóre zastosowania okazały się nieefektywne przy rzeczywistej wielkości połowów (wyładunków). Ponadto zakwalifikowanie całego obszaru nadzalewowego do obszarów Natura 2000 znacznie ograniczyło stosowanie technologii mających wpływ na środowisko. Obecnie produkcja paszy dla zwierząt wydaje się być najbardziej opłacalnym sposobem wykorzystania ryb o niskiej wartości. Stosowana technologia to zazwyczaj liofilizacja (liofilizacja), która ma na celu wydłużenie okresu przydatności do spożycia, zmniejszenie wagi i ułatwienie transportu produktu, i łatwiejszy transport produktu - zamiast obecnej praktyki zwykłego karmienia zwierząt resztkami i resztkami i ściekami dla zwierząt. Zwiększenie spożycia przez ludzi np. płoci i leszcza można osiągnąć poprzez kampanie promocyjne przywracające dawne tradycje spożywania tych gatunków.

Uwarunkowania formalno-prawne prowadzenia działalności przemysłowej na terenach nadzalewowych

Natura 2000, Dyrektywa Siedliskowa i Dyrektywa Ptasia uniemożliwiają jakąkolwiek działalność przemysłową - nawet przetwórstwo rybne na obszarach nadzalewowych. Ramowa Dyrektywa Wodna zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia ochrony, poprawy i przywrócenia stanu wód. Na Zalewach Polskich wyznaczono następujące obszary Natura 2000:

- Obszar specjalnej ochrony ptaków "Zalew Szczeciński" (kod obszaru PLB320009) oraz "Zalew Wiślany" (PLB280010). Celem wyznaczenia obszaru jest ochrona populacji dziko występujących gatunków ptaków, utrzymanie i gospodarowanie ich siedliskami zgodnie z zasadami ochrony przyrody, utrzymanie i zagospodarowanie ich siedlisk zgodnie z wymogami ekologicznymi, a także odtwarzanie zniszczonych biotopów i tworzenie biotopów.
- Specjalne obszary ochrony siedlisk "Ujście Odry i Zalew Szczeciński" (kod obszaru PLH320018) oraz "Zalew Wiślany i Półwysep Wiślany" (PLH280007) uznaje się za obszar o istotnym znaczeniu dla gminy. Wyznaczenie obszaru ma na celu trwałą ochronę siedlisk przyrodniczych, populacji i siedlisk roślin i zwierząt, a także odtworzenie siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony gatunków roślin i zwierząt stanu zachowania gatunków roślin lub zwierząt.

Uwarunkowania formalno-prawne połowu ryb

Polska ustawa z dnia 19 grudnia 2014 r. o rybołówstwie morskim (Dz. U. z 2015 r., poz. 222) reguluje gospodarkę rybacką na wodach zalewowych. Przepisy te zmieniły kilka istotnych aspektów zarządzania rybołówstwem, a tym samym w sposobie prowadzenia połowów na tych wodach. Inspektorzy Rybołówstwa

Morskiego wydają rozporządzenia w sprawie sposobu podziału kwot połowowych (oddzielnie na Zalewie Wiślanym Zalew Wiślany i Zalew Szczeciński) oraz kilka innych parametrów związanych z połowami. Są to m.in. okresy ochronne organizmów morskich i wielkość obszaru chronionego, jakie obszary są wyłączone z połowów, a także szczegółowe warunki prowadzenia połowów komercyjnych dla obu Zalewów na każdy kolejny rok. Warunki te obejmują limity połowowe, wymiary ochronne, dozwolone narzędzia połowowe, a także wyłączenia czasowe.

W związku z tym, że wody Zalewu Wiślanego stanowią akwen graniczny pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską, współpraca między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej w zakresie zarządzania rybołówstwem, w tym na wodach Zalewu Wiślanego określa Umowa z dnia 5 lipca 1995 roku. Na jego mocy powołano Polsko-Rosyjską Rybołówstwa, której jednym z celów jest właściwe zarządzanie zasobami akwenu, w tym wodami Zalewu Wiślanego w tym wzajemna wymiana informacji na temat charakterystyki eksploatowanych stad leszcza i sandacza oraz wspólne ustalanie limitów połowowych dla tych gatunków. W przypadku Zalewu Szczecińskiego, który graniczy z wodami niemieckimi, nie ma porozumienia z Niemcami - jednak, oba kraje wymieniają się danymi i organizują dwustronne spotkania ekspertów. W związku z tym obowiązują przepisy krajowe dotyczące okresów ochronnych i wymiarów ryb.

Przetwarzanie wyładowywanych ryb

Przetwarzanie ryb z Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego wyładowanych w portach może odbywać się po spełnieniu wymagań określonych w Rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności, dla wszystkich podmiotów działających na rynku spożywczym.

Rozporządzenie (WE) nr 852/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych, rybołówstwa jako produkcji podstawowej, lokalna sprzedaż ryb może być również zorganizowana jako "sprzedaż bezpośrednia" pierwotnych, przetworzonych produktów rybołówstwa i akwakultury oraz jako działalność marginalna, lokalna i ograniczona w odniesieniu do przetworzonych produktów rybołówstwa i akwakultury, oraz jako rolniczy handel detaliczny pierwotnymi i przetworzonymi produktami rybołówstwa i akwakultury. Z kolei - Rozporządzenie (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego, w przypadku nadzorowanych w przypadku nadzorowanych zakładów przetwórczych lub w odniesieniu do transportu i przechowywania produktów rybołówstwa i akwakultury.

Zgodnie z ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego, wszystkie podmioty zajmujące się produkcją w sektorze rybołówstwa lub akwakultury, wszystkie podmioty zajmujące się produkcją, przetwarzaniem lub sprzedażą produktów rybołówstwa lub akwakultury muszą znajdować się pod nadzorem powiatowego inspektora weterynarii. Podmioty zajmujące się przetwórstwem na dużą skalę muszą być zatwierdzone przez powiatowych inspektorów weterynarii, a pozostałe muszą być zarejestrowane przez tego inspektora.

Wszystkie podmioty wprowadzające ryby lub produkty akwakultury na rynek polski muszą uzyskać weterynaryjny numer identyfikacyjny (VIN) nadawany przez powiatowego inspektora weterynarii. Ryby wprowadzane na rynek muszą być odpowiednio oznakowane zgodnie z rozporządzeniem UE nr 1379/2013 i oferowane konsumentom końcowym zgodnie z rozporządzeniem UE nr 1169/2013.

Luka podażowo-popytowa na ryby małowodne

Kolejnym elementem badania w ramach pracy diagnostycznej nad Strategią była analiza przyczyny luki podażowo-popytowej na ryby małowodne. Odpowiedzi na ten problem badawczy dlaczego nie

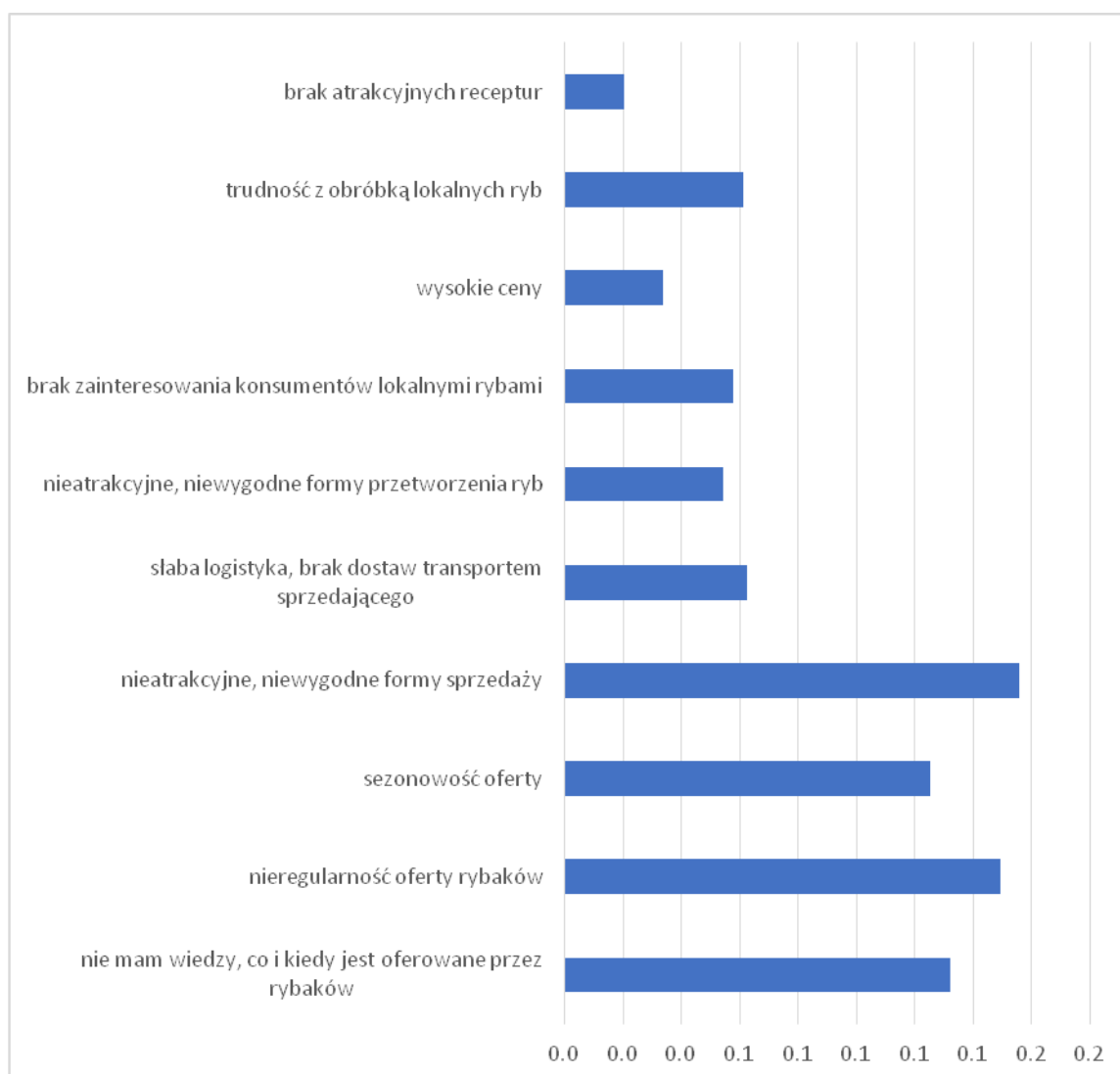
wykorzystujemy ryb lokalnie posłużyły badania preferencji konsumentów oraz oczekiwania sektora gastronomii obszarów nadzalewowych.

Respondentom wymieniono różne bariery, które mogą sprawiać, że ryby małowartościowe nie są chętnie nabywane przez gastronomię. Każdą z barier respondent miał ocenić w skali 5-stopniowej (od nieistotnej, nie wpływającej na wybór, aż po bardzo istotną [barierę]). Wymienione bariery były oceniane najczęściej jako mało istotne (mediana odp. = 0) dla procesu nabywania ryb małowartościowych.

Jedynie częściej podkreślane bariery to:

- Nieatrakcyjne formy sprzedaży (średnia 1,6; bariera bardzo istotna dla 31% respondentów)
- Nieregularność oferty rybaków (średnia 1,5; bariera bardzo istotna dla 22% respondentów)
- Brak wiedzy, co i kiedy jest oferowane przez rybaków (średnia 1,3; bariera b. istotna dla 24% respondentów)
- Sezonowość oferty (średnia 1,3; bariera b. istotna dla 19% respondentów).

Wykres 9 Bariery które mogą sprawiać, że ryby małowartościowe nie są chętnie nabywane przez gastronomię – średnia waga danej bariery

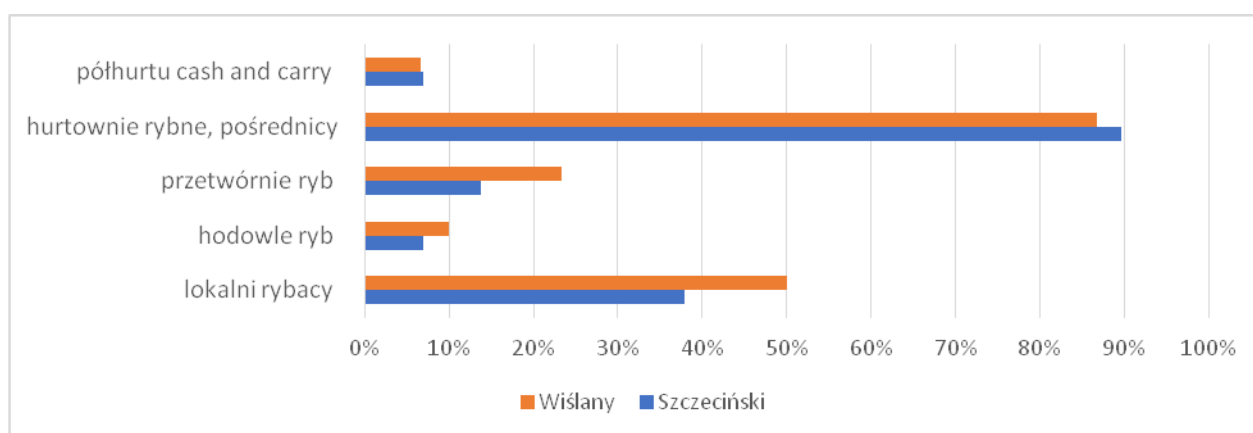

Źródło: Badania CAPI, n=59 przedstawicieli sektora gastronomii z obszaru LSR Zalew Szczeciński i LSR Zalew Wiślany

Ważną konkluzją z tej części wyników badania jest fakt, że gastronomowie nie uważają lokalnych ryb małowartościowych za nieatrakcyjne dla konsumentów (zupełny brak zainteresowania konsumentów takimi rybami zadeklarowało zaledwie 3% respondentów!), nie uważają ryb lokalnie poławianych za drogie ani również nie widzą też większego problemu z dostępem do atrakcyjnych receptur na przygotowanie takich ryb.

Mimo, że blisko 50% podmiotów gastronomicznych w obszarze Zalewu Wiślanego i blisko 38% podmiotów w obszarze Zalewu Szczecińskiego deklaruje (przynajmniej okazjonalne) dokonywanie zakupów ryb od rybaków lokalnych, to dla większości podmiotów (które dokładnie scharakteryzowały strukturę zakupów) są to zakupy stanowiące mniej niż 10% całkowitego wolumenu surowców rybnych. Jedynie dla 18% podmiotów w obu regionach dostawy od rybaków lokalnych mają duże znaczenie (>30% dostaw), a dla 9% podmiotów – znaczenie kluczowe (>80% zaopatrzenia – zazwyczaj w przypadku punktów gastronomicznych powiązanych kapitałowo lub osobowo z rybakami).

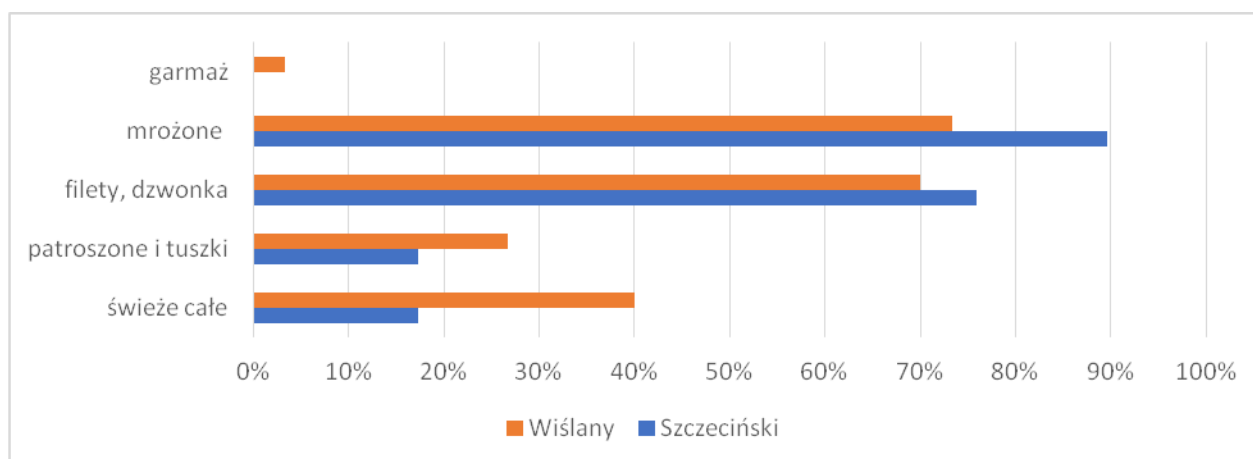
Wykres 10 Odsetek podmiotów gastronomii nabywających surowiec rybny od danego rodzaju dostawcy

Źródło: Badania CAPI, n=59 przedstawicieli sektora gastronomii z obszaru LSR Zalew Szczeciński i LSR Zalew Wiślany

Można więc powiedzieć, że dla zdecydowanej większości podmiotów gastronomicznych w obu regionach „naturalnym” partnerem biznesowym są hurtownie i pośrednicy wyspecjalizowani w obsłudze gastronomii, którzy zazwyczaj ryb lokalnych, małowartościowych nie oferują. Zakupy ryb u lokalnych rybaków mają charakter okazjonalny i są zapewne ukierunkowane na wybrane produkty. Choć więc gastronomicy niejako deklarują „nie widzę problemu by kupić rybę małowartościową” u rybaka, to praktyka zakupu ryby znacząco ogranicza szanse na taki zakup.

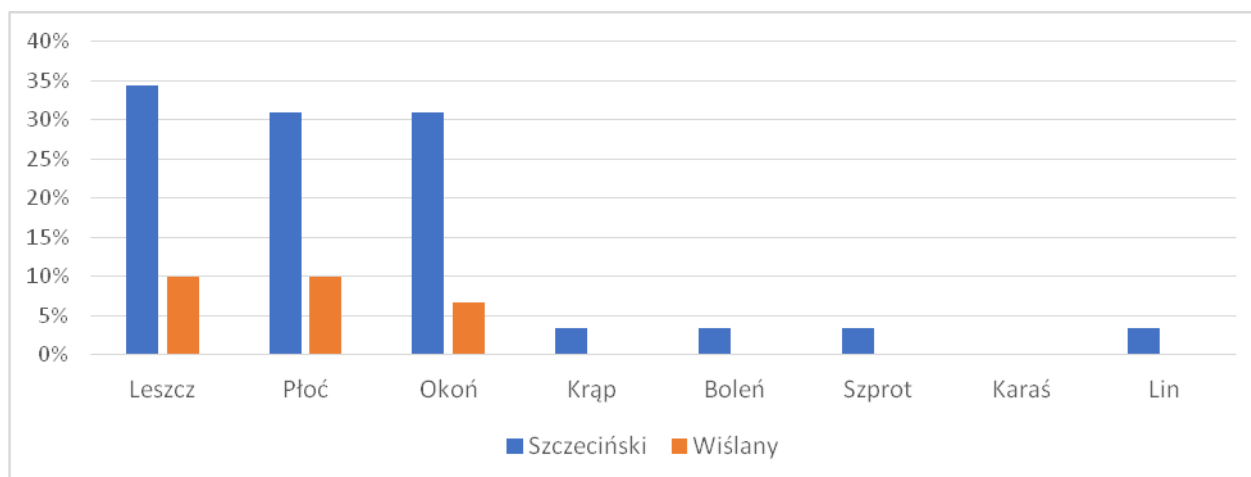
Wykres 11 Odsetek podmiotów gastronomii nabywających surowiec rybny w danej formie

Źródło: Badania CAPI, n=59 przedstawicieli sektora gastronomii z obszaru LSR Zalew Szczeciński i LSR Zalew Wiślany

Wynik badania pokazuje, że 40% podmiotów gastronomicznych w Regionie Zalewu Wiślanego, ale jedynie 17% podmiotów w Regionie Zalewu Szczecińskiego dokonuje zakupu ryb świeżych całych. Mimo więc, że większość gastronomów nie uznała „nieatrakcyjnej formy przetworzenia” za istotny problem, to widać, że większość gastronomii nie ma odpowiedniego zaplecza lub nie ma ochoty na pracochłonną obróbkę ryb świeżych całych – a więc nie widzi bariery, ale i tak nie dokona zakupu produktu w formie, jaka jest oferowana przez rybaka.

Wykres 12 Odsetek respondentów, którzy uważają, że dana ryba bywa im oferowana

Źródło: Badania CAPI, n=59 przedstawicieli sektora gastronomii z obszaru LSR Zalew Szczeciński i LSR Zalew Wiślany

90% respondentów nie spotyka się z jakąkolwiek ofertą na ryby „małowartościowe”. Gastronomicy uważają, że te ryby w ogóle nie są oferowane. Tylko co dziesiąty respondent spotkał się z ofertą na leszcza i okonia, co dwunasty – z ofertą na płoc. Wyniki dla pozostałych ryb są na granicy błędów statystycznego badania. W tym świetle za największą barierę wprowadzenia ryb małowartościowych do gastronomii trzeba uznać brak świadomości, że takie ryby są oferowane, brak komunikacji między rybakiem a gastronomią, czy też brak fizycznej oferty.

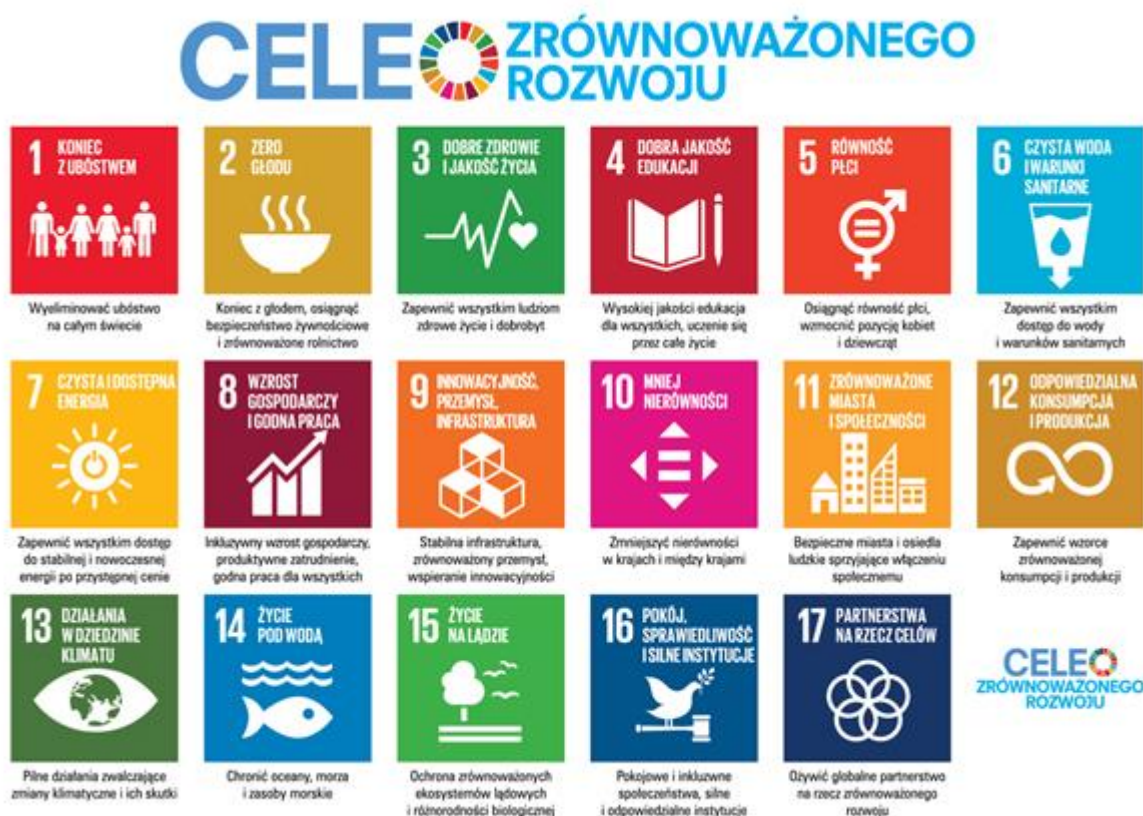
Podsumowując, oceniając możliwości szerszego wykorzystania ryb małowartościowych z połowów lokalnych w gastronomii, należy wyodrębnić dwie zasadniczo odmienne ich grupy. Pierwsza z nich: Leszcz, płoc, okoń – ryby, które przez gastronomów uznawane są dość powszechnie za smaczne i za poszukiwane przez konsumentów, oceniane jako mające potencjał do wprowadzenia do gastronomii (zwłaszcza na terenie LGR Zalew Szczeciński). Tu prosty plan akcji powinien być następujący: Etap I: poprawa komunikacji, lepsze (skuteczniejsze) informowanie gastronomów, że takie ryby są ofercie, Etap II: poprawa atrakcyjności form sprzedaży, w tym także ułatwienie procesu zamawiania ryby, Etap III: zaoferowanie dostawy ryby do punktu gastronomicznego oraz Etap IV: udostępnienie ryb (we współpracy z przetwórstwem?, przetwórstwo własne?) w postaci oczekiwanej przez gastronomię (tusze, filety - świeże i mrożone).

Druga grupa ryb obejmująca pozostałe ryby małowartościowe („od jazgarza do karasia”) – ryby, które przez gastronomów uznawane są obecnie za nieatrakcyjne, bo niezbyt smaczne i niezbyt poszukiwane przez konsumentów, a więc nie mające potencjału w gastronomii: Etap I: promocja poszczególnych gatunków, ukierunkowana na gastronomię, obejmująca degustacje, a także przeprowadzone badań (pokazujących jak dania /produkty z tych gatunków są oceniane przez konsumentów) przejście do dalszych etapów poprawy oferty.

Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ

Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDG) to plan działania na rzecz przemian i przeobrażeń świata, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone w sposób zrównoważony, z szacunkiem dla środowiska oraz z uwzględnieniem potrzeb przyszłych pokoleń. Znacząc cele, firmy, rządy, społeczeństwa, opinia publiczna mogą pracować wspólnie tworząc lepszy świat. Cele te przyjęte zostały we wrześniu 2015 r. przez Organizację Narodów Zjednoczonych. 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju, które zawierają 169 celów szczegółowych.

Wykres 13 Lista Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDG)

Źródło: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/4-rocznica-przyjecia-agendy-2030>

Dokument ten zawiera 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju i związanych z nimi 169 działań, które mają być osiągnięte przez wszystkie strony – rządy państw, organizacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe, sektor nauki i biznesu, a także obywateli. Skupiają się one wokół 5 obszarów: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój, partnerstwo (ang. 5xP : people, planet, prosperity, peace, partnership). Stanowią one podstawę nowej Agendy 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju świata, uwzględniającej aspekt ekonomiczny, społeczny i środowiskowy. Plan ten wskazuje najważniejsze wyzwania naszych czasów. Przedstawia wizję budowy lepszego świata z korzyścią dla mieszkańców planety oraz jego naprawy.

Spis ilustracji

Spis wykresów

Wykres 1 Cel główny i cele strategiczne Strategii rozwoju gospodarki cyrkularnej poprzez wykorzystanie zasobów ryb małowodnych obszarów Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego na lata 2021-2030	23
Wykres 2 Schemat prowadzenia monitoringu wdrożenia Strategii	51
Wykres 4 Główne parametry ekonomiczne województw nadmorskich (2017).....	54
Wykres 5 Liczba mieszkańców w gminach Zalewu Wiślanego	55
Wykres 6 Struktura źródeł dochodów w gminach Zalewu Wiślanego	56
Wykres 7 Liczba mieszkańców w społecznościach lokalnych na Zalewie Szczecińskim [osoby].....	57
Wykres 8 Struktura źródeł dochodów w gminach Zalewu Szczecińskiego	58
Wykres 9 Liczba wizyt turystycznych w regionach nadmorskich	59
Wykres 10 Bariery które mogą sprawiać, że ryby małowodne nie są chętnie nabywane przez gastronomię – średnia waga danej bariery	67
Wykres 11 Odsetek podmiotów gastronomii nabywających surowiec rybny od danego rodzaju dostawcy	68
Wykres 12 Odsetek podmiotów gastronomii nabywających surowiec rybny w danej formie	68
Wykres 13 Odsetek respondentów, którzy uważają, że dana ryba bywa im oferowana.....	69
Wykres 14 Lista Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDG)	70

Spis tabel

Tabela 1 Analiza SWOT dla obszaru nadzalewowego i możliwości wykorzystania potencjału ryb małowodnych do rozwoju społeczno-gospodarczego regionów nadzalewowych	18
Tabela 2 Zgodność celów Strategii z dokumentami strategicznymi krajowymi	46
Tabela 3 Zgodność celów Strategii z dokumentami strategicznymi na poziomie regionalnym	48
Tabela 4 Zgodność celów Programu z dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym.....	49
Tabela 5 Parametry pracy i zatrudnienia w regionie Zalewu Wiślanego w 2017 r.	55
Tabela 6 Udział głównego źródła dochodów z perspektywy samorządów 2017 r.....	55
Tabela 7 Wskaźniki pracy w regionie Zalewu Szczecińskiego.....	57
Tabela 8 Udział głównego źródła dochodów z perspektywy samorządów 2017 r.....	57
Tabela 9 Polowy polskiej floty rybackiej na Morzu Bałtyckim w latach 2015-2020	60
Tabela 10 Liczba jednostek polskiej floty rybackiej na Morzu Bałtyckim w latach 2015-2020	61
Tabela 11 Struktura wypadków na terenie obszarów nadzalewowych Zalewu Szczecińskiego w latach 2017-2019	61
Tabela 12 Struktura wypadków na terenie obszarów nadzalewowych Zalewu Wiślanego w latach 2017-2019	62
Tabela 13 Średnie ceny ryb (zł/kg) w latach 2017 - 2019 – dane dla portów Świnoujście i Międzyzdroje	63

Spis map

Mapa 1 Mapa obszarów objętych Strategią terenów Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego	13
--	----